

HAVSKJÆRENE

AF

CONSTANTIUS FLOOD.

I Havskjærene.

Hvalør=Lodsbaad.

I HAVSKJÆRENE

AF

CONSTANTIUS FLOOD.

I Havskjærene.

Fortællinger og Skildringer

af

Constantius Flood.

Med Titelbillede og Initialer samt 5 Illustrationer
efter Originaltegninger.

Kristiania.
P. T. Mallings Boghandels Forlag.
1882.

J. Chr. Gundersens Bogtrykkeri.

Indhold.

Andrea.

En Fortælling.

Der skulde kun et Bogstav til i hendes Navn, saa havde det været et Guttenavn.

Det hørtes ogsaa, at hun burde havt Gutteklæder istedetfor Skjørter; det var den almindelige Mening i hele Svanehavn og maatte saaledes sandsynligvis være den ene rette; — men dersom man tror, at Skjørterne generede hende, og at man af den Grund tildømte hende Bukserne, tager man imidlertid fuldstændig feil. — Andrea, — thi Andrea var det nu engang — udførte nemlig i Skjørter, hvad en hel Del af Havnens guttekledte Ungdom havde ondt for at gjøre hende efter.

Hun kunde svinge sig paa et Par Skøiter som i en Dans og paa et Dansegulv som en Huldre — og ned over Stentrappetrinene i Havnen og ellers al den anden halsbrækkende Adkomst Husene mellem, kom hun med et hoppende Fodskifte saa sikkert, at hun aldrig saa sig for engang.

Hvad det angaar at ro en Baad med Parret eller Langaarerne, da var der ingen Gut i Havnen paa hendes Alder, der gjorde det bedre, og der fortaltes — hvad mere var, at der ikke var mange Sjøgutter, der kunde løbe raskere op til en Fløiknap.

Der hørtes ogsaa, at hun adskillige Gange havde været oppe og kastet Boven-Bramseil los ombord i Skuder, som Faderen havde gaaet tilsjøs med — og nogle Gange var hun kommen hjem med Lodsbaaden alene.

Hver Boe og hvert Undervandskjær i Leden kjendte hun omtrent jevngodt med selve Lodserne.

Der kunde saaledes været adskilligt i det, at hun burde havt Gutteklæder.

Det var imidlertid for intet at regne den Forargelse, alle disse Andreas Unoder gav, mod den, at en af de bedste Sjøgutter i hele Havnen gav sig til at drive efter hende og kunde sidde og hænge over hende i Samlingsstuerne. Og det var samme Vinter, som hun var sluppen fra Præsten om Høsten. Hvad saa han paa? eller hvad gik han efter?

Gamle John Torkildsen eiede Huset og Lodsbaaden sin; men det var ogsaa omtrent det hele — og Andrea selv — Andrea! — hvad var hun andet end en opløben Jentunge med Guttenoder.

Dersom Jens Jørgensen selv havde været noget nær Gut at regne, kunde det have ladet sig forstaa; men han var en tilkommen Undgom op i de tredive, der i mange Aar havde gaaet og lagt Skilling for Skilling og gjaldt for en stø Gut, som nok faa Jenter i Svanehavn vilde have slaaet Vrag paa — noget, som han nok ikke ganske var uvidende om — thi de unge Piger i Svanehavn, der boede saa at sige lige i Sjøen, forstod sig alle lidt paa Garn og Fiskeri. Og hvad de unge ikke selv forstod, det forstod deres Mødre.

Det var sandelig ikke hverken den ene eller den andens Skyld, at Jens Jørgensen var bleven ugift Mand langt op i Aarene som han var.

Han havde havt Øinene snart til den ene, snart til den anden Kant, uden at det nogensinde var blevet til noget, og Folk mente det kom af, at han selv syntes, at han endnu ikke havde faaet nok sammen til at gifte sig paa.

Hver Vaar var han ogsaa hidindtil gaaet ud fri og frank, som han var kommen.

Men endelig — Vinteren efter at Andrea var bleven konfirmeret, saa det ud til, at det skulde blive Alvor.

Alle Mennesker i Svanehavn saa det tydelig nok, og der var som sagt en hel Del, som forargede sig over det — og lagde Gud straffe mig til, at de ikke skjønte, hvad Manden tænkte paa.

Overalt, hvor den Jentungen gik, gik han og drev efter hende, saa det var ikke vanskeligt at blive klog paa Meningen for Folk, der havde seet lidt af Verden.

Andrea saa mest undselig ud, naar Jens Jørgensen gav sig af med hende, og vendte Hovedet snart til den ene, snart til den anden Kant, som hun saa efter en Udvei til at slippe fra det.

Hidindtil havde hun mest tumlet sig mellem Havnens halvvoksne Gutter, og det gjorde hun da for den Sags Skyld fremdeles.

At hun gjorde sig til for Jens Jørgensen, skulde man iallefald ikke sige, hvad man ellers sagde om hende: „saameget forstod hun ikke.“

Dette sidste var der vel noget i — kanske helt og holdent Sandheden; thi Andrea havde hidindtil om Sommeren kun tænkt paa at seile og stryge om paa Skjærgaardens Holmer og om Vinteren kun paa at gaa paa Skøiter paa Havnen eller faa sig en Dans i Samlingsstuerne om Aftenen.

At blive en Mands Hustru — allermindst en saa alvorlig tilkommen Mands som Jens Jørgensens, var aldrig kommet i hendes Tanker.

Hvad Jens Jørgensen selv angik, da var det nok ikke ganske frit for, at han havde andre Tanker.

En Dag, som han havde givet Andrea et Par amerikanske Springsko, havde hun givet ham et Par Vine, som Jens havde taget til Indtægt.

Samme Dags Eftermiddag, medens han sad og kurede inde hos gamle Torkildsen, havde han rigtignok faaet som en kold Styrt over sig, da Andrea pludselig rendte ud af Huset med sine Skøiter i Haanden og Springskoene paa Fødderne for at slaa Følge med en Flok Gutter, som gik afsted til en frossen Vandpyt indenfor Havnen — og da han slentrede hjemover, hørte han hende her udstøde smaa Hyl, medens hun svingede sig mellem Gutteflokken.

Men den følgende Dag havde han foræret hende et stort Koralhalsbaand og atter faaet et Par Vine, som havde gjort alt godt igjen.

Andrea havde saa ubeskrivelig gode Dine, og Jens var saa godtroende, som nogen ærlig Sjæl kunde være.

Naar Andrea saa saaledes paa ham, var det naturligvis ikke for de Smaatings Skyld, som han forærede hende, men fordi hun saa hans gode Vilje i dem, og saa gav hun ham til Gjengjæld „gode Dine".

Og efterhaanden veksledes paa denne Maade en hel Del Gaver og gode Dine, hvorunder Jens blev mer og mer sikker i sin Sag.

Det er gjerne Tilfældet med Folk i Jens's Alder, at naar de „faar det," saa kommer det hedt. Det var iallefald Tilfældet med Jens. Dersom han skulde have givet et ærligt Svar paa Spørgsmaalet om, hvad han tænkte paa om Morgenen, naar han tørnede ud, maatte han have svaret: Andrea, og om Aftenen naar han gik tilkøis, saa maatte han atter have svaret: Andrea. Jens Jørgensen var nemlig af den Slags Folk, som aldrig kunde tænke paa to Ting paa en Gang. Før havde han kun tænkt paa Penge; nu tænkte han kun paa Andrea.

Vi har sagt, hvad Andrea ialmindelighed tænkte paa; men hvad hun tænkte paa en Aften, hun satte Faderens Lodsbaad paa en Knat midt i Havnen, skal være usagt.

Det var en Knat, som ethvert Barn i Havnen

kjendte, og Andrea bedre end nogen anden; men der stod hun ikke destomindre en vakker Aften i Magsveir med Lodsbaaden, medens Havnens Gutter stod inde paa Bryggerne og lo af hende.

Ude i Skjærene laa et stort fuldrigget Svenskeskib, som Andrea havde sat Faderen ombord i, hvorpaa hun alene var gaaet iland med Lodsbaaden.

Jens var ikke hjemme; han havde seet Andrea gaa med Faderen i Lodsbaaden, og naar Andrea ikke var i Havnen, syntes Jens Jørgensen heller ikke, at han havde noget at bestille der.

Endelig kom der dog en hel Del Gutter ud i en Skjægte, som skulde hjælpe hende. Det var hovedsagelig den udvalgte Kreds, hvori Andrea bevægede sig, og de generede sig ikke for at le af hende lige op i Dinene — noget som Andrea ikke altid var tilbøielig til at tage for godt. Hun kunde være temmelig ilter af sig.

Denne Gang var imidlertid hendes hele Gjenmæle blot Latter.

Ikke det mindste andet end en liden Latter.

Men denne gjentog sig mange Gange, medens Gutterne stræbede med at faa Baaden af, og var i den Grad ærgerlig for de forpustede Gutter, der anstrengte sig til det yderste, at det var fra den Kant, at Ilterheden nu gjorde sig gjældende.

Men Andrea bare lo af Gutternes Ilterhed, som hun havde leet af deres Spotteglofer, og leende gik hun hjemover, en og anden Gang skottende op imod Vinduerne, imedens hun langsomt steg opover Gangstien, korsslog Benene som en Skolepige og holdt i Skjørterne stramt ud med begge Hænderne, som for at faa se sine Fødder.

Imellem smilte hun og var i Færd med at standse — blev staaende med et Ben oppe paa et Stentrin og syntes fordybet i at se paa den Fod, der var kommen foran, indtil hun tog sig i, at dette kanske tog sig underligt ud — og igjen satte sig i den eiendommelige Bevægelse hængende med Hovedet og Overkroppen foroverbøiet.

Hvorledes hun bar sig ad, da hun endelig kom hjem, skal være usagt; men den følgende Morgen var hun i Færd med noget, som hidindtil havde bekymret hende meget lidet, nemlig Toilettet.

Det var en Søndagsmorgen, og der havde selvfølgelig intet været at sige om den Sag, at hun pyntede sig; men Andrea havde ikke havt det meget med at pynte sig.

At pynte sig lærer en ung Pige heller ikke paa en Dag og „Toilettet" blev da ogsaa derefter.

Pyntet var hun dog iallefald.

Hun havde sin sorte Konfirmationskjole paa, der

rigtignok var noget for kort til hende; men lykkeligvis havde hun nye Støvler og blaastribede Strømper, der sad paa et Par Fødder, som der ingen Grund var til at skjule.

En hvid Blonde i Halsen, en blaa Sløife paa Brystet og et blaat Baand flettet ind i Haaret fuldendte Værket, og da hun saa sig i Speilet efter at være kommen i dette Antræk, fandt hun det at være overmaade godt gjort, og Jens Jørgensen vilde ganske vist have fundet det samme.

Hun saa kanske lidt opløben ud i den korte Kjole; af Figur var hun kanske lidt for bredskuldret, og hvad hendes Ansigt angaar, da var det kanske lidt for bredt over Kindbenene, smalede formeget af mod Hagen, der var lidt spids; Panden kunde ogsaa været smukkere end den var; men hendes Næse var nydelig, og hun havde en sød liden Mund og et Par gode og kjække blaa Øine, der bragte Manglerne ved hendes Ansigt i Forglemmelse, ligesom den ranke Vækst bødede paa hendes brede Skuldre.

Men hvem havde Andrea pyntet sig for?

Den usædvanlige Begivenhed, at Andrea havde pyntet sig, fik imidlertid ingen i Svanehavn at vide af den gode Grund at hun ikke viste sig udenfor Huset.

Kommen i sit Toilette forholdt hun sig aldeles

inden Døre og tilbragte Tiden mest ved Vinduerne, der vendte ud til Haven,

Det var „Bleg og Dam„, ligesom det den foregaaende Dag havde været ude i Skjærene, og de nøgne Master af det store Svenskeskib saaes at rage op over de yderste Holmer.

Om disse tre Master skulde faa Seil og Vind synes hovedsagelig at beskjeftige hende; thi den allermindste Luftning, der kunde bemærkes med Hensyn til Skydraget eller den allermindste Luftning, der strøg med lidt dybere Blaat henover Havnen, frembragte en Farveskiften paa hendes Kinder.

En Stund tog Vestenvinden til at sætte en bred Stribe midt i Bugten, der saa smaat begyndte at kruse sig til Smaabølger.

Hylden udenfor bøiede sine nøgne Grene, og gjenstaaende Blomsterstilke saa ud, som de begyndte at fryse.

Men frøs ikke Andrea endnu mere? Efterhaanden som Vestenvinden blæste op, syntes den at blæse Roserne bort fra hendes Kinder, indtil de pludselig, som blæst tilbage af en Storm, kom udover baade Kinder, Pande og Hals.

En Baad var pludselig kommen tilsyne roende ind over Havnen, og agter i denne stod en ung høivoxet, lidt spædbygget Mand, der i det samme Baaden stødte sprang iland paa Bryggen.

Andrea var den første i Havnen, der havde seet ham, og hun blev staaende og se, til at han kom opover mod Lodsen Torkildsens Hus, hvor Andrea den hele Morgen havde staaet Vagt ved Vinduet med urolige Hjerteslag og stundom blege, stundom røde Kinder; men nu havde hun en Fornemmelse, som hendes Hjerte pludselig standsede at slaa.

Hun vidste hverken ud eller ind — havde ikke en eneste klar Tanke, men fik en instiktsmæssig Lyst til at gjemme sig bort. I Løbet af de faa Minutter den fremmede Sømand brugte for at komme op til John Torkildsens Hus, havde Andrea været i Kjøkkenet, lukket op Døren til et stort Skab, sprunget ud af det igjen, været inde i Storstuen, oppe paa Kvistværelset og endelig igjen nede i Storstuen bag Omhænget af en stor Himmelseng, som hun stod halvt indtullet i, da Døren gik op, og hun hørte to tre raske Skridt, henad Gulvet og følte to Arme om Livet, som holdt hende en god Stund inden hun fik svinget sig løs.

Den, der havde holdt hende, var en rask Sjøgut med et Par store brune urolige Øine, hvoraf det ene skjelede lidt; men det var to varme spillende Øine, som havde gjort et forunderligt Indtryk paa Andrea, da hun første Gang saa ham ombord i Svenskeskibet. Det forekom hende, at hun aldrig havde seet ind i et Par Øine før — og at Synet af hans var det første.

Var alle Øine saa forunderlige at se i — eller var det blot hans?

Det maatte kun være hans — saaledes havde endnu intet Øie seet paa hende — saaledes at en hel Verden af nye Tanker og Drømme var vakt til Liv hos hende — saaledes at hun glemte den hele Verden, hvori hun hidtil havde levet og glædet sig, kun for at tænke paa ham.

Da hun ombord i Fregatskibet første Gang havde seet ind i hans Øine, medens han holdt et Glas sprudlende spansk Vin til hendes Mund, følte hun en Fornemmelse, som aldrig nogensinde før havde berørt hendes Hjerte; men nu da hun atter stod Øie til Øie med ham, efter at have drømt om disse Øine en hel Nat, betog der hende halvt en Skræk, halvt en sød ubegribelig Fryd, der lod Blodet strømme som en Feber gjennem hende.

Hvorlænge han var hos hende — hvad han fortalte hende, hvad hun svarede ham, løb sammen for hende; og da han var borte, stod hele Stunden som en Drøm; men en Drøm, hvori hun havde Fornemmelsen af, at hun vilde komme til at leve — kanske hele sit Liv.

I Længsel?

Nei — han vilde komme tilbage og hente hende til sig; saameget samlede hun.

Hvorlænge skal hun vente?

Det tænkte hun ikke paa — hun følte at hun tilhørte ham for hele Livet!

Arvid! Arvid!

Det var Jubel blot at udtale hans Navn — og hun udraabte det mange Gange, medens hun stod ved Vinduet og saa Vestenvinden føre hans Skib ud mellem Øerne.

Nede i en af Samlingsstuerne var der Dans om Aftenen, og nogle unge Piger kom ind og tog Andrea med sig.

Hun syntes neppe at vide, hvor hun gik eller stod; men danse kunde hun paa sin huldreagtige Maade, og hendes Øine spillede og lyste af al den Fryd, som fyldte hende.

Saadanne Øine havde Jens aldrig nogensinde faaet, og saaledes havde kanske heller ingen svunget hende i Dansen som han den Aften. I den stærke Sjøguts Arm hvirvledes hun rundt, saa Sands og Samling kunde have forgaaet alle andre end Andrea.

Jens var som betagen af en Rus, hvorunder han glemte at standse med Musiken og først da Andrea næsten sank ham i Armene, kom det pludselig over ham at holde inde.

Rundt om smaalo de andre — og Andrea lo igjen.

Om Aftenen fulgte Jenter og Gutter i Flok hjem-over — Arm i Arm, som det var Brug i Havnen.

Jens fulgte Andrea — men med den Forskjel, at hun sprang foran ham hoppende over Stentrapperne og Ulændet paa sin gamle Maade, medens hun af og til saa sig tilbage, lo og kastede et Ord ud, som Jens undertiden opfangede og svarede paa, men mest lod gaa forbi.

Dersom hun havde vendt sig mod ham, vilde hun have seet, at naar han ikke talte stort, var det kanske fordi han tænkte mere, og det maatte være stærke Tanker, thi medens han gik der i Natteluften, brød Sveden ud paa hans Pande, og han tørrede sig et Par Gange med sit Lommetørklæde.

Først paa Stentrappen udenfor Faderens Hus standsede Andrea.

„Tak for Følget Jens — Godnat!“

Der kom intet Svar; men som hun stod der med Haanden paa Jerngelænderet kom pludselig en Haand om hendes.

Andrea gjorde en Bevægelse, som om hun var stukket af noget; men en stærk Haand laa saa tungt paa hendes og trykkede den saa fast mod Jernstangen, at hun ikke fik sig løs.

„Jens — Jens da!“

Udraabet kom i en ængstelig Tone, men det lod ikke til at blive bemærket.

„Jeg har noget at tale med Dig om Andrea," var Svaret, der kom med en Stemme, som fra en der var forpustet af Gangen.

Hun forsøgte atter at komme løs; men da det ikke lykkedes, vendte hun sig helt om fra ham.

„Slip: — Slip — lad mig være da! Imorgen!"

„Idag er ligesaagodt som imorgen — det er snart sagt, hvad jeg har at sige Dig Andrea." —

„Saa — men Du kan jo sige det uden at holde saa paa Haanden vel — Du klemmer mig."

„Det er de jeg vil bede Dig om, at faa beholde Haanden Andrea," sagde han, „og jeg vil spørge Dig om Du kan give mig den."

Havde hun havt en ubestemt Anelse om noget, da hun sprang foran ham opover Stien, saa var den nu bleven til en Vished, som gjorde hende endnu ivrigere for at slippe fra ham; men Døren var laaset; hun havde Nøglen i Lommen og fandt den ikke i Øieblikket.

Han steg de tre fire Trin op og blev staaende ved Siden af hende og lagde Haanden om hendes Skulder, medens han bøiede sig ned mod hende.

„Slip mig — lad mig komme ind — jeg fryser!"

„Har Du ikke et Ord at sige mig, før Du gaar — Andrea — Jeg tænkte Du holdt af mig — hvor underligt det imellem var at tænke —"

„Holdt af Dig?"

„Ja! — har Du aldrig holdt af mig?" —

„Holdt af Dig — nei — aldrig — nogensinde — aldrig i Verden —. Hvor kunde Du tro det — nei — nei — Slip mig — lad mig komme ind — der kommer nogen!"

Hun havde trevlet saalænge efter Nøglen, at hun havde fundet den og ved et lykkeligt Træf faaet den i Døren, som hun fik op, og i næste Øieblik stod hun indenfor, medens den Arm, der holdt hende, sank ned paa en viljeløs tung Maade; men kommen indenfor blev hun et Øieblik staaende ligesom fjetret, idet hendes Øie streifede hen over hans Ansigt.

Var det det samme mandigt kjække, glade Ansigt, som hun havde seet ind i, medens han svingede hende — var det Jens, som stod der?

Det var hans høie, stærke Skikkelse!

Hun nølede med at lukke Døren — blev staaende et Øieblik og saa paa ham; men Ansigtet blev det samme, beholdt de samme blege, dirrende Træk, som næsten skræmte hende, og hun slog Døren i, løb op paa sit Værelse og styrtede sig ned i Puderne i sin Seng, paaklædt som hun var.

En hel Strøm af Tanker var ligesom kastet over hende; al den Lykke, der om Morgenen havde opfyldt hendes Hjerte, ligesom ødet — hun vidste hverken ud eller ind.

Op over Gangstien kom to unge Piger, der med den bløde vestlandske Akcent sang en „sørgelig Kjærlighedsvise“:

„Og da han læste Brevet, han blev som Døden bleg:
Maria! o Maria — var det blot Spil og Leg —
Var du som Skum paa Bølge, da kan jeg ingen tro.
Du har mig helt berøvet mit Hjerters Fred og Ro.“

Andrea begrov sit Hoved dybere i Puderne og storgræd til hun faldt i Søvn.

Da hun vaagnede om Morgenen, var hun syg.

En Stund ud paa Dagen kom hun dog op, men da en af hendes Veninder, der var kommen ned til hende, havde fortalt hende, at Jens pludselig var reist ind til Byen for at hyre sig, var hun atter gaaet tilsengs, og ved Faderens Hjemkomst fandt han hende liggende i Feber, — og dog holdt hun ikke det allermidste af Jens Jørgensen; iallefald havde hun ikke gjort det indtil den Dag.

Hun holdt egentlig ikke af nogen — heller ikke af ham, som havde taget hende med Storm ombord i Svenskeskibet, og som havde besøgt hende den foregaaende Dag i hendes Hjem.

Men hun tænkte alligevel baade paa ham og Jens!

Der havde været en besynderlig Forskjel mellem deres Maade at være paa mod hende — det tænke hun mest paa, og undertiden, naar hun tænkte paa dette, begyndte hun at tænke paa Jens.

Arvid havde aldrig talt om at gifte sig med hende — talt til hende i en hel anden overmodig Tone, medens Jens havde været alvorlig som en Mand og næsten faderlig overfor hende.

Men hvem anden i Verden havde saadanne Øine og seet saaledes paa hende som Arvid! Tankerne tumlede hende ud og ind i Stemninger, som Bølgerne tumler en Baad — og hun fik en Fornemmelse, som hun blev sjøsyg.

Og grænseløs ulykkelig var hun. Hun vilde aldrig have nogen, aldrig gifte sig med hverken den ene eller den anden. Hendes Kinder blev brændende, hendes Tanker uklare.

Feberen overmandede hendes stærke, ungdommelige Natur, og Doktoren, som gamle Torkildsen lod sende Bud efter, saa betænkelig ud.

Hun kunde komme sig og ikke! —

Andreas kraftige Natur seirede dog, men hvad gik af hende, da hun endelig kom op igjen?

Det store Tjern bag Fjeldhammeren, som Havnen laa under, lagde sig med blank Skøiteis; men Andrea var aldrig at se der mellem Ungdommen. Der laa en hel Del Skibe i Vinterleie i Havnen, og der blev danset flere Gange i Ugen; men Andreas ranke Skikkelse saaes aldrig i de dansendes Rækker. Maaske vilde hun heller ikke mere kunnet svinge sig paa et Par

Skøiter eller paa et Dansegulv som før; thi naar man saa hende gaa nedad Stentrappetrinene paa Stien til Stranden, var det at se til, som om hendes Fødder havde tabt den ungdommelige Spændkraft, og istedetfor det hoppende lette Fodskifte kom hun oftest med langsomme nølende Trin og med Panden sænket, som der laa en Tyngde af Tanker i hendes lille Hoved.

Alt det overstrømmende ungdommelige i hendes Væsen, som havde ladet Folk i Havnen mene, at hun helst burde havt Guttedragt, var der intet mere at spore af.

Istedetfor alle disse Guttenoder, eller om man vil, Unoder, syntes hun at have fattet Forkjærlighed for Udkikket henne paa Kullen, som det kaldtes, Stedet, hvor Lodserne toge vare paa de Skibe, som kom i Sigte, og hvorfra man havde en hel Strækning af Havet frit.

Der kunde man se hende siddende med den samme halv aandsfraværende Mine, hvormed hun vandrede op og ned ad Gangstien — undertiden i Timevis.

Og til al denne Omskiftelse i hendes Væsen kom et Farveskifte paa hendes Kinder, der havde mistet sin ungdommelige friske Teint, ligesom hendes Gang havde mistet sin Elasticitet.

Hvad tænkte hun paa? Var det paa ham den høie, mandige Skikkelse, der i Maaneskinnet stod for hende hin Aften efter Dansen, med de forunderlig ukjendelige

Træk, ham, hvis Blik havde sagt hende, at hun havde saaret ham til Døden, og som havde gaaet i en Landflygtighed, hvorfra han hverken vendte tilbage eller skrev — eller var det paa den brunlokkede Gut med de forunderligt spillende Øine, der havde funklet imod hende som Perlerne i den sprudlende Vin, han havde rakt hende. Det fik ingen at vide; men hvad alle saa, det var, at Andrea ikke mere var sig selv.

I Lodsbaaden kom hun heller aldrig — men det havde sin gode Grund i, at gamle Torkildsen heller ikke mere var Mand for at udføre nogen Lodstjeneste efter et Uheld, der havde truffet ham, kort Tid efterat han havde lodset det svenske Fregatskib ud af Skjærene.

Han havde ved at borde et Fartøi, som skulde ind paa Havnen, kvæstet en Arm og var efter dette henvist til en Uvirksomhed, som sandsynligvis for altid vilde gjøre ham uskikket til Lodsgjerningen, noget, hvorved han imidlertid ikke skulde blive brødløs; thi samme Høst fik gode Venner hjulpet ham til Fyrforvalterposten ude paa Kaskjær, hvor Andrea fulgte ham.

Derude skulde hun faa Tid nok til at leve i sine Drømme og tage vare paa alle de Seil, som kom og gik; thi Fyret laa paa en enlig Holme — en af de yderste i Skjærgaarden, hvor ingen anden boede end Fyrforvalteren, hendes Fader, og en rødnæset Assistent

der elskede Rum over alle andre Ting i Verden og gik under Navnet Jamaica-Lars.

Det eneste Selskab var Maagerne Lommene og Ænderne, der skreg mellem Larmen af det rullende Hav og flagrede mod Fyrlyset, der tændtes hver Aften ved Solnedgang og slukkedes hver Morgen, naar Solen var i Opgang.

Det var den daglige Forandring i Livet paa Kaholmen: Fyrets Tænden og Fyrets Slukning, naar undtages, at Jamaica-Lars imellem i Taageveir kimede paa en Klokke, der havde en brusten melankolsk Klang. Sommer og Vinter, Høst og Vaar den samme Ensformighed. Der kom lange Dage med Solskin, der grønnede Skogen og klædte Markerne inde i Fjorden, over hvis Fjelde Atmosphæren blev mere let og lillafarvet; men Kaholmen, paa hvis Sydspidse det lille Fyr stod, var lige graa og nøgen under Sommersolen som i de graa Vinterdage. Der voxede noget Lyng i Revnerne, og nogle Bergfletter havde suget sig fast til de nøgne Svaberg; men ikke en Busk skyggede over Nøgenheden, og nøgne som selve Fyrholmen var alle de smaa Skjær og Holmer omkring den.

Et friskt Hjerte kunde sygne derude i denne triste Ensomhed, og Andreas syge, saare Sind blev endnu sygere og hendes Kinder endnu blegere.

Den eneste udenfra kommende Afbrydelse i det

ensomme Liv var, at der en Gang maanedlig kom en Baad med Proviant til Fyrforvalteren og Olie til Fyrlygten, og undertiden kom der ved samme Leilighed Aviser og imellem et Brev. To Gange det første Aar efter den nye Forvalters Ankomst var der ogsaa kommen en Pakke, der bar Gøteborgs Poststempel og med Udskrift til Andrea, og inden i Pakken laa der første Gang et Brev, som blev læst — maaske hundrede Gange.

Indholdet af Pakken var iøvrigt Fruentimmerstads, som blev lagt ned i Andreas Kommodeskuffe og maaske seet paa ligesaa mange Gange, som hun læste Brevet, men aldrig brugt; thi hvem skulde hun pynte sig for der ude paa Fyrholmen.

Hun kunde maaske have reist ind til Havnen imellem og danset, dersom hun havde villet; men Danselysten syntes for altid at være bleven borte.

Udenfor det daglige Stel i Huset beskjæftigede hun sig kun imellem med at fiske, naar det var Godveir, og imellem med en Seiltur, naar det var Uveir — en Seiltur i Fyrbaaden, med hvilken hun strøg om mellem Holmerne med den samme Uforfærdethed som i fordums Dage med Lodsbaaden, og det var som en saadan Færd undertiden kunde blæse bort alt hendes Tungsind og atter bringe hende friske røde Kinder.

Ellers var hendes Plads, naar Husstellet ikke

gjorde Krav paa hende, i Taarnet, fra hvis Gelænder hun havde hele Havet med dets bevægelige Syn af Seilere, Dampere og Baade for sig.

Deroppe blev ogsaa hendes Kinder imellem røde og hendes Dine lysende, medens hun pludselig greb til Kikkerten, lagde sig paa Knæ ned foran Jerngelænderet og saa ud mod en Seiler i det Fjerne, som hendes Die havde opdaget — men kun for at skuffes.

Det lysegraa svenske Fregatskib, hvormed Arvid havde forladt hende, kom hende aldrig for Die, og Synet af alle disse fuglefrie Seilere, der stævnede fra Hav til Hav, gav hende blot Længsel.

De sneg sig dog hen Dagene ogsaa i denne Ensformighed. Tre Sommere forløb, og den tredie Vinter kom med sine Storme og Snekave, hvorunder man kun maalte Fyrets Lysvidder i Skibslængder istedetfor i Kvartmile.

En saadan Dag med Snebyger og Storm fra Sydvest kom pludselig et stort Skib i Sigte tæt under Fyret.

Det laa til Vinden for sine tre Mersseil-Stumper, og seilede for at prange Landet fra sig.

Men det var mod Afdagningen, og Skibets Skjæbne i den kommende Nat kunde ikke være nogen Tvivl om.

Andrea havde seet det fra selve Lygten, hvor hun

havde hjulpet Jamaica-Lars at tænde Lampen, da Fyrforvalteren selv led af større Smerte end sædvanlig i sin kvæstede Arm og allerede var gaaet til Hvile.

Og i samme Øieblik Skibet havde vist sig, vidste hun ogsaa, hvad det var for et: det var det store lysegraa svenske Fregatskib, i hvis Kahyt hun første Gang havde mødt Arvid Løvgren Øie til Øie, medens han holdt Glasset med den sprudlende Vin op til hendes Læber. Hun havde hundrede Gange forhen troet at se det, og var hundrede Gange bleven skuffet.

Men nu var det ingen Feiltagelse

Hun kjendte det lysegraa Skrog, over hvis Baug Sjøbrækket drev omkaps med Snekavet, hvori det kjæmpede — hun kjendte den høie symetriske Rig, der endnu var sommertaklet med høie Stænger som dengang.

Og i samme Øieblik den store Seiler lagde Fyret forover, forekom det hende, at hun kjendte en Skikkelse paa Skansen. Alt dette var nogle Minnutters Syn; men for Skjærgaardsbarnet Andrea var det mere end tilstrækkeligt til at lade hende forstaa, hvilken Skjæbne Skibet gik imøde.

Men Lodsdatteren vidste endnu noget mere: Hun vidste at Frelsen laa endnu nærmere end Undergang, og at hendes Fader blot behøvede at staa en halv eller kanske blot en fjerdedels Time paa Fregattens Dæk, for at redde den ind paa Ankergrund.

Hendes Fader! — eller hun — Andrea selv!

Denne Tanke tog hende med et. Hun — hun kunde bringe Frelse.

I Løbet af de tre Aar hendes Fader havde været Fyrforvalter paa Kaholmen, havde hun leilighedsvis gjort sig kjendt med Farvandet og med den beundringsværdige Lethed, hun besad, til at gjøre sig fortrolig med Med og Mærker, havde hun snart ligesaa nøie Kjendskab til Skjærgaarden omkring Fyret som forhen til Svanehavn.

Redde ham — ham, som hun Nat efter Nat — Dag efter Dag i de tre Aar havde speidet efter og ventet at se igjen, redde ham i den yderste Nøds Stund; komme ombord til ham som en „Frelsens!“ Engel — ham, hvis mørke, spillende Øine lyste hende imøde, naar hun lukkede sine — han, som havde bragt hende til at forglemme selv den Hjerteve, hun havde følt ved Tanken om Jens — han, der var hendes Ideal, som hun hundrede Gange i Tankerne havde seet ombord paa det store Skib, kjæmpende som en Ridder uden Frygt og Dadbel, mere mandig og kjæk end nogen anden i Verden. Men hvorledes skulde dette ske?

Ene kunde hun ikke komme ombord, og Lars — vilde Lars være at formaa til at gaa i Baad og udsætte sig for at sætte Livet til for den fremmede Seiler, der for ham ikke gjaldt mere end enhver anden, der passerede Fyret.

Han skulde, han maatte!

Hun kjendte Lars's Svaghed og ilede ned i sit Kammer, hvor hun havde sine Sparepenge og tømte dem i hans Hænder med Løfte om endnu rigeligere Løn, dersom han vilde gaa med hende. — For Penge var Jamaica-Lars at formaa til alt; ikke fordi han elskede Penge for Pengenes Skyld; men Penge var det samme som Rum i fast Form, og Rum elskede han over alle Ting paa Jorden, selv over Fyrlygten, som han ellers ogsaa havde brændende Kjærlighed til.

For Fyrets Skyld skulde han imidlertid ikke lade sig afholde. Det brændte klart, og intet manglede. Maskineriet var netop optrukket, og Lygtens Lindse bevægede sig med sine lyse og mørke Prismer i det vante sikre Omløb.

Og det vilde vedblive at bevæge sig saaledes mindst otte Timer, og inden otte Timer vilde Lars forlængst være tilbage.

Dette i Forening med den Haandfuld Penge, han havde faaet, hævede alle Betænkeligheder, og Lars begav sig ned til Støen for at gjøre den lille Jolle som brugtes til Fiskerbaad klar.

Andrea ilede efter, og i Løbet af nogle Minutter var Fyrbaadens Luggerseil heiset, og Jollen for som en Maage hen over Skumtopperne ud imod Fregatten.

Der kom en strid, mørk Byge, men Andrea havde

ikke tabt Skibet af Syne og med Haanden over Nor-stangen holdt hun sig opreist i Baaden for at følge den med Diet.

Det var en vild, dumdristig Seilads; — men den lykkedes. Neppe et Kvarter forløb, før den krængede halvfyldte Jolle var Fregatskibet paa Siden.

Der lød et triumferende beundrende Raab fra Mandskabet paa den betrængte Seilers Dæk, hvorfra man med Spænding havde betragtet den dristige Seilads, og ud over Siden kom med en Gang to, tre Ender, hvoraf den ene faldt Jamaica-Lars lige i Hænderne og blev gjort fast i Baadens Baug.

En Leider kom ud over Skibssiden i samme Dieblik, Jollen blev halet forover; men da Baaden kom op til denne, var det kun Jamaica-Lars som steg op af den.

Andrea stod allerede agter paa Skansen.

I samme Dieblik, som hendes Jolle berørte Skibs-siden, havde hun Haanden i et Røstjern og svang sig op paa Rækken med et Sæt, som i „hendes Guttedage".

Hun vidste, der var ingen Tid at spilde. Frelse eller Tilintetgjørelse kunde være Minutters Værk. Alt beroede paa, om Fregatten kunde holde klar af Nøgle-holmen, som, i det Dieblik hun bordede den, var syn-lig nogle Kabellængder forud paa Læ Baug.

Og der stod hun paa Rækken med Armen om Krydsvantet. Haaret var løssluppet og flagrede hende

om Skuldrene, pidsket af Stormen og Sjøbræk, og hendes Legeme skjælvede af den Sindsbevægelse og Spænding, hvori hun befandt sig; men der var en Seiersglød i hendes Øie, idet hun mønstrede Skibet og Situationen.

Fregatten kunde gaa klar! hun var kommen i den yderste Stund, men dog ikke forsilde.

Men paa hende, der saa og begreb dette, saa Ingen.

Fregattens Besætning var stimlet sammen forud ved Leideren for at modtage den opstigende Jamaica-Lars deres Lods — og der kom han op over Rækken — maabende og fjantet, som han var.

Der behøvedes kun et halvt Øie for at se, at Jamaica-Lars ikke var en af disse djerve Gutter, der kommer som Redningsmand til saamangen betrængt Seiler, der kjæmper mellem vore Brændinger, og hvis Kommandoraab elektriserer det mest dødstrætte Mandskab.

Af Jamaica-Lars var ingen Besked at faa.

Skuffelse — næsten Harme afløste Haabet om Redning, og den blege Mand med det urolige Øielag og den raadvilde fatningsløse Mine, der var ilet Lars imøde, blev staaende endnu mere modfalden og raadløs.

Al Kommando syntes at ophøre, — men i samme Øieblik hørtes et Kommandoraab fra Luv-Række, et Kommandoraab fra den ranke jomfruelige Skikkelse, som stod der med Haaret flagrende om sig.

„Mere Seil!"

„Revet Storseil!" „Sæt Storseilet, Gutter!"

Det var et udvaaget, dødstræt Mandskab, som i hvert Dieblikś Frist havde sovet paa sine Skibskister i hvilkensomhelst Stilling, saaledes som overtrætte Sømænd kan sove, der modtog dette Kommandoraab; men den elektriserede, denne friske, ungdommelige og forhaabningsfulde Stemme som det kom fra.

„Luf! Luf! hold hende til Vinden", lød det paany, medens Mandskabet uden at vente nogen anden Kommando ilede med at tilsætte Storseilet.

Selv Manden med det urolige Dielag og den fatningsløse Mine gik til Arbeide med de andre, men i Spidsen for det trætte Mandskab saaes en høi, stærk Sjøgut, hvis Skikkelse Andrea havde seet rage op mellem Fregattens Besætning, da hun fra Skansen saa udover Dækket.

Men det var ikke ham, som hendes Blik nu fulgte. Der var en anden, som hendes Die havde søgt og fundet i samme Dieblik, hun havde sat sin Fod paa Skibets Række, den unge Mand med det urolige Dielag og den raadvilde Mine. Det var ham, hendes Blik fulgte; men det var et besynderligt halvt tvivlende Blik, som hun ikke troede sit eget Die.

Kunde det være Arvid? — kunde det være ham — hendes Ideal — Sjøgutten med de spillende Dine, som

havde bragt hende til at glemme alt andet i Verden for kun at tænke paa ham — ham, som var kjækkere, mandigere, bedre end alle andre, ham, som hun havde drømt om sovende og vaagen i alle disse Aar, medens Billedet af Jens forlængst var gaaet i Glemsel. Var det Arvid denne forsagte, raadløse Mand, der næsten ikke fortjente Navnet af en Mand — der var blegere end nogen af hans Besætning?

Jo, det skjelende Øie var der — det skjelede op til hende, medens han kom hende forbi bagerst i Flokken, der lød hendes Kommando.

Jo det var han, for hvis Skyld hun havde lidt saa ubeskrivelig, længtet saa ubeskrivelig, og for hvis Skyld hun nu stod paa Fregattens Skanse og havde sat sit Liv paa Spil midt i det forrygende Veir.

Hun følte, at der kom som en kvælende Fornemmelse over hende; men i dette Øieblik maatte ikke noget tage Magt over hende.

Som efter en øieblikkelig Impuls havde hun taget Kommandoen i sin Haand, og hun maatte samle al sin Sjælsstyrke og sine Kræfter for at holde frem.

Storseilet blev sat til — og i samme Øieblik lød Kommando paany.

„Skjærp! Skjærp overalt!"

Mandskabet ilede til Braserne.

I Spidsen den stærke Sjøgut, hvis Skikkelse Andrea atter fik Øie paa.

Det hvinede og peb i Blokkerne, Ræerne lagde sig næsten langskibs for de djerve Tag; — men Fregatten maatte endnu have mere Seil. Den stævnede Nøgleholmen forover; men med den stærke Afdrift vilde den dog sandsynligvis ikke ligge op.

„Sæt store over Merssseil!" Folkene nølede.

Men denne Nølen kunde blive altfor skjæbnesvanger.

Store Merssseil maatte sættes til, det maatte, og Andreas Øie fik en feberagtig Glød, medens hendes Læber med dirrende Røst gjentog Kommandoraabet.

„Store Merssseil — Sæt Merssseilet, Gutter!"

Denne Kommandotone maatte adlydes.

Op over Storvantet ilede alene den høie, stærke Sjøgut, der hidtil havde ført det forsagte Mandskab, der endnu nølede.

Andrea hørte, at der raabtes efter ham — hun hørte, der var Feil i Stormasten, at den bar ikke mere Seil; men han, der strøg op igjennem Riggen, hørte intet. Et Minut efter saaes han ud paa Luv Nokke med Kniven i Haanden og atter tvers over Raaen ned i Læ.

Det store Seil slog nogle forfærdelige Slag, men i samme Øieblik var alle Hænder i Mersefaldet og den stærke Dug straktes ud, medens Fregatten bøiede sig under Stormtyngden, der faldt i det tilsatte Seil.

Han, der havde kastet Seilet los, kom ned over en Bardun og blev et Øieblik staaende paa Skandsesrækken ved Stormasten og saa forover, medens Andrea beholdt sin Plads ved Krydsvantet.

Alle Øine speidede i levende Spænding forover — for at iagttage Virkningen af den forøgede Seilmagt.

De næste Minutter vilde afgjøre Fregattens Skjæbne, Alle vidste det nu; thi alle havde faaet Øie paa den mørke Klippe forud, der nu og da hævede sig i Veiret som en Jetteskikkelse med Kappe af Sjøraak og Fraade.

Men der var endnu Arbeide.

Ankerne maatte gjøres klare, Kjættingerne bringes paa Dækket og overhales i de faa Minutter.

Den stærke Sjøgut, der havde ført Mandskabet, havde kun et Øieblik betragtet Virkningen af sit Arbeide og var dermed gaaet i Gang med at bringe Kjættingerne op.

Andreas Haand havde vinket til ham, og han havde med et kort Nik med Hovedet givet hende at forstaa, at han vidste, hvad hun vilde.

Det var ham, hun ventede alt af — og det var ham, hendes Øie nu fulgte, som hun havde fulgt ham op igjennem Riggen og ud over den svaiende Merseraa.

Dersom hun nogensinde havde seet en Mand, saa maatte det være ham. Og midt i den levende Spæn-

ding, hvori hun befandt sig, kom det næsten som en Tryghedsfølelse over hende ved Tanken om, at en saadan Mand stod til hendes Raadighed og delte Ansvaret med hende.

Men i denne fortvivlede Kamp vexlede Tankerne som Havets Bølger.

Der laa Nøgleholmen!

Ud af det hvide Sjødrev steg den med engang som en Dæmon — mørk, truende og dødsvanger! Et halvt Minut — og alt vilde være afgjort. —

Andreas Hænder slap det næsten krampagtige Tag over Bardunen, som hun stod ved, og halv instinktmæssig sprang hun ind paa Dækket.

En Skumstøtte sprøitede ind over Fregatskibets Læ Laaring; det var en Brækning, der slyngedes tilbage fra den mørke Klippe, som passeredes saa nær, at Storraaen pludselig tog Tag i selve Holmen og brækkede med den Følge, at det store Seil med et Tordenskrald skjørnede og for hen i Kavet om Holmen; — men Fregatten var gaaet klar.

Der havde været en Haandsbred mellem Redning og Undergang, men denne Haandsbred havde været tilstrækkelig.

Fregatten var reddet; en halv Kabellængde længer ind i Læ af Holmen var Ankergrund, og der behøvedes

kun en Antydning af denne, — og Andrea havde udført sin Lodstjeneste.

Lodsdatteren, der med en Sjøguts djerve Mod havde grebet Kommandoen, var i dette Øieblik neppe istand til at give den Antydning, uden hvilken hele hendes Indgriben vilde være resultatløs.

I samme Øieblik, hun var kommen ombord, havde hun handlet saaledes, som hun havde seet sin Fader handle under lignende Omstændigheder, grebet Kommandoen med al den Djervhed, som en Kystlods undertiden, naar alt staar paa Spil, kan gjøre, men den stærke Spænding, som dette Tiltag fremkaldte hos hende, efterhaanden som det afgjørende Øieblik nærmede sig, havde naaet sin Høide, idet Fregatten lagde sin Side op mod den mørke Holme, hvor den vilde være splintret, dersom den var stødt.

Da Sekundet var forbi og Fregatten gaaet klar — da slap denne Spænding hende; men det var den, der holdt hende oppe under Kampen — og bleg som Døden greb hun det første, der faldt i hendes Hænder.

Hun var i Begreb med at falde; men gjorde en Anstrængelse, hvortil udkrævedes hele hendes Viljekraft, idet hun løftede Haanden og vinkede til Norgjængeren om at lade Skibet falde for at komme ind paa Ankergrunden.

Fregatten faldt af og forandrede Kurs.

Fyrlyset faldt Andrea lige i Øinene, og det forekom hende, at det mangfoldiggjordes ved en Uendelighed af Lys, der dansede om hende, indtil de alle med engang sluknede, idet hun tabte Bevidstheden og sank ned ved Rækken, hvor hun stod. Men hun blev siddende i en halv hvilende Stilling ved en opskudt Trosse, og ingen bemærkede den Tilstand, hvori hun befandt sig. Alles Øine var fæstede paa den hvide Kridslek, som var kommen tilsyne paa Kysten indenfor, idet Skibet havde passeret Nøgleholmen, og alle vidste, hvad den betydede dem: Fortøiningsring og Ankergrund.

To Minutter efter var begge Ankere i Bunden, og Fregatten svaiede op; duvende og huggende mod de indvæltende Vandbjerge laa den der for begge sine Kjættinger, medens Sjøbrækket, der stod indover Bougen, sendte sit Styrtregn over Dækket og badede de hede Pander, der havde staaet i den skarpe Dyst.

Dette salte Regnskyl, der hver Gang Skibet duvede, pidskede med fordoblet Magt, vakte Andrea til Bevidsthed, og idet hun halv omtaaget slog Øinene op, saa hun den blege Skipper med det skjelende Øie og ved Siden af ham en endnu blegere Kvindeskikkelse med noget paa Armen.

Det var Arvid — den Mand hun i tre Aar havde drømt om baade Dag og Nat, og hin Kvindeskikkelse med det indtullede Barn var hans Hustru.

Hans Hustru! hans Barn!

Troløs, som han var feig, altsaa — o ja! det passede sammen, men alligevel kom det som et Greb i hendes Hjerte, truende med at standse dets Slag.

Det var det sidste stormende Greb af den syge Kjærlighedslængsel, som hun i tre Aar havde pleiet — men som hun i de forløbne Minutter næsten havde skammet sig ved.

Hun holdt et Dieblik begge Hænder mod sin Barm — og ilede saa forover for at styrte sig i sin Baad.

Troløs og feig! Troløs mod hende, der havde ofret ham hele sit rige, varme Hjerte — og tilbragt hele tre lange Aar i Længsel efter ham — og feig, feig overfor hende, der havde sat sit Liv ind for hans Skyld og ikke kjendte nogen Frygt. Her i hans Nærhed havde hun intet mere at gjøre; det forekom hende, at det vaade, af Sjøen spylede Dæk brændte hendes Fødder. — Men hun havde overvurderet sine Kræfter. Halvt nede af Trappen fra Skandsen følte hun atter den samme Fornemmelse, som om Fyrlysene dansede foran hendes Dine, og var i Begreb med at falde; men dennegang blev hun opfanget i Faldet af to stærke Arme, som greb hende og løftede hende op til sig som et Barn.

Det var den stærke, mandige Gut, der havde reddet Skibet under hendes Kommando.

„Andrea!“

Navnet kom halvt som et Seiersskrig, halvt som et vemodigt, smerteligt Udraab, der vakte hende til Bevidsthed.

„Andrea!“

„Jens, Jens!“ kom som et næsten jublende Svar, idet begge hendes Arme sluttede sig om hans Hals — og hendes Hoved lagde sig ind til ham, saa det næsten begyndte at svimle for den stærke Mand, i hvis Arme hun laa.

„Andrea!“ Han saa paa hende, og dennegang kom Navnet lavt med næsten bævende Stemme. —

„Andrea!“ —

Der kom intet Svar, men hun trykkede sig fastere ind til ham, saaledes som Andrea kun vilde klynge sig op til den Mand, der eiede hele hendes Omhed og Tillid.

Men var dette ikke en Drøm — var det ikke en af disse bedaarende Drømme, som Jens undertiden havde drømt i sin Landflygtighed. — — Var det Andrea, han stod der med i Armene — Andrea, hvis Hænder omslyngede hans Hals?

Jens var næsten blegere end sin Skipper, og hvad værre var: hans Dine kjæmpede med noget, som maaske ikke havde fordunklet hans Syn, siden han var Barn.

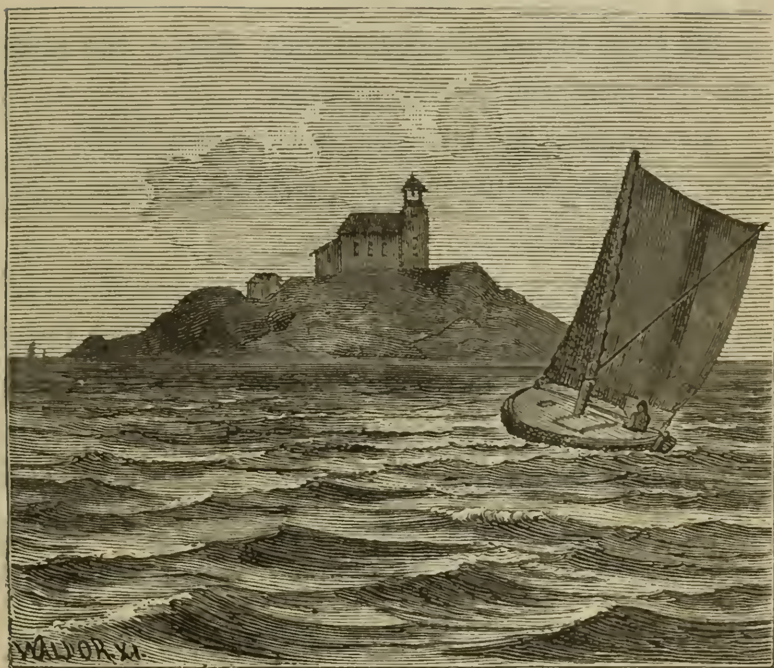
Men den stærke Sjøgut var ogs
Barn der han stod med Andrea i A
Og Andrea? — hendes Roman
hendes Tanke havde faaet en lykke
Andrea havde havnet i en lykkelig

Fra Hvaløerne.

I.

Naturforholde.

Der er over to Hundrede Holmer og Øer, der tilhører Hvalørgruppen, Holmer og Øer af de forskjelligste Dimensioner og Skikkelser og af den mest kon-

trasterende Naturbeskaffenhed — lige fra de nøgne Klippeøer, der hæver sig lodret som Bastioner af Havet og omgives af et Dragsug, der gjør Landing til et næsten umuligt Foretagende selv i Godveir saaledes som paa Søsterøerne, Torbjørnskjær og enkelte mindre af Gruppens Holmer, indtil Øer med en tildels ypperlig Jordbund og smukke Skogpartier saaledes som paa Kirkeøen og Sandøerne.

Af disse tohundrede Holmer og Øer er da imidlertid ikke mere end seksten beboede.

Den største af disse er den nævnte Kirkeø, der udgjør henved $1/2$ Kvadratmil med over 1000 Indvaanere.

Kommer man en Sommerdag iland paa Kirkeøen, overraskes man af en Natur, som man mindst skulde vente at træffe her ude i Havskjærene. Her er Furu- og Granskog over Aaserne, Løvskog i de ned mod Dalsænkningerne skraanende Sider, og i selve Dalbunden, mellem de lave Aaser, Agre og Enge, der røber fortrinlig Jord og tildels en hel rationel Behandling. Den nordre Del af Øen og for en Del ogsaa den indre har nemlig fortrinlig Lermuld blandet med Skjælmergel, hvor alle vore Kulturplanter, saavel Havevækster som Kornarter, med Fordel kan dyrkes. Paa Grund af heldige klimatiske Forholde er Øernes

Flora ogsaa en af de rigeste i vort Land og frembyder en rig Mark for en Botaniker.

Her voxer Kaprifolien vild i Mængdevis og udvikles som meget faa andre Steder i vort Land, her voxer vore smukkeste Efeuarter, Kristtornen og en Mangfoldighed af Blomster og Bregner, der opfylde Skogbunden og dufte under Løvskogens frodige Kroner, som man vandrer frem mellem, efterhaanden som man fordyber sig i Øens Indre. Nede ved Bølingshavn, hvor Damperen lægger til, begynder et Bælte af Furuskog; men dette afløses inden faa Minutters Gang af Løvskogen, som kun hist og her fremviser nogle Naaletræer, indtil man har passeret tvert over Øen, da man atter mødes af et Parti af Gran- og Furuskog af temmelig betydelig Udstrækning, som følger lige ned til Havnen Skjærhalden paa Øens Østside. Man har paa denne Vei passeret flere af Øens vakreste Gaarde og været overrasket ved pludselig midt inde i disse Omgivelser at møde et blankt stille Vandspeil, hvori Løvskoglíderne speile sig, og hvori man tror at have et Ferskvand for sig, hvilket imidlertid ikke er Tilfældet. Det er en Vik af Havet, den saakaldte Holtekil, der har skudt sig ind i disse smilende Omgivelser og forhøier Landskabets maleriske Natur. Nede mod Skjærhalden bliver imidlertid Jorden fattigere, og Lermulden afløses her af en forholdsvis mager

Sand, der imidlertid paa Grund af den Mængde Muslinger, som findes iblandet, kan give ret god Afgrøde; men her kræves dog langt betydeligere Arbeide med Driften end i Øens nordlige Egne. Som Vederlag har man imidlertid her en Skog af større Udstrækning og Vækstерlighed end noget andet Sted paa Øen. Lige foran dette Skogparti ligger paa en vid Slette omgivet af lave Aaser Hvaløernes Kirke og smukke Præstegaard, der høre til Sognets største om end ikke bedste Gaarde.

Vestlig for Præstegaarden skyder atter en Kil ind i Øen, den saakaldte Arnekil, der imidlertid under almindelige Forholde har Udseende af et Kjærn; thi kun under større Vandstand løber Sjøen derind.

Dette Kjærn eller denne Kil, der ligger inde mellem Granaaser, har en Mangfoldighed af Insekter, som har lokket den sjeldne Sumpsvale til at rede og leve der. Længer Vest skyder Klipperne endelig noget ud i Havet afvekslende med Sandsletter og minder paafaldende om vestlandske Strande. Her ruller da ogsaa Skagerak i Uveirslag med umaadelige Vandmasser langt op over Strandbredden, medens Klipperne staar i Skum og Drev udenfor. Disse Klipper er tildels isprengte med lyse Aarer af Feldspat.

Paa selve Sandsletten finder man da ogsaa her som enkelte andre Steder paa Kysten efter Paalands-

vinde forskjellige Tangarter, hvoraf dog ingen som Gjødning betragtet er af den fortrinlige Slags, som findes paa vor Vestkyst; men til Potetesland skal den være ret vel skikket og som saadan benyttes den, hvor man har „Tangtag". En anden Tangsort benyttes til Svineføde, og endnu en tredie behandles som Sjøgræs og er en liden Handelsartikel for Strandsiddere og Fiskere paa Øens Sydvestside.

Øens mest frugtbare Side er imidlertid som benævnt den nordlige Del, og gaar man fra Bølingshavn tvers over Fjeldene, finder man næsten overalt en stærk muslingblandet Lermuld, der er fortrinlig skikket for Hvede, Bønner og Erter, som ogsaa her dyrkes i forholdsvis stor Udstrækning. Her ligger lige ved Sjøen i en skogklædt Vik, Korshavn, med ikke mindre end 25 Opsiddere samt Botnergaardene med 22 Brugere, og længer inde i Landet Brenne, Urdal, Kile, Stafseng samt Reffgaardene og Snekotta, hvor der paa begge Steder forefindes betydelige Mergelgruber, der skal indeholde henved 80 Procent Kalk. Et Gjennemsnit af disse Gruber fremviser en Uendelighed af Muslingskal i de mest brogede Farver og de mest forskjellige Størrelser, og Forekomsten er saa betydelig, at man med stor Flothed har anvendt Mergelen til Veifyld*).

*) For en ren Bagatel har Veivæsenet kjøbt en stor Strækning af Snekottas Mergel til Veifyld.

Sydostlig for Gaarden Snekotta hæver sig Øens høieste Punkt, „Botnerveten", med en Feldspatforekomst, som nylig af Eieren er solgt for 18,000 Kr. til et fransk Selskab, der imidlertid foreløbig har indstillet Driften, da Forekomsten viste sig at blive temmelig bergblandet. Her oppe paa Botnerveten har man det fortrinligste Overblik over Øerne og Kysten i vid Omkreds. Langt oppe mod Nordvest hæver sig af Havet endel Øer, der synes at svæve i Lufthavet, og mellem disse Færders hvide Taarn; noget mere nordlig Torgauten med sit tofarvede Blus, medens mod Sydvest lyser Torbjørnskjær Fyr, der i Afdagningen sender sit røde og hvide Blink ned mod Øerne, og endelig langt mod Syd begge de straalende Kosterfyre, der hæver sig over de to kuplede Kosterøer*). Mod Øst ligger den skogklædte Singelø, der svømmer som en drivende Skog midt i Sjøen mellem Hvaløerne og Torsølandet, og i Nordvest for denne Kragerøen og Indseilingen til Fredrikstad, den gamle By med sine Volde og Grave. Saa ligger der det lave skogklædte Torsøland, der pludselig afbrydes af Sponvik-Skansens fremspringende Klipper, under hvis Fod Indseilingen til det gamle Halden bugter sig — og endelig

*) En Privatmand paa Øen driver ogsaa for Tiden et Feldspatbrud i Nærheden af Botnerveten.

**) Svenske.

længere mod Sydost den nøgne Svenskekyst med sine høie i „Sækken" styrtende Gabrofjelde.

Det er Udsigterne over Havet: Lige under „Veten" paa selve Øen ligger den med Holmer og Skjær opfyldte Vonterkil, der bugter sig ind til henimod Gaarden Brenne, og i hvis Nærhed ligger Gaardene Neff og Snekotta mod Nord og Brenne og Stafseng samt det smukke Kile i Syd, hvortil atter en Havarm bugter sig ind. Det er vakre Bygninger paa næsten alle disse Gaarde, og smaa Blomster- og Urtehaver ligger om dem. Det er Skippere, Lodser og Sjømænd, som her har bygget sig Hjem.

Til Gaardene Kile og Kjendvik hører den lille Ø Rom, der ligger paa den østre Side af Kirkeøen, kun adskilt fra denne ved et smalt Sund, hvilket ligeledes er Tilfældet med Røsholmen, der ligesom Rum hører til Gruppens beboede Øer*).

Større end nogen af disse er den førnævnte skogklædte Singelø, omtrent ¼ Mil i Nordost for Kirkeøen, en aflang smuk Ø, hvor en af Hvaløernes største og smukkeste Gaarde er beliggende, foruden to mindre Brug, der ligger inde i Granskogen. Denne Ø frem-

*) Paa den modsatte Side af Kirkeøen ligger ogsaa to smaa beboede Holmer, nemlig Kjærringholmen og Ganholmen, hvorpaa en enlig Fisker har bygget sit Hjem, og mod Nord Kjeldholmen, der ogsaa har en enkelt Bolig.

byder flere vakre Partier, og ligger der som „the Emerald of the ocean“ i Fjorden, som den har givet Navnet Singlefjord.

I Syd for denne Ø ligger de tvende Sandøer eller det saakaldte Sandøland: nordre og søndre Sandø, der sandsynligvis har faaet sit Navn af Jordbundens Beskaffenhed; thi paa begge Øer er Jordarten meget skarp, og store Sandsletter gaar ned mod „Sækken“, det mellem Sverige og Sandøerne gaaende omtrent $^1/_6$ Mil brede Sund. Søndre Sandø er ikke desto mindre temmelig bebygget og har en Del ret vakker Skog, og Passagen mellem denne og Nordre Sandø, det saakaldte Gravningssund, frembyder uden Sammenligning det smukkeste Parti paa Hvaløerne. Naar man søndenfra har passeret den betydelige og vakkert bebyggede Eiendom Negaarden og kommer ind i Sundet, finder man her den ene lune Vik efter den anden, hvor en snehvid Sand gaar ned til Stranden og op af denne eiendommelige Bund hæver sig den vakreste Granskog. Saa kommer en fremspringende Klippe, hvori Sijelroden har lagt Net af grønne Aarer, og Kaprifolier hænger sig udover, hvorpaa atter kommer en Sandstrand med den samme hvide Bund og den samme ranke, fyrstelige Granskog, der hæver sig over Skraaningerne. Midt i disse romantiske Omgivelser ligger de nye merkantile Anlæg Salterierne, der hører til de

sidste Aars Foretagender, og skinner der med sine mange nye Bygninger mod en mørk Baggrund af Skog. Det er fornemmelig paa søndre Sandø, at disse Etablissementer findes, hvorimod man paa Kysten af den nordre Ø overraskes ved Synet af en elegant Villa*), omgiven af et smukt om end i sin Barndom værende Parkanlæg med Lysthuse og Blomsterpartier. Kysten af nordre Sandø**) afveksler ellers nordover med vakre Viker og vakre Gaarde og kontrasterer stærkt mod den ligeoverfor liggende Svenskekyst med de nøgne Berg: Mellemaksjelen og Storaksjelen, der hæver sig næsten lodret over Sækken-Løbet.

Straks udenfor Sandø ligger den mindre Ø Herføl, det gamle Herfyli, som i Biskop Eysteins Jordebog nævnes som beneficeret Hvalør Kirke, en Eiendom, der vel ikke har været af stor Værdi; thi Øen er skogbar og har endnu daarligere Jordbund end Sandøerne, men er ikke desto mindre temmelig bebygget, navnlig paa Nordsiden, hvor der ligger et lidet Strandsted, og hvor der er en liden Havn for Danmarksfarere. Her findes en liden Koll, der gaar under Navnet Herføl-Saata, under hvilket ligger to smaa Brug.

I Nordvest for Herføl ligger Løvø eller Lauer,

*) Tilhører en Hovedstadsmand, der benytter Villaen til Sommeropholdssted.

**) Paa Nordpynten af Sandø har været fundet Bismut.

egentlig flere smaa Øer, blottet for Skog og med ubetydelig dyrkbar Jord, der dog er delt mellem tre Opsiddere. Her er ogsaa ligesom paa Herføl en liden Skibshavn.

Saa kommer den sydligste af Hvalørgruppen, Øen Tisler, der ligger omtrent midtveis mellem Kirkeøen og den svenske Ø Koster, omgivet af en Mangfoldighed af Skjær og Holmer, der ligger som en Forpostkjede om denne midt i Havet liggende lille Ø, der skogløs og nøgen herjes af Storm og beskylles af Kattegattets Sjøbræk. Her lever ikke desto mindre en hel Del Familier, hvis væsentligste Bedrift imidlertid er Sjøbruget.

Vender man herfra Kursen mod Nord og styrer op paa Vestsiden af Kirkeøen gjennem den saakaldte „Løber", har man vestenfor sig den store Asmalø, der i sin Tid har været en af de skogrigeste Øer i Gruppen. Sagnet fortæller, at de svære Bjælker, der ligger som Loftstømmer i Hvalør Kirke, skal være hugget paa denne Ø, der i ældre Tider konkurrerede med Kirkeøen som Hovedø, og hvor man fra først af skal have tænkt sig at bygge Kirken. For nærværende er Øen temmelig skogfattig, da en i høi Grad uforstandig Hugst har ødelagt det Skogbelte, der skulde beskytte mod Stormen, og derved afskovet saa omtrentlig hele Øen. Her findes seks større Gaarde, der er udstykket

mellem en Mængde Eiere, enkelte Gaarde i 8—10 Brug som f. Ex. Huser, samt søndre og nordre Rødgaardene.

Fra Asmalø gaar Veien til den lige i Vest liggende Spjerø over et smalt Sund. Denne Ø er omtrent af Størrelse som Asmalø, men mere bergfuld og Skogen har her i disse Naturforhold havt en større Beskyttelse, hvilket har forhindret dens Tilintetgjørelse, saaledes som paa Asmalø. Jordbunden er heller ikke saa ufrugtbar, da Sanden her er stærkt jordblandet og tillige indeholder meget mergelagtig Ler, der røber en fortidig Vandstand, betydelig høiere end den nuværende, noget som iøvrigt spores paa alle disse Øer, der aabenbart i en forhistorisk Tid kun har raget op af Kattegatlets Bølger som smaa Klipper, medens de nu dyrkede Strækninger har været overskyllet af Havet. En af de nordligste af disse Gaarde er Storengkilen, der i en Tid har eiet ikke ubetydelig Skog, der imidlertid to Gange i dette Aarhundrede er ødelagt: første Gang i Sommeren 1814, da de svenske Kanonbaade her udskibede endel Tropper, hvis Pionerer huggede og brændte Skogen for at rydde Leirplads for et Par Infanterikompagnier, der laa som Observationskorps paa Spjerø, og anden Gang i den sidste brillante Pe-

*) Endel Gran fra hin Tid findes endnu paa Storengkilen, og i flere Trær har man fundet Geværkugler af Malm.

riode for Trælasten, hvorunder Skogen blev solgt til Udhugst. Endnu staar der dog en liden Rest igjen i Bunden af Kilen paa Spjerø, men ogsaa kun en Rest. Mellem Spjerø og den lige i Vest liggende Vesterø, der er den største af alle Øerne, naar undtages Kirkeøen, løber atter et smalt Sund omtrent af samme Bredde som Sundet mellem Asmalø og Spjerø. Det er Seilleden til Fredrikstad, det saakaldte Skjælsbusund. Seiler man ud Skjælsbusundet, ser man heller ikke andet end hist og her Levninger af Skog, men her ligger nogle smaa Gaarde inde i Vikerne, hvor Lodser og Fiskere har sit Hjem, og ved disse staar hist og her nogle vakre Løvtræer og smaa Haveanlæg, der giver disse smaa Hjem et ret indbydende Udseende. Paa den søndre Side af Sundet ligger paa Spjerø Gaardene Dybdal, Aalsvig, Nygaard, Ødegaard og Kjelvigstranden, hvor der findes et Baadbyggeri, hvorfra de bekjendte Hvalørbaade leveres. Paa Nordsiden af Sundet ligger Gaardene Braaten, Skjælsbu og Alnavik, i en liden vakker Bugt med smukke Haver og Løvskog op efter Fjeldet. Idethele er paa Vesterøen Skogen bedre bevaret end paa de tvende udenfor liggende Øer Spjer og Asmalø. Vesterø er ellers temmelig bergfuld; en Fjeldkjede, hvis høieste Punkt Bankerøerkollen, gjennemløber Øen i hele dens Længde. Paa dennes Afskraaninger staar temmelig veksterlig Skog af Eg, Birk og Asp,

og vi møder i Klippeurerne mod Øst og Syd den samme rige Flora som paa Kirkeøen. Ogsaa her findes Efeu og Kaprifol og hist og her Partier af Furuskog, der ved en skjønsom Behandling kunde blive til noget. Øen har dog paa Grund af sin bergfulde Natur forholdsvis faa Gaarde, der imidlertid er udstykket i mange Brug.

Vestlig for denne Ø ligger Papper eller Papvi, der ligger under Gaardene Hange og Vauer paa Vesterø; det er en liden Ø, der beboes af tre Familier.

I Nordvest for Papper ligger Seilø, en endnu mindre Ø end Papper og med liden dyrkbar Jord. Her findes dog nogle smaa Gaarde samt en Skibshavn for mindre Fartøier, da der udenom Øen ligger en Mangfoldighed af større og mindre Holmer, som beskytter mod Havet.

Følger man fra Seilø Kysten sydover indtil tvers af Spjerø, har man den Staten fordum tilhørende Agerø. Ligesom Tisler ligger denne Ø midt i Havet, omgivet af en Skjærgaard, der bestaar af lave Skjær, hvorover Sjøen i Stormen ruller og afgiver et af disse storartede Skuespil, som Kysten har at frembyde: I Veiret stigende Fontæner, der sprøiter op som Strokkrs og Geisers Vandsøiler, tilbagestyrtende Bølgeslag lig Fossefald fra Fjeldene og vilde, kaade Bølgeslag mod en eller anden lodret liggende Skikt, der i Uveir sender

en hvid Styrtregn af splintrede Vanddraaber ind over selve Øen.

Paa Nordsiden gives imidlertid ogsaa her en liden Havn, der har frembudt temmelig god Beskyttelse for den Skjærgaardsflaade, som i ældre Tider havde sit Tilhold der.

Paa en liden Holme ved denne Havn blev 1684 opført en Skanse, der sattes i Forbindelse med Fredrikstads Fæstning. Senere udvidedes denne til en ordinær Fæstning, der havde egen Garnison og egne Kommandanter, der herude midt i Havet maa have ført en Slags klosteragtig Tilværelse, og Stillingen som Kommandant paa Agerø tør maaske ogsaa i sin Tid have været et Slags Pønitense for vedkommende Officer, ialfald for enkeltes Vedkommende*).

---

*) Af de utrykte „Militæretater" i Rigsarkivet sees følgende at have været Kommandanter paa Øen:

Løitnant Jørgen Trane fra 1684—1688.

Kaptein Petter Lorensen Holm, forhen Løitnant i et Frikompagni, udnævnt til Kommandant 20 Oct. 1688.

Major Jacob Kold, Kommandant fra 1710—1727.

Kaptein Jacob Aifsøn, Kaptein 1711, Kommandant paa Agerø fra 1727—1731.

Major Henreich von Kranzberg, udnævnt til Kommandant 19 Febr. 1731, afgaaet 1739.

Major Baron Mogens Holch, Ritmester ved Garden 24 Febr. 1734, udnævnt til Kommandant 9 Marts 1739 og 28 Sept. til Oberstløitnant af Kavalleriet.

Kaptein Hans Parelius blev derpaa Interimskomman-

I Begyndelsen af dette Aarhundrede sløifedes imidlertid Fæstningen og Øens ubetydelige Jordvei blev bortsat til en Forpagter, hvis Faarehjorde græssede fredeligt over de sammensunkne Volde ude paa Fæstningsholmen og paa selve Øen. Hele Øen kjøbtes for en Ubetydelighed af en Privatmand, og de Bygninger, som stod der, bortførtes, og kun Murene og Trappestenene ligge nu tilbage*).

---

dant paa Fæstningen, som ifølge Kgl. Ordre af 1742 kun i Krigstid skulde have faste Kommandanter. Indtil 1758 sees der heller ingen Kommandant at have været paa Øen; men den 31 Mai 1758 findes nævnt som saadan

Hans Lybking, der sandsynligvis har været Indehaver af denne Stilling indtil 1766.

Kaptein Karl von Bremer, udnævnt til Kaptein i Armeen 12 Febr. 1763 og til Kommandant 26 Okt. 1766.

Kaptein Fredrik Seckmann von Schrader, udnævnt til Kommandant 22 August 1788, død 18 Nov. 1794,

der formentlig har været den sidste af Agerøens Kommandanter.

*) Paa en af disse Trin findes indhugget Ole Bulls Navn, der skriver sig fra et ufrivilligt Besøg, som den berømte Tonedigter aflagde paa Agerøen kort efter sin første Udenlandsreise, hvorfra han vendte tilbage som den anerkjendte Kunstner.

Det var i Kommunikationernes Barndomsdage, da man leilighedsvis kom frem i Verden, og Ole Bull havde benyttet en saadan Leilighed. Han havde truffet en Fredrikstadskipper, der førte en Skonnert, over i Holland og fulgte denne til Norge. Men kommen under Land blev Skonnerten af en eller anden Grund nødt til at gaa til Ankers under Agerø.

Reisen havde været lang og stormende, og det var en Be-

Men endnu mere nøgen, gold og graa end Agerøen ligger det sydligste af Hvalørgruppernes Skjær — det lille enlige op af Kattegattets Bølger stigende Torbjørnskjær, over hvis afskyllede Bergknatter Havsprøiten staar mastehøit — trods Skjæret hæver sig henimod 40 Fod over Havspeilet.

Her blev med stort Besvær i Aaret 1872 bygget det lille tredie Ordens Fyr, der nu lyser fra Skjærets Top fra et Taarn af omtrent 40 Fods Høide. Der knustes Baade, der kantrede Baade med Mennesker og

---

hagelighed at sætte Foden paa terra firma, selv om dette fremtraadte i Skikkelse af den nøgne Agerø. Bull og Kapteinen gik da ogsaa i Land og blev overrasket ved at finde en Familie paa Øen, der levede paa standsmæssig Fod. Her var et temmelig komfortabelt Hjem, hvor man sogar fandt et Instrument — og endel Damer i Huset, der syntes at finde en særdeles Tilfredsstillelse ved at lade sig høre som Pianistinder — iallefald lod de sig slet ikke nøde, og det ene Stykke afløste det andet, idet saavel Husets Frue som hendes Døtre behandlede Instrumentet, og løs gik det paa Tangenterne, indtil endelig Maaltidet frembragte en Pause. Da tog Ole Bull „Fela" frem og spillede for dem en Fortælling om Stormen paa Havet om Agerø, Maageskriget under Uveiret, Vindstødenes Hyl og Hvin i Touge og Master, Nødraabene fra de betrængte Seilere, Dødskampen mellem Brændinger og Havets Sukke og Støn inde paa den i Læ liggende Kyst. Ingen havde kjendt Ole Bull, som Kapteinen simpelthen havde præsenteret som Hr. Bull; men nu kjendte man ham, og de stakkels Pianistinder sad der med blussende Kinder og forlegne Miner. Ingen vovede mere at komme i Nærheden af Pianoet, indtil Moderen benyttede en gunstig Leilighed til i al Stilhed at lukke det.

Materialier, der laa Baade og Fartøier i Ugevis og ventede paa at kunne lande ved Skjæret. Thi rundt om dette gaar Strømgang og Dragsug, der i høieste Grad vanskeliggjør Landing. Ja det hændte til og med de svære Granitblokke, der førtes til Øen som Bygningsmaterial, at Havet lige oppe paa Toppen af Skjæret rullede dem om hverandre og skyllede Cement, Sand og Kalk med sig ned over Klipperne som i et Fossefald.

Men endelig stod dog Bygningen der af huggen Granit, og paa denne Taarnet, hvorfra en smuk Lindse sendte sit Lys 14 Kvartmile ud over Havet som et Varsel til Skibene, der i Høstnattens Mørke gjennemkrydsede Kattegattet.

Som Særmærke fik Torbjørnskjær følgende Variationer:

Fast hvidt Lys	60 "
Formørkelse	4 "
Rødt Blink	2 "
Formørkelse	8 "
Rødt Blink	2 "
Formørkelse	4 "
Fast hvidt Lys	60 "

I Taageveir lyder desuden fra Taarnet en Klokke, der hvert Minut slaar 5 hurtigt paa hinanden følgende Slag.

Siden Opførelsen af dette Fyr hører da ogsaa Torbjørnskjær til de beboede Hvaløer; men det hører visselig ikke til Livets Behageligheder at have sin Bolig der midt ude i Kattegattet paa et Skjær, der er omgivet af Strømsætninger og Dragsug, som kun de færreste Dage om Aaret tillader en Baad at lande der; og hvor der ikke gror en Busk eller et Bær, og hvor ikke en eneste Revne i Fjeldet er fri for at overspyles af Sjøskavlerne. Det hænder da heller ikke saa sjeldent, at der gaar tre til fire Uger mellem, at Fyrvogteren og hans Familie kommunicerer med den øvrige Verden, og man maa være belavet paa at proviantere sig derude som til et Krydstogt; thi naar man kan faa nye Proviant beror paa Veiret og Strømforholdene.

Det er selvfølgelig værst med dette Vinteren igjennem, og der hænder da ogsaa mangt og meget, som Folk, der bor i Trygheb inde paa Landjorden, har lidet Begreb om. Det hænder, at Havet slaar op imod Taarnet, knuser Vinduerne og fylder Værelser og Forraadskamre med Sjøvand, medens Bygningen ryster, som om dens Ødelæggelsesdag var kommen, og saa hænder det og, at Beboerne, der gjennem Uger har stundet efter sine Provisioner, ser Baaden, der skal føre disse til Fyret, krydse frem og tilbage udenom Skjæret, uden at have nogen Mulighed for at lande.

Det er en Forpoststilling det at være Fyrvogter

paa Torbjørnskjær; men Stillingen betragtes nok ogsaa som en Gjennemgangspost, og naar man har været her paa Torbjørnskjær i tre Aar, har man da ogsaa gjennemgaaet noget.

Kirke og Præstegaard.

For nærværende hører Hvaløerne til Id og Markers Fogderi og udgjør et eget Tinglag, der har Tingsted paa Kirkeøen. I geistlig Henseende udgjør Øerne et eget Præstegjeld med en Kirke. Der berettes i en gammel Kaldsbog, at denne Kirke skal være bygget først i det sekstende Aarhundrede, og en nyere Forfatter, der har skrevet noget herom, fortæller, at Kirken byggedes af skotske Fiskere eller for en Tiende, som blev paalagt disse under deres Ophold ved Skjærgaardsfisket, og at Hvaløernes første Præst var en Danske ved Navn John Danzer. Med disse Paastande kan det imidlertid ikke have sin Rigtighed, thi Hvalør Kirke maa have eksisteret allerede ved Aaret 1400; man finder nemlig i Erkebiskop Eysteins Jordebog fra dette Aar (den røde Bog) opregnet en hel Del Eiendomme, der har tilhørt Huala Kirke, hvoriblandt kan nævnes Præstebolet Brinnæs, en Anpart i Heiderne i Tosne, en Del af Rowe, det gamle Enkesæde, en Del

af Stabseng, en Anpart af Herfyli, det nuværende Herføl, der sees at være skjænket Kirken af John Reidarsøn Darre*) en Andel i Brekko, det nuværende Brekke i Nærheden af Kirken, der tilkom som Gave fra en Henrik Michalsson, der i Historien nævnes som Anfører for en Opstand mod Kong Albrekt af Meklenburg. Desforuden eiede Kirken endnu en Anpart i Vaghom, en i Pappøy og en i Skjalgsbudom (Skjalgsbo), en i Porpe, en i Byrding, en i Kila (Kili), en i Spior**) (Spjer), en i Liid, en i Baksskurlu, en i Rolfsøi, en i sydra Moriggardom, en i lille Stjore i Eidsberg Sogn, en i Vartheim, en i Saltnæsi samt en Part i Kletta i Tanem i Bohuslen.

At Protestanten John Danzer har været den første Præst i Hvalør er saaledes ligesaa usandsynligt som at Kirken skal være bygget af Skotterne i Midten af det sekstende Aarhundrede; men muligens kan ved hin Tid paa Grund af den tiltagende Folkemængde og den

*) John Reidarson Darre nævnes som Hirdmand og Raadsmedlem under Olaf Haakonsøn 1373. Han afløste Gaute Eriksen som Fehird paa Tunsberghus og Sysselmand paa Vestfold, hvorfra han forflyttedes til Bergen. Han giftede sig med en Søster af Lagmanden John Carlsøn i Tønsberg, med hvem han fik adskillige Eiendomme i Viken, hvor han selv eiede flere Gaarde og Landstrækninger, deriblandt Moland Herregaard samt den saakaldte Gaulagaard i Tønsberg. Dipl. N. 111—584, Eysteins Register 164 b 1.

**) Dipl. Norv. VIII. N. 777.

Sammenstimlen af Mennesker, som fandt Sted paa Øerne, grundet paa de store Sildefiskerier, have fundet Sted en Udvidelse af Kirken, der i den katholske Tid maaske kun har bestaaet af det nuværende Kor. I hvem, der nu har bygget Kirken, saa fandt Kong Fredrik den Fjerde sig beføiet til at tilegne sig den, ligesom Landets øvrige Kirker, der ved offentlig Auktion solgtes. Noget senere end de fleste andre af Landets Kirker kom Hvalør under Auktionshammeren, nemlig i Aaret 1724. Kirken blev da kjøbt for 105 Rdr. af Jens Værnskjold, til hvem udstedtes Skjøde af 15 April 1724.

Fra Jens Værnskjold solgtes Kirken for 700 Rdr. til Kaptein Fredrik Christian Reichvein, hvis Skjøde er dateret 22 Juni 1727.

Kirkens næste Eiere var Borgerne i Fredrikstad Jens Rasmusen og Nils Arnesen, hvis Skjøde er dateret 2 August 1738. Ved offentlig Auktion solgte disse Eiere Kirken for en Sum af — 151 Rdr. (sic) til Fru Carlotte Elisabet Reichvein født von Storm, hvis Auktionsskjøde er dateret 10 Dec. 1742, thinglæst 13 Juli 1743.

Fra Fru Reichvein overgik Kirken til Skipper paa Fredrikshald Monsieur Andreas Schavenius for en Sum af 240 Rdr. Hans Skjøde er dateret 23 Juni 1759, og i Schavenius's eller hans Familieß Besiddelse forblev

Kirken til Aaret 1798, da den med flere Eiendomme solgtes til Skibskaptein Tisler for en Sum af 2110 Rdr.

Kirken maa derefter være kommen i Familien Wiels Besiddelse; thi Skiftet efter Truls Wiel udviser, at Datteren Anne Katrine Wiel eller hendes Mand Viliam Hansen fik Udlæg i Kirken for 1078 Rdr. 24 ß.

I Fru Hansens Besiddelse var Kirken fra 1812 indtil 6 August 1833, da den ved Skjøde, thinglæst 7 Sept. s. A., tilhjemledes Christian Anton Apenæs for en Sum af 4800 Spd.

Til Kirken hørte da Gaarden Kjølholdt og Halvdelen i Gaarden Kultorp, den første med temmelig betydelig Skog samt en Landskyld af omkring 50 Spd. aarlig.

Siden 1860 er imidlertid Kirken overgaaet til at blive Sognets Eiendom, og af Eieren er udstedt Skjøde paa Kirken med dens aarlige Indtægter, medens han selv beholdt Kirkens Eiendomme, Kjølholdt og dets Skog.

Hvalør Kirke i sin nuværende Skikkelse er en meget solid Stenbygning, der imidlertid ikke ved noget ydre Tegn tilkjendegiver sig som Sognets Kirke. Der er ikke saameget som et Kors paa Taget end sige et Taarn, og den Reisende, der første Gang ser den, er i nogen Tvivl om til hvilken Kategori Bygningen skal henregnes. Det mindste, den ligner, er en Kirke, og

dens Beliggenhed er næsten endnu uheldigere end dens Ydre, idet man ikke ser den, før man er omtrent lige ind paa den. Der skal i sin Tid have været et Kors paa Taget; men dette nedblæste for en Del Aar siden, og Bygdens Fædre har nu i flere Aar ventileret om at faa et nyt Kors eller et Taarn, uden at der dog til Datum er kommet noget ud af Ventilationerne, trods Sparebanken har skjænket 1200 Kroner til Anbringelse af et Taarn.

Kirkens Indre har nylig undergaaet en betydelig Reparation og er ret venlig. I Koret staar en Altertavle, der er foræret Kirken af Truls Wiel; en ældre Tavle opbevares ogsaa, hvis Forside bærer et Billede af den Korsfæstede, hvilket er saa slet udført som muligt; men Bagsiden af denne Tavle er en Mærkelighed, idet hele Katekismusen er udskaaret paa den med ophøiede og meget smukke latinske Bogstaver. Ved den omtalte Reparation fandtes under Kirkegulvet hensat en hel Del Ligkister, og ifølge nogle Efterretninger om Erik Munch til Hjørne i „Samlinger til norske Folks Sprog og Historie“ skal Erik Munchs Enke være begravet ved Hvaløernes Kirke i Aaret 1623.

Lige ved Kirken paa den vestre Side af den Vei, der fra Bølingshavn tvers over Øen fører ned til Skjærhalden, ligger Præstegaarden. Det er en smuk, enetages Bygning, der er opført i den nuværende Sog-

nepræsts Tid. Den er omgivet af et lidet vakkert Haveanlæg, og udenfor dette ligger en betydelig Jordvei, der strækker sig nordover langs Veien og begrænses af nogle lave Aaser mod Vest. I Syd ligger Skogen, der strækker sig ned mod Skjærhalden.

For nærværende er Præstegaarden en veldyrket Eiendom, der afgiver adskillige Produkter til Salg, navnlig Havre og Meieriprodukter; dette beror dog mere paa en rationel Dyrkning end paa Jordens naturlige Egenskaber; thi Præstegaardens Jord hører til den fattigste paa Øen.

Om Forholdene i ældre Tider finder man følgende kuriøse Oplysninger i Kaldets Kopibog fra 1732, nedskreven af Præsten Rafael Lund Juell:

„Præstegaarden staar ikke i Fogdens Matrikul og ei vides Navn paa, den siges at kaldes Bremnæs; hvad den skylder er mig ganske uvitterligt, for i min Tid og i min Formands Tid besynderlig blev lidet eller slet intet saaet. Sand og ufrugtbar Jord, ganske unyttig til Fæ og Kreaturhavn for Berg og Vands Skyld; haver lidet Skov til Husreparation.“

Denne Jeremiade følges imidlertid, som det synes nødtvungent, af nogle Oplysninger til Biskopen, hvoraf det fremgaar, at Præsten, foruden nævnte navnløse Præstegaard, ogsaa bruger Gaardene Rove*) og østre

*) Kraft kalder Præstegaarden Rove.

Kile, „hvorfra Høet med Møie og Omkostninger bliver ført til Præstegaarden", hvorved Præsten sattes i Stand til at føde en Hest, seks Kjør og nogle Ungfæ.

Dette Forhold synes i næsten et Aarhundrede ikke synderlig forandret, thi i Krafts topografiske Beskrivelse oplyses, at Præstegaarden paa Hvaløerne, Rowe kaldet, føder 2 Heste, 6 Kjør og 8 Faar, samt at Udsæden er 3/4 Td. Byg, 4 Tdr. Havre og 4 Tdr. Poteter.

For nærværende er saavel Udsæd som Besætning mer end fordoblet, og Præstegaarden frembyder som nævnt Synet af en veldyrket Eiendom.

Det gjælder om Hvalør Sognepræstembede, at det har været et af de saakaldte Promotionskald, saaledes som Tilfældet var enkelte Steder i Nordland og Finmarken, hvor Præsterne efter 3 Aars Tjeneste i Kaldet kunde vente Forflyttelse.

Som det synes, har denne Ret dog ikke været Præsterne paa Hvalør til nogen Baade; thi de fleste har været meget længere Tid i Embedet, og flere er døde paa Hvalør.

De Hvalør Præster fra Reformationen af er:

John Danzer, uvist hvilket Aar.

Hr. Christen Olsen fra 1570—1603.

„ Bern Heljesen fra 1603—1613.

„ Erik (Andersen) fra 1614—1631.

Hr. Nils Christian (Bruun) fra 1632—1653.
„ Ole Krog fra 1654—1684.
„ Jacob (Dampe) fra 1685—1691.
„ Jacob Jørgensen Wadum fra 1691—1693.
„ Jacob Madsen Hassing fra 1694, forflyttet til Urskoug 1707.
„ Conrad Løk fra 1707. Død 1710.
„ Hans Christian Barfod fra 1710—1728.
„ Rafael Lund Juell, udnævnt 1728, forflyttet til Vang paa Hedemarken 1733.
„ Søren Essendrup, udnævnt 1733, forflyttet samme Aar til Trygstad.
„ Nils Nilsen Møllerup, udnævnt 1734, forflyttet ved Mageskifte til Sætersdalen.
„ Hans Berg, udnævnt 1734, død 1745.
„ Lauritz Møller, forhen Kapellan ved Næsoddens Menighed og Feltpræst ved 1ste akershusske Regiment, udnævnt 1746.
„ Edvard Meyer fra Throndhjem, forhen Rector paa Fredrikshald, udnævnt 13 Juni 1749, død 13 Novbr. 1760.
„ Nicolai Wilhelm Weidemann fra 11 Marts 1756 pers. Kapellan i Borge og Torsnæs, udnævnt 27 Febr. 1761, forflyttet til Borge og Torsnæs d. 16 Novbr. 1764.
„ Nils Høegh, forhen pers. Kapellan i Solum, ud-

nævnt 16 August 1764, befordret til Skedsmo d. 9 Januar 1772.

Hr. Caspar Barnholdt, først resid. Kapellan i Vaage fra 1 Novbr. 1754 til 3 Juni 1763; derpaa resid. Kapellan i Moss til 26 Marts 1772, udnævnt til Hvaløerne $^{6}/_{3}$ 1772 og befordret til Sigdal 1777.

" Johan Rosing, pers. Kapellan til Jevnager, udnævnt 1777, forflyttet til Berg 1784.

" Egedius Sem, 1775 udnævnt til pers. Kapellan i Ringebo, 1784 til Sognepræst til Hvaløerne, derfra 1792 til Froen i Gudbrandsdalen.

" Christen Lund Barnholdt, Søn af Casper Barnholdt, født paa Hvaløernes Præstegaard, udnævnt til Sognepræst 1792, forflyttet til Vaaler 1798, død 1815.

" Frederik Andreas Weidemann, Søn af Nicolai Wilhelm Weidemann, født paa Hvaløernes Præstegaard, udnævnt 1798, forflyttet til Hoffs Sognekald i Soløer 1805.

" Ludvig Lumholdtz, forhen Kateket i Christiania, udnævnt til Hvaløerne 1805, forflyttet til Onsø 1817, kom siden som Sognepræst til Drammen, derpaa til Jevnager og endelig til Lier, hvor han døde i 1853.

" Jacob Rosted Suur, forhen resid. Kapellan til Sli-

dre i Valders, udnævnt i Marts 1818, herfra forflyttet til Borre i Jarlsberg i 1823, tog der sin Afsked og døde i Drammen 1851.

Hr. Jens Hovland Otterbeck, udnævnt 1824. D. 29 Sept. 1829 udnævnt til Sognepræst i Annebo i Jarlsberg.

„ Christian Ulrik Ditlef Foltmar, født 11 Juni 1804, udnævnt til pers. Kapellan for Aker og Oslo 9 Febr. 1827, derfra befordret til Sognepræst i Hvaløernes Kald d. 8 Jan. 1830. Den 31 Juli 1846 udnævnt til Sognepræst i Berg i Smaalenene.

„ Martin Hannestad, født 9 Juni 1810, blev d. 12 Jan. 1841 udnævnt til resid. Kapellan til Stod i Indherred, Trondhjems Stift; udnævnt til Sognepræst i Hvaløerne d. 21 Novbr. 1846 og til Id i Smaalenene d. 26 Novbr. 1856.

„ Gerhard Randers blev d. 24 Dec. 1835 udnævnt til pers. Kapellan i Skjeberg og 26 Marts 1857 udnævnt til Sognepræst til Hvaløerne.

Lidt Statistik.

Den i 1769 foranstaltede Folketælling (hvis Resultater det statistiske Bureau har erhvervet Udskrift af

fra de danske Arkiver) viser, at Hvaløerne den Tid havde en Folkemængde af 789 Sjæle, hvoraf 395 Mænd og 394 Kvinder. Af denne Befolkning var 267 Sjømænd og Fiskere med 363 Børn og Hustruer, hvoraf fremgaar, at Hvaløernes Jordbrug i forrige Aarhundrede spillede en meget ubetydelig Rolle som Erhvervskilde. Befolkningen er i Løbet af de paafølgende 30 Aar heller ikke synderlig forøget, idet den første ordinære Folketælling, der fandt Sted i Aaret 1801, kun viser en Forøgelse af 60 Personer. Af de paafølgende Folketællinger sees Befolkningen i 1815 at være steget til 899, i 1825 997, i 1835 1187, i 1845 1489, i 1855 1943, i 1866 2313 og ved sidste Folketælling til 2536, hvoraf 40 Personer er betegnede som Bestillingsmænd (Lodser og Skolelærere), 88*) som Selveiere, 90 som Fiskere, 41 som Skibsførere, 33 som Styrmænd og 251 som Matroser og Sjømænd samt 197 som Bergværks- og Fabrikarbeidere.

Som det sees, spiller saaledes fremdeles Sjøbruget en stor Rolle for Hvaløernes Befolkning; men ogsaa Jordbruget har i de senere Aar taget et ret betydeligt Opsving, og navnlig har, som det vil sees af nedenstaaende Tabeller, de ædlere Kornsorter fundet en større og større Udbredelse. Sognets samlede Matri-

*) Maa være feil opgivet; thi Antallet af Selveiere er over 200.

kulskyld efter den ældre Skyldsætning af 1829 er her kun 135 Spd. 1 Mark 21 Skilling, der i 1835 var fordelt paa omtrent 200 Selveiere.

Udsæd paa Hvaløerne fra 1835 til 1875:

Aar.	Hvede.	Rug.	Byg.	Havre.	Erter.	Poteter.
	Tdr.	Tdr.	Tdr.	Tdr.	Tdr.	Tdr.
1835	11	20	68	313	6	293
1845	8	15	77	428	6	613
1855	20½	28	100	520	6	812
1865	52	55	70	548	6	931
1875	77	65	58	541	4	976

Som det fremgaar af denne Tabel, er Udsædsmængden af de ædlere Kornsorter, navnlig Hvede og Rug, mange Gange fordoblet i de sidste Tyveaar, idet Hvedeudsæden er steget fra 8 Tdr. i 1845 til 77 Tdr. i 1875, medens Bygudsæden samtidig er steget fra 15 Tdr. til 65, et Resultat, der kun kan fremkomme ved Udviklingen af Jordbruget i rationel Retning og ved en bedre Behandling af Jordsmonnet, hvilken hovedsagelig har bestaaet i Afgrøftning. Paa Grund af sin lave, myrlændte Beliggenhed har Hvaløernes Jordstrækninger, der tildels ogsaa er omgivet af Høidedrag, hvorfra Vandet siver ned, nemlig været meget sure og lidet skikkede for ædlere Kornsorter, før en bedre Afgrøftning fandt Sted, og dennes Vigtighed synes nu ogsaa til-

dels at være gaaet op for Befolkningen, om der endstaar meget tilbage, før Jorden kan siges at være i fuldt afgrøftet Stand.

Omsætter man efter gangbare Priser det almindelige Udbytte af Hvaløernes Korn- og Potetesavling, saa faar man et Totalbeløb af 97,102 Kroner, der divideret med Folketallet giver et Beløb af 39 Kroner pr. Individ.

Sammenligner man dette med Udbyttet af Jordbruget i Fogderiets bedre Bygder, finder man, at i Berg afkaster Jordbruget pr. Individ 91.20 Kroner og i Skjeberg 86.19 Kroner. I Glemminge derimod stiller Forholdet sig endnu slettere end paa Hvaløerne, idet Jordbruget her kun afkaster 15 Kroner pr. Indvaaner.

Kreaturholdet paa Hvaløerne viser sig af de statistiske Tabeller at være som følger:

Aar.	Heste.	Kjør.	Faar.	Gjeder.	Svin.
1835*)	364	815	1037	15	196
1845	141	518	938	„	60
1855	153	630	1021	„	45
1865	199	593	1252	„	„
1875	126	729	1021	„	82

*) Med Hensyn til Opgaverne fra 1835, da maa erindres, at disse var temmelig upaalidelige, saa man neppe kan forlade sig synderligt paa dem.

Ved at betragte denne Tabel, vil man finde, at Kreaturholdet ikke er steget i samme Forhold som Kornproduktionen; men den skjønsomme Landmand vil forstaa, at dette heller taler til Fordel for Hvaløernes Kreaturstel end omvendt, og at en bedre Fodring efterhaanden ogsaa her er traadt istedetfor det gamle Sultesystem, uagtet Øerne ikke egentlig har noget Marked for sin Melk. Man er her som de fleste andre Steder, der ligge saa langt fra Byerne, hovedsagelig henvist til at tilgodegjøre Melkeudbyttet ved at kjærne og yste forskjellige Slags Oste, hvilket hidindtil har skeet inden hver enkelt Husholdning, da her ikke findes noget Meieri.

Et saadant burde dog med Fordel kunne oprettes i Kirkeøens nordlige Del, hvor en hel Del af gode Gaarde ligger i kortere Afstand fra hverandre.

En anden Sag, som overalt paa Øerne kunde gjennemføres, og som visselig i økonomisk Henseende ikke vilde være af ringe Betydning, er Udviklingen af Havestellet og Plantning af Frugttrær, et Arbeide, som visselig under Hvaløernes klimatiske Forholde og Naturbeskaffenhed i det Hele taget vilde være overmaade lønnende. I de smaa, varme Sænkninger mellem Fjeldene vilde, som før bemærket, kunne dyrkes alle vore Kulturplanter og vore fineste Frugtsorter. Det mangler visselig heller ikke, at man ved de fleste Gaarde ser

smaa Haver, navnlig ved de Eiendomme, der tilhører Skippere og Styrmænd, hvoraf der gives en hel Del; men de fleste af disse synes endnu at være i sin Barndom og turde nok med god Fordel kunne udvides over det flerdobbelte Areal, ligesom Plantning af gode Frugttræer hist og her under de varme Fjeldvægge nok vilde være et lønnende Arbeide, thi der vilde de ikke borttage Plads for noget andet og vissel ig gjøre Ret for det lille Arbeide, som behøvedes for at opelske dem.

Men af endnu større Vigtighed end denne Sag tør det være at behandle med Forstand den Skog, som Øerne endnu besidder; thi under de Forholde, hvorunder Hvaløerne ligger, langt ude i Skagerak for Vind og Vove, som man siger, er Skogen en Beskyttelse, som ikke kan vurderes høit nok, og det Strøg, der engang ved uforstandig Behandling er afskovet, forvandles under Paavirkning af de herskende Høst- og Vinterstorme snart til bart Fjeld, hvilke store Strækninger af Øerne allerede ligger som afskrækkende Eksempler paa, navnlig paa den engang skogrige Asmaløsmalø. Man røgte sin Skog paa Hvaløerne, det er mit indtrængende Raad til Folket derude — og mit Haab for Øerne er, at Betydningen af denne Sag vil gaa op for Folket, før det er forsilde.

Som en Følge af Øernes Beliggenhed er Fugleverdenen temmelig stærkt repræsenteret herude. Her er

fortrinlig Anledning til Jagt paa Ænder, Maager, Edderfugl og Alker, og engang imellem lader Svanen sin stolte Skikkelse ogsaa se omkring Øerne. Paa Stranden er Snepper, Bekkasiner, Rugder og Spover, og ude i Skogen kurrer Orren og flagre Vildduerne undertiden i store Mængder. Enkeltvis sees ogsaa Tiur og Røi og tildels temmelig meget Hare, der imidlertid har en farlig Fiende i en overhaands Mængde af Ræv, som ødelægger Yngelen.

Til Fiskeri rundt om Øerne er der selvfølgelig rig Anledning, og flere af de indskydende Kiler, saasom Botnerkilen og Holtekilen, frembyder Fiskepladse med smult Vand og rigelig Smaafisk.

For en Fisker og Jæger er saaledes Hvaløerne et særdeles behageligt Sommeropholdssted og hvad Klimatet angaar, da er dette friskt og behageligt ved sin Blanding af Sjøluft og Duft fra Granskogen, saa Øerne som Rekreations- og Badested frembyder mange Betingelser, og i saa Maade tør de vel ogsaa have en Fremtid, der ikke ligger meget fjærn, thi fra de omliggende Byer er der allerede begyndt at komme flere og flere Badegjæster, som tilbringe nogle Sommermaaneder derude.

II.

Lidt Fortidshistorie.

Hvoraf Hvaløerne har faaet sit Navn, og hvorfra de har faaet sin Bebyggelse tør blive et ubesvaret

Spørgsmaal; men med temmelig Sikkerhed kan paavises en Bebyggelse allerede i Hedenskabets Tid; thi paa flere af Øerne findes Gravhauge og Stensætninger, ligesom her ogsaa har været fundet Stenvaaben og Flinteredskaber. Et Par Steder paa Kirkeøen findes ogsaa Helleristninger.

I den historiske Tid nævnes Hvaløerne hyppigt som Anløbssted for de kongelige Ledingskibe. Saaledes omtales i Sverres Saga, at denne Konge i 1181 laa ved Spjerøen med sin Flaade, og at han herfra flygtede gjennem Asmalsundet heftigt forfulgt af Magnus Erlingsen.

I 1226 laa Haakon den gamle i længere Tid ved Hvaløerne, da Isen hindrede ham fra at komme nordover, og 1257 laa Haakon den unge der. Han kom fra Tønsberg midt i Vinteren og maatte efterlade sine Skibe ved Øerne, medens han selv paa en Robaad satte over til Sponvigen for derfra at fortsætte Reisen til Konghelle.

En Stormand, der hyppigt skal have havt Tilhold paa Øerne, var den berømte Alf Erlingsen, der herfra paa Sjørøvervis gjæstede Danerne og paa tysk Røverriddervis feidede for egen Regning med Sjøfarende, der kom ud og ind af Kattegattet, og for hvem Hvaløerne laa ganske anderledes beleiligt end hans Borg Ise-

gram oppe i Glommen, hvilken han rimeligvis blot har brugt som Retirade i Nødsfald.

I en gammel Vise, der kjendes paa Hvaløerne, heder det:

For stormende Sjø Hr. Alf med Dragen sin
Til Hvaløer søgte ind,
Hvor Skibet laa trygt,
Og Hr. Alf uden Frygt
For Dannemænd og Avindsmænd tænkte,
Mens Skjoldet paa Masten hængte,
Mine Fiender vil jeg slaa.

Fra Havnen, hvor Hr. Alf med Dragen sin laa,
Han udover Havet saa
Paa de Bølger saa blaa,
Min Fiende vil jeg naa,
Og liden Alf vil ham banke;
Det var hans lønlige Tanke.

I den nyere Tid forefaldt her et Sammenstød mellem den myndige Erkebisp Aslak Bolt og Adelsmanden Hartvig Eriksen Krummedike, der var forlenet med Hvaløerne, i Anledning af nogle Sager, som Hr. Hartvig Krummedikes Svende havde frataget Bispens Brevdrager.

Det kom til en Kamp, der endte med, at Erkebispens Folk blev slagne, hvorpaa denne fandt sig beføiet

til at indgaa et Forlig, som han før Kampen meget haanligt havde afvist. Af andre danske Adelsmænd, der sees at have været forlenet med Hvaløerne, kan nævnes Salomon Torgersen, der af Fredrik den første erholdt Brev ad gratiam paa Øerne, og Sten Villumsen, der erholdt Hvaløerne af Christian IV.

Efter Opløsningen af Kalmarunionen var Øerne ofte i de idelige Krige under Oldenburgerne udsat for Overfald fra Sverige. En gammel Kaldsbog beretter om enkelte af disse Indfald. Saaledes fortælles her, at Stedets Sognepræst velærværdige, fornemme og vellærde Hr. Ole Krog, udplyndredes mange Gange til den bare Skjorte, og i 1656 blev Gaardens Besætning af Kreaturer bortført. Dette skal være Grunden til, at der intet Inventarium findes til Hvalør Præstegaard.

Det heder herom i en Kopibog, tilhørende Præstearkivet:

„Inventarium til Præstegaarden haver jeg intet bekommet, men ladet mig forkynde, at i de mange Indfald, som Svensken gjorde 1656 og efterfølgende Aaringer, haver han ei alene udplyndret Præsten til hans bare Skjorte, men endogsaa bortrøvet det Inventarium, som til Kaldet skal have ligget, hvilket jeg Deres Excellence og Conferenceraad Hr. Vilhelm de Tønsberg og Conference-Raad og Biskop Bartolomæus Deichman har forestillet i min Memorial af 24 Oktober 1729 og be-

kommet deres decisum, at jeg, som af Formænd intet haver annammet af Inventar, som borte blev i Hr. Ole Kroghs Tid ved fiendtlig Plyndring, intet kan staa til Ansvar." Inventariet skal have bestaaet af 1 gammel Hest, 1 Ko, 2 Faar samt nogle Høns.

Ligeledes, fortælles der, blev Arkivet plyndret og ødelagt, hvilken Historie faar staa for sit Værd, thi hvad Nytte Svenskerne kan have gjort sig af Hvalør Præstearkiv er vanskeligt at forstaa. Muligens kan dette være en Anførsel, der er beregnet paa Provst og Biskop for at undgaa Ubehageligheder fra disse Autoriteters Side; men ihvordan det forholder sig med dette, saa har Svenskerne vistnok ellers paa mange Maader huseret stygt paa Øerne; thi den nævnte Kaldsbog beretter om flere saadanne Plyndringstog, hvori det har gaaet paa Livet løst.

Saaledes heder det om et Overfald i 1639: „Den 18 Febr. blev begravet paa Kirkegaarden Kjell Juelsen af Urdahl i sit Alders 60 Aar, hvori beregnes 30 Aar, han havde levet i Ægteskab. Denne sal. Mand blev til Døde saaret af Fienden, de svenske, som pludselig os overfaldt den 15 Januari. Samme Dag blev ogsaa fire andre Husfædre begravne, som var bleven ihjelslagne og ihjelskudte af den umilde Fiende." Senere hen, antagelig i 1664, blev en liden Skanse anlagt paa den før nævnte Agerø eller rettere paa en liden

Holme ved Agerøen, og her blev lagt en Besætning bestaaende af 100 Infanterister og nogle Armatører, der stod under en Kommandant. Grunden til dette Befæstningsanlæg maa imidlertid dog ikke saameget søges i den Beskyttelse, som derved kunde ydes Øerne; thi i saa Fald maatte man have anlagt Befæstningen enten paa selve Kirkeøen eller i Nærheden af denne; men som det synes har Skansen været anlagt af samme Grund som Befæstningerne ved Flekkerøen ved Christiansand, der tilsigtede at yde Skibe, som søgte derind, Beskyttelse mod Kapere og Sjørøvere, der gjorde Farvandet usikkert. Fornemmelig heder det, at „Skalke og skotske Sjørøvere var overalt dennem i Hælene, som i fredelig Kjøbmandsfærd for", og dette har vel ogsaa tildels været Tilfældet i Kattegattet; thi ifølge en nyere Kaldsbog, der forefindes i Præstearkivet, har Skotterne og Hollænderne havt meget Tilhold paa Hvaløerne, og en hel Del smaa Stenhuse, der forefindes langs Kysten paa flere af Øerne, fornemmelig paa Kirkeøen, angives at skrive sig fra skotske Fiskere, der muligens ogsaa leilighedsvis kan have fusket i Sjørøverhaandværket.

Mod disse har da muligens de nævnte Befæstninger været rettede; men under urolige Tider sees ogsaa endel af Besætningen paa Agerøen at have været indkvarteret paa Kirkeøen, hvor 17 Soldater af Garniso-

nen sees at være begravede i Løbet af nogle faa Dage, hvilket tyder paa temmelig alvorlige Sammenstød mellem Svenskerne og Agerøens Garnison.

Grunden til denne Fordeling af Garnisonen har sædvanligen været den, at Hjælpen fra selve Agerøen som oftest kom for sent til at hindre Plyndringerne og Drabene paa Kirkeøen, da Skansen ligger nær en Mil Sjøvei vestlig for selve Hovedøen, hvor Landgangen sædvanligen foregik. Fornemmelig under Krigen med Karl den Tolvte sees Svenskerne ligeledes hyppigt at have hjemsøgt Øerne.

I et Brev fra Schoutbynacht Tordenskjold til Gøteborgs Kommandant, dateret „Hvide Ørn" 12 August 1713 heder det saaledes, at Svenskerne nys havde bortført endel Brudefolk paa Hvaløerne og behandlet dem paa en ukristelig Maade, og derudi er der slet ingen Honør*). Senerehen skal Tordenskjold som Schoutbynacht

---

*) Dette Brev er senere kommet i det danske Geheimearkivs Besiddelse, idet Kommandanten i Gøteborg indsendte en Kopi af det til General-Løitnant Hausmann i Norge, der atter lod Brevet forsende til Admiralitetet i Kjøbenhavn, hvilket ikke tog Tordenskjold denne Udfordring af en overlegen Force godt op.

Brevet lyder i sin Helhed saaledes:

Høiædle og Velbaarne Hr. Guverneur!

Med særdeles Forundring haver jeg erfaret, at De en og anden Gang tillader Deres Brigantiner og Chaloupper at anløbe paa den Norske Kyst, der at plyndre og røve,

efter Slaget ved Dynekilen have besøgt Hvalør Kirke, og i en gammel Kopibog fra 1732, som nu er ind=

---

hvilket for kort Tid siden og skede paa Walløern med endel Brudefolk, hvilke paa en uchristelig Maade ere bleven behandlede. Jeg kunde vel en og anden Gang ved mine ofte Besøgelser der ved Grændserne have ladet se en lige Authorite, men jeg holder for, at det sømmer sig ikke paa begge Sider, og er derudi slet ingen Honeur. Mig er og bekent, at de haver forlanget min Person til Fange, hvorfore en god Recompance til Eroberen skulde gives, des Aarsage jeg nu, som ofte tilforne kommer, for at lade se min Person er til deres Tjeneste, og saa man heller end gjerne, at Deres Raisonabilite var saa stor, at de vilde udsende en af deres Fregatter paa 24 a 26 Canoner for at afhente min Person, hvorefter min Attraa for længst haver været.

Det er Deres Søe=Officerer ingen Honeur til Dato, at de alene har amuseret sig med at erobre nogle Coffardi=Skibe, men var at ønske de ville se deres Fiende under Øine, som noget armeret er betroed, endskjøndt den var af mindre Force, da kunde man slutte der var noget raisonabelt ved dem. Ville nogen Søe=Officer der paa Stedet, som nogen Kongl. Fregatte er betroet, Mr. Brinck, Ankerstjerna eller Mr. Sparmand, som er Marstrand betroet, bevise mig den Ære, og møde mig heruden for Winge, da maatte det skee med allerførste, som Tiden ellers bliver mig meget kort at opvarte, og endskjøndt min Force er ikke saa tilstrækkelig som noget af Deres, det dem og er bekjendt, saa skal jeg dog holde min Parole, min Nation til Honeur og mig selv til Avantage, forblivende i det øvrige

Høiædle og Welbaarne Hr. Gouveneur

Fregatten Løvendals Gallei til Ankers ved Winge den 12te August 1713.

tjenstfærdige Tjener
P. Wessel.

bragt til Rigsarkivet, heder det: „Gamle Folk i Sognet ved at berette, at Schoutbynacht Tordenskjold og Kommandør Wibe skal efter Slagets Holdelse i Dynekilen givet til Hvalør Kirke 50 Rdr.*) i Hr. Hans

*) Le Gassiche Goodchild angiver den Sum, Tordenskjold ved denne Leilighed gav til Kirken at være 100 Rdr; men hans Beretninger viser sig her at være uoverensstemmende med Bøgerne i Arkivet og har neppe nogen sikker Hjemmel for sig. Ved at se denne Notits i Kaldsbogen faldt det mig ind, at det danske Admiralitets Kopibøger kunde give nogen Oplysning om, hvad en saadan Batalje i hine Dage kunde indbringe i Prispenge, og jeg fandt følgende Skrivelse fra U. C. Gyldenlew:

Stormægtigste Konge og naadigste Arveherre!

Som efter Schoutbynacht Tordenskjold saavelsom det Mandskab, der under hans Kommando har bivaanet Aktionen i Dynekile-Fjorden d. 8 Juli 1716 dels i idelig Ansøgning man har ladet hosføiede Repartation i Admiralitetet forfærdige om de erobrede fientlige Fartøiers Provenue, alt i Anledning af deres Majst. Søartikler og ellers om saadan Deling ergangne Befalinger paa samme Maade, som med de paa Kolberg Hede Anno 1715 tagne fientlige Skibe er skeet, saa have vi samme E. k. Majst. herved underdanigst skulle insinuere indstillende i dybeste Underdanighed det øvrige til E. k. Majst. egen velbehagelige og allernaadigste Befaling derom til Vedkommende.

Den Sum, som skal deles efter den her ved Holmen gjorte Takfering . . . . , ...	21,694 Rd.
Og efter en Takst som er gjort i Norge over de Gallioter og Fartøier, som hertil ei er nedkommet	2,436 „
Summa	24,130 Rd.

Barfods Tid — dog ved ingen, om de er komne Kirken tilgode".

En anden Stormand, der til en anden Tid var en Folkets Yndling, nemlig Prins Christian August af Augustenborg, gjæstede oftere Hvaløerne. Som bekjendt var Prins Christian en meget lidenskabelig Jæger, og under sit Ophold i Fredrikshald som Kommandant paa Fæstningen Fredriksten foretog han oftere Jagtture til Hvaløerne, hvor han morede sig med at skyde Ænder i Arnekilen. Denne Jagt foregik paa den eiendommelige Maade, at Prinsen lod en Tambur ro op og ned over Vandet for at opskræmme Ænderne, som Prinsen og hans Adjutant derpaa skjød fra Strandbredden.

Han boede ved disse Leiligheder paa Gaarden Kjølbo, hvis Eier har fortalt følgende Træk om ham, hvilket er noksom betegnende for den folkekjære og velvillige Fyrste, der overalt vidste at vinde Almuens Kjærlighed og Tillid.

For Schoutbynacht Tordenskjold, som kommanderede Attaquen, 1/16 Del, som er (efter Fradrag af 4 Parter)	1927 Rd. 2 M. 5 ß
Udaf førbemeldte 4726 Rd., som Cheferne alene skal have Del udi, nyder enhver af dem som følger:	
Schoutbynacht Tordenskjold som daværende Kaptein . . . . 800 „	
Hans Part af Prispengene altsaa . .	2727 Rd. 2 M. 5 ß

Det var ondt for Mad paa Gaarden. Konen gnaalede hver Dag paa Manden, at denne skulde se at komme til Kværnen med Korn for at faa lidt Mel malet; men der var Vanskeligheder i Veien for at faa en Baad. Bonden funderede da paa at bede Prinsen om at faa Lov til at være med ham med Kornet og spurgte Adjutanten, om han troede dette lod sig gjøre. Denne lo og sagde, at han fik forespørge sig hos Prinsen selv, hvilket Manden imidlertid kviede sig for. Fornyede Opfordringer fra Konens Side om at se at komme sig afsted med Kornet bevægede imidlertid Manden til at begjære at faa tale med Prinsen selv om Sagen. Han kom da ogsaa ind til denne, men tabte Modet, da han stod ligeoverfor Prinsen, der paa sin sædvanlige barske og noget hastige Maade kom ham imøde.

Der behøvedes imidlertid ikke mer end Synet af Mandens Forlegenhed for at frembringe en Forandring i Prinsens Væsen og Maade at være paa, og der fulgte nogle venlige Opmuntringer om at udtale sig om, hvad han havde paa Hjertet.

Bonden tog da Bladet fra Munden og erklærede, at han ikke fik Fred for Konen paa anden Maade, end at han gik til Prinsen og bad ham om at faa være med til Fredrikshald med nogle Kornsække, da hun trængte Mel.

Prinsen smilede og sagde, at han ikke vilde give

Anledning til nogen indbyrdes Krig for den Sag, og for Freds Skyld fik han Lov til at være med. Bonden fulgte da ogsaa med sine Kornsække over til Fredrikshald.

En anden Høihed, som kort efter besøgte Øerne, var Prins Christian Fredrik, der landede her om Morgenen d. 21 Mai 1813, da han i Baad satte over fra Fladstrand, ledsaget af to Officerer, der ligesom Prinsen selv var forklædte som Fiskere.

Under den sidste Krig med Sverige og England fra 1807—14 foregik adskillige Begivenheder ved Hvaløerne og i disses Nærhed, hvilke endnu lever i Sagnet og tildels ogsaa er opbevaret af Historien.

I Aaret 1808 sees en temmelig betydelig Styrke af Skjærgaardsflotillen at være stationeret ved Øerne for a iagttage Fienden og forhindre pludselige Angreb paa Fredrikstad, nemlig 1ste og 2den Divisions Chalupper eller dobbelte Baade, som det her gaar i Folkemunde, samt første og anden Division Joller. Chalupperne kommanderedes, første Division af Kapteinløitnant S. Bille, anden Division af Premierløitnant J. N. Müller og Jolledivisionerne af Premierløitnant G. Hagerup og Sekondløitnant J. Lund.

I dette Aar skede imidlertid ingen fiendtlige Sammenstød ved Øerne, og efter Freden med Sverige blev Flotillen anderledes fordelt og ved Hvaløerne kun sta=

tioneret enkelte Kanonbaade indtil Sommeren 1813, da atter Rustninger fra svensk Side foranledigede Chefen for den norske Sjødefension til at sende en større Styrke til Hvaløerne under Kommando af Kaptein Fasting.

I September samme Aar erobredes tvende svenske Smaafartøier, der havde til Hensigt at rekognoscere den under Fasting værende Styrke af Fartøier, der ved hin Tid var bleven forstærket med den største Del af Sandøsundsflotillen under Løitnant Budde.

Disse Fartøier erobredes imidlertid ikke af Flotillens Fartøier, men af tvende paa Sandøen hjemmehørende Lodsbaade, som Løitnant Løvenskjold, der var indkvarteret paa Gaarden Røed paa Sandøen, lod besætte med Mandskaber fra sine Chalupper.

Beretningen herom lever endnu i Folkemunde, og en gammel Mand paa Sandøen, der levede for nogle Aar siden, har fortalt den til sin Familie i sine Detaljer, omtrent overensstemmende med den officielle Rapport fra Løvenskjold.

I denne hedder det:

„Imorges Kl. 10 (18 Sept. 1813) observeredes et svensk Rekognosceringsfartøi mellem Koster og Langøen styrende vestover. Jeg udsendte strax Maanedsløitnant Dahl med to armerede Lodsbaade for at erobre det; disse tvende Baade kom i Sigte af ovenmeldte Fartøi, som strax gjorde Jagt paa dem, og Løitnant Dahl

satte da sin Kurs mod Tisler. Da jeg observerede dette, frygtede jeg for, at det fiendtlige Fartøi var den udsendte Magt overlegen, hvorfor jeg straks besatte tvende andre Lodsbaade, tog selv Kommandoen af den ene og beordrede Løitnant Snedorff at tage Kommandoen af den anden og søgte ned under Tisler, hvor Løitnant Dahl var gaaet i Havn. Det fiendtlige armerede Fartøi styrede mod Koster. Jeg gav Løitnant Dahl Ordre med de tvende Lodsbaade at styre lige mod ham; jeg med de tvende andre Baade styrede Bidevind op for at afskjære ham fra det faste Land. Vinden nordlig.

Kl. $1\frac{1}{2}$ var Løitnant Dahl agter om ham med sine tvende Lodsbaade og jeg et Geværskud foran til Luvart af ham. Løitnant Dahl begyndte en levende Geværild fra sine Baade, hvilket blev besvaret af Fienden med Kardætsker og Musketsalver. Jeg holdt ned med de tvende andre Baade, hvorpaa det fiendtlige Fartøi blev entret og taget mellem Koster og Langøen. Jeg fandt det at være besat med en Underofficer og 11 Mand, armeret med 2 Falkonetter, 4 Geværer, 4 Pistoler og 12 Sabler. Jeg beordrede Løitnant Dahl til at besætte og indbringe den. Ved Affærens Begyndelse saaes nok et Rekognosceringsfartøi at komme ud fra Langøen; det begyndte straks at skyde, men uden

Virkning; vi forfulgte det med alle fire Baade, og det flygtede ind ad Strømstad til.

Vi har en Mand haardt saaret. Fienden har to Saarede. Fartøierne har intet lidt. Officerer og Mandskab har vist Iver og Raskhed."

Et Par Dage efter gjorde Flotillens Officerer atter en liden Erobring i samme Farvand, hvorom Sekondløitnant Snedorff har indgivet følgende Rapport:

„Jeg har herved den Ære at meddele, at jeg har frataget Fienden et armeret Fartøi.

Ifølge Hr. Sekondløitnant Løvenskjolds Ordre gik jeg ud i den Hensigt Kl. 8½ imorges, Vinden nordlig, med tvende armerede Lodsbaade, hvoraf Maanedsløitnant Natvig førte den ene. Kl. 11 blev jeg det var inde i Sundet ved Koster. Jeg narrede det ud af Sundet, og da jeg havde det langt nok ude til at afskjære det Tilbagetoget igjennem Sundet, begyndte jeg Affæren. Han besvarede os med Haubitser og Geværild og holdt med det samme af mod Landet, hvor han satte Fartøiet paa. Mandskabet forlod Baaden paa en Mand nær, som ei fik Tid dertil. De retirerede op paa et Fjeld, hvor de igjen begyndte en Geværild paa os, hvorfor jeg jog iland med Løitnant Natvig og Størstedelen af vort Mandskab og besvarede deres Ild. Efter kort Modstand flygtede Fienden, og jeg forfulgte dem indtil en Skonnert, der krydsede nordefter tvers

indenfor Koster, og som jeg hidindtil havde holdt for en Koffardimand, tiltrak sig min Opmærksomhed ved sit orlogsmæssige Udseende. Alt mere overbevist derom kaldte jeg mit Mandskab tilbage og krydsede ind med mine tvende Lodsbaade og den erobrede Baad. Da jeg kom udenfor Skjærene ved Koster, var Skonnerten mig paa Kanonskuds Distance. Den begyndte straks at fyre paa os med svært Skyds, lagde sine Aarer til og forcerede med al Kraft imod os og var paa Skraa-skuds Distance, da jeg blev vore Kanonbaade var, som kom os tilhjælp. Da disse var paa Skud, holdt Skon-nerten af, og jeg kom heldigt ind med de tvende Baade uden døde eller saarede."

Det følgende Aar samledes efterhaanden en bety-delig Styrke af svenske Skjærgaardsfartøier saavel i Strømstad som i Dynekilen, der kun ligger nogle faa Mile fra Hvaløerne, og senere ud paa Sommeren sta-tioneredes ogsaa en Del af den sjøgaaende Flaade eller „store Flottan", som det hed, ved Koster straks sønden-for Tisler.

Til at observere denne Styrke, der efter Sand-synlighed truede Hvaløerne, Kragerøen og Fredrikstad, blev fra norsk Side nedsendt til Hvaløerne alt, hvad der kunde afsees fra de øvrige Stationer paa Kysten — ialt 32 Chalupper, 2 Morterchalupper og 2 Joller under Kaptein Fastings Overkommando. Denne Styrke

var delt i fire Divisioner under Sekondløitnanterne J. C. Smith, Klinch, Hesselberg og Wiese. Morterchaluperne kommanderedes af Artillerimaanedsløitnant Kristensen og blev henlagt ved Klinchs Station, Røed paa Sandø. Samtidig blev et Kompagni Musketerer af det vesterlenske Regiment*) ilandsat paa Kirkeøen og Soldaterne indkvarterede paa Gaardene omkring Kirken, medens 50 Jægere under Sekondløitnant Helgesen**), stationeredes paa Røed paa søndre Sandø for at understøtte Løitnant Klinchs Division Chalupper. Alle disse Foranstaltninger fra norsk Side for at tilbagevise det forventede svenske Angreb tilintetgjordes imidlertid i samme Dieblik, dette fandt Sted (26 Juli 1814), idet der fra Hovedkvarteret Hafslund, hvor Prins Christian Fredrik opholdt sig, blev sendt Kaptein Fasting Ordre til uopholdelig at rømme Øerne og trække sig tilbage med Flotillen.

Som en Følge heraf besattes Hvaløerne den følgende Dag, 27 Juli, uden Kamp af en svensk Landgangsstyrke, der udskibedes i den lille Havn Skjærhalden i Nærheden af Præstegaarden.

Om Forholdene paa selve Øerne og de Tilbragelser, som fandt Sted under Svenskernes Ophold der, har Le Gassiche Goodchild samlet nogle Sagn, som

*) Kommandoen paa dette førtes af Kaptein Tostrup.

**) Senere bekjendt fra sin Deltagelse i den danske Krig 1848.

jeg senere har hørt gjentage i det væsentlige overensstemmende med hans Beretning, der imidlertid i Talangivelser tør være mindre paalidelig.

Hele Dagen den 26 Juli, medens Fienden var under Opseiling, og man ventede Sammenstødet mellem denne og Flaadedivisionerne, var alle Øernes Beboere selvfølgelig i største Spænding.

Fjeldene paa Herføl, Sandølandet og Kirkeøens Sydspidse var Tilflugtstedet for alle omkringboende Familiers Kvinder og Børn, medens Mændene forberedte sine Baade for at gjøre sig klar til Flugt, dersom de Norske skulde blive overmandede, og Fienden gjøre Landgang paa Øen; men med Forfærdelse saa man, at der fra Flotillens Side intet Forsøg gjordes til Forsvar, og endelig saa man denne forsvinde i Nord, overladende det til Hvaløernes Befolkning at komme ud af det med Fienden, som de bedst kunde.

Den befrygtede Landgang fandt da kort efter ogsaa Sted, idet en Afdeling af den svenske Skjærgaardsflotille lagde ind til Skjærhalden og landsatte angivelig 900 Fodfolk og endel Ryttere, Disse Tropper, der hele Dagen under en brændende Julisol havde været sammenstuvede ombord i de smaa Kanonbaade og Rokkebaade, var næsten vansmægtede af Tørst og fordelte sig i smaa Afdelinger for at søge efter Vand. To smaa Brønde, som tilhørte de to Pladsemænd, der boede i

Skjærhalden, blev tømte i et Øieblik, og Soldaterne fulgte nu opefter den lille Bæk, som her falder ud i Sjøen, i Haab om at finde mere; men Sommervarmen havde udtømt Bækkeleiet. Saasnart hele Styrken var landsat, kaldtes imidlertid Soldaterne i Geled, og under Trommehvirvler og Spil marscherede Svenskerne gjennem Skoven op til Præstegaarden.

Præst paa Hvaløerne var dengang Ludvig Lumholtz, en patriotisk Mand, der ikke skulde glæde sig meget ved de ubudne Gjæster, som han fra Prædikestolen skulde have ivret mod, og man ventede, at han nu skulde blive dette gjengjeldt. Hans Klokker var en Oplænding, en stærk Karl, der havde været Feltklokker under Prins Christian August, „da Nordmændene altid brugte at banke Svenskerne", og denne indfandt sig da ogsaa meget modig i Præstegaarden med „Øksen paa Nakken" for at beskytte sin Sognepræst.

Baade Præst og Almue slap imidlertid med Skrækken.

Da „Generalen" kom ind i Præstegaarden, hvor Hr. Lumholz sad med Klokkeren ved sin Side og et Bord foran sig, hvorunder den brave Klokker havde skjult sin Økse, opførte denne sig imidlertid som den noble Mand og forelagde blot Pastoren nogle Spørgsmaal med Hensyn til Antallet af det danske Militær paa Øen, hvilket denne trøstig kunde besvare, da nævnte Militær ganske og aldeles havde absenteret sig.

Da dette var gjort, lovede Generalen saavel Præsten som Klokkeren og alle Kvinder og Børn paa Øen sin høie Beskyttelse og slog sig ned i Præstegaarden.

Han gav derpaa Ordre til at opløse Gelederne, og de tørstige Soldater tømte i et Øieblik Præstegaardens Brønd, hvorpaa de spredte sig ud over Øen for at søge efter Vand. Imidlertid blev Generalen og hans Stab indkvarteret paa Præstegaarden, hvor der slagtedes en liden Stud af Gaardens Besætning til Aftensmad, som Adjutanten fik Ordre til at betale Præsten, men som denne afslog at modtage Penge for, rimeligvis i Haab om derved end bedre at sikre sig sine ubudne Gjæsters Beskyttelse. Pengene blev derfor leverede til Stuepigen som en Drikkeskilling. Generalen og hans Folk var i det Hele taget meget gemytlige og behagelige, og deres Tilstedeværelse hindrede virkelig ogsaa alle Udskeielser paa Præstegaarden, hvorimod der i selve Kirken skal have forefaldt et mindre opbyggeligt Optrin. Le Gassiche Goodchild fortæller herom:

Blodgang havde hersket blandt Flotillens Mandskab og tildels mellem Befolkningen; flere Lig var nylig bleven begravne, og Svenskerne troede, at de friske Grave var et Skalkeskjul for at gjemme Kostbarheder. De opgrov derfor flere nye Grave og aabnede Kisterne. Kirkens Nøgler tog de fra den gamle Graver, som kom

tilstede og gik ind i Kirken, hvor de overalt ledte efter Alterets Disk og Kalk, og da de ikke kunde finde den, truede de den gamle Graver til at vise dem, hvor disse Ting var gjemte. Hans Forsikring om, at de var gjemte i Præstegaarden, hjalp kun lidet. Imidlertid havde de fundet Præstens Messehagel, som en gammel skjægget Grenader iførte sig, og i dette Antræk besteg han Prædikestolen, fra hvilken han holdt en Tale, der mest bestod af Soldatereder og Skjældsord mod de norske „Bagger". Graveren blev slaaet maalløs af Forfærdelse over en saadan Vanhelligelse, men passede dog Leiligheden til at liste sig ud af Kirken og ind i Præstegaarden, hvor han med høi Røst berettede det Passerede, som saaledes kom til nogle af de høiere Officerers Øren. Øieblikkelig blev en Kommando under en Sergeant sendt hen for at ryddiggjøre Kirken og arrestere Prædikanten, der blev tildelt flere Par „Spø".

Den følgende Morgen lod Generalen en Kommando bestaaende af nogle Dragoner hente Anføreren for det saakaldte Kystværn paa Øerne, der boede omtr. en halv Mils Vei fra Præstegaarden. Denne retournerede da ogsaa med den udsendte Kommando og fremstillede sig bævende for Generalen, der eksaminerede ham om Antallet af hans Folk og hvad disse havde gjort af sig. Kystværnsanføreren forsikrede skjælvende,

at alle disse var rømt til Fredriksstad, da det øvrige Militær tog afsted, og hverken han eller hans Folk havde tænkt at gjøre nogen Fortræd, hvortil Generalen leende bemærkede: „Det tror jag nog, ta' mig tusan; jag tänker folket kunne inte skjuta." „Nei, Deres Majestæt," sagde Skipperen, et Svar, der bragte Generalen i endnu bedre Lune.

Han befalede derpaa Skipperen at gjøre sig færdig til at tjene som Veiviser tvers over Øen til Revtangen, hvor den landsatte Styrke atter skulde indskibes ombord i en Division Kanonbaade, og tog derpaa en meget venskabelig Afsked med Præsten.

Medens Indkvarteringen saaledes for Præstegaardens Beboere forløb paa denne temmelig fredelige Maade, blev der imidlertid paa Gaarden Kjølbu i Nærheden, hvor endel af den svenske Styrke havde Kvarter, holdt en ganske anderledes Huskestue, der dog var mere komisk end bedrøvelig.

Konen i Huset holdt nemlig her sine høie Gjæster vaagen omtrent hele Natten. Svenskerne havde nemlig gjort Baal op udenfor Huset, og da Ilden fra en af disse tog fat i et Gjerde, begyndte Konen at overskjænde Folkene, der imidlertid tog dette med Ro og lod Ilden gribe om sig som den lystede, indtil hun ilede ind og vækkede den kommanderende Officer af sin søde Søvn med Spørgsmaal, om han var kommen for

at brænde op Folk, og om han selv vilde blive indebrændt. Saasnart Vedkommende var bleven saavidt vaagen, at han kunde forstaa Konens temmelig tydelige Tiltale, befalede han en Adjudant at staa op og se at faa fjernet fra Bygningerne den nærmeste Bivouakild, hvilket ogsaa skedte. Kort efter var imidlertid atter Gjerdet i Flammer, og Konen var i Begreb med paany at vække Obersten, da pludselig et Tordenveir med voldsomme Regnskyl unødvendiggjorde dette. Dette voldsomme Skylregn medførte imidlertid et nyt Opstyr, der atter forstyrrede Obersten og hans Adjudant, idet Soldaterne for at redde sine Geværer for Regnet styrtede ind i Huset og op i anden Etage i saadan Mængde, at Loftet brast og en hel Del Soldater tumlede ned i Oberstens Værelse, hvor denne nu selv kom paa Benene, og det i bare Skjorte med blank Sabel. I sin Bestyrtelse troede han, at Huset var stormet af „Baggerne" og brugte Sablen paa sine Folk, hvoraf en Del fik alvorlige Blessurer. Dette Opstyr endte imidlertid ogsaa, og Soldaterne blev jaget ud af Huset, men i Halvmørket forsøgte nu en Del af disse at bryde gjennem Kjeldermuren for at komme ned i denne tryggere og solidere Del af Huset; men neppe var Forsøg gjort herpaa, før Konen opdagede Hensigten og atter styrtede ind til Obersten, der dennegang under Eder og Forbandelser styrtede ud paa Gaarden uden mere

at gaa tilsengs. Straks efter forlod baade han og hans Adjutant Kjølbu og begav sig ned til Præstegaarden. At Obersten, som det fortælles, glemte at betale sit Natteherberge kan under disse Omstændigheder være undskyldende nok.

Her var straks efter alt rede til Opbrud, og med den føromtalte Kystværnsanfører i Spidsen satte hele den samlede Styrke sig i Bevægelse nordover*) og ind-

*) Under denne Marsch, der gik efter Øen i hele dens Længde, flygtede de hjemmeværende Kvinder og Børn til Skogene og skjulte sig, som de bedst kunde. Et Tilflugtsted, som endnu vises, er en Berghule ved Snekotta, der ligger noget vestenfor denne Gaard.

De senere bedrøvelige Begivenheder, der paafulgte efter Hvaløernes Besættelse, er bekjendte nok.

De tolvhundrede Mand under Oberst Hjertmand, som forsvarede Kragerøen, der var Nøglen til Fredrikstads Fæstning, forlod sin Stilling, og dermed var Fredrikstads Skjæbne ogsaa afgjort. Kommen i Besiddelse af denne Ø opkastede de svenske Batterier, der bestrøg Fredrikstads Glacier, og overfor Nygaard anlagdes et Bombebatteri, der sendte Brandkugler midt ind i Fæstningen. Længe forud var denne berøvet den største Del af sit svære Skyts, og et Par Dage før det svenske Angreb fandt Sted, var ogsaa Fortet Isegran bleven behandlet paa samme Maade, saa det uden synderlig Opofrelse lykkedes Fienden at komme Fæstningen paa Livet. Fra Sjøsiden beskudt af den svenske Flaade og fra Kragerøen af de svenske Batterier var den slet bestykkede Fæstnings Skjæbne snart afgjort.

Den tapre Oberst Meklenburg havde forgjæves forsøgt at bevæge Prins Christian Fredrik til at lade Fredrikstad beholde sine Kanoner og forgjæves forestillet ham Vigtighe-

skibedes fra Revtangen, hvorpaa Tropperne overførtes til Krageröen.

I den ellers langs Kysten stedfindende Kapertrafik, der fandt Sted i hint Tidsrum, har fra Hvaløerne in-

den af denne Stilling, der var Nøglen til hele Glommens Vasdrag. Det hjalp intet og ledede ikke til andet, end at den mere klartseende og erfarne Kommanderende maatte vige Pladsen for en Mand, der af Prinsen selv blev betydet, „at der blev ikke Tale om Fredrikstads Forsvar," og der behøvedes selvfølgelig heller ikke Kanoner.

Det var Kong Christian Fredriks Maade at føre Krigen paa og stod i fuld Samklang med hele hans øvrige Optræden under Felttoget 1814; men denne Retirade var dog selv det taalmodigste under det danske Regimente i en Mangfoldighed af Aar prøvede Folk for drøi. Der forlangtes et Soneoffer for Fredrikstads skammelige Overgivelse og — Obersten Kommandant Hals maatte lades i Stikken og dømmes til Døden som en æreløs Mand.

En af Fredrikstads ældste Borgere, der endnu lever, og hvis Brødre befandt sig som Kystværn paa Krageröen, ved at fortælle om den Sorg og Skam, som Byen følte under disse Begivenheder, medens han med dyb Beundring omtaler gamle General Ohme, der samtidig forsvarede Fredriksten og som paa Opfordring til Overgivelse, der ledsagedes af Trusel om, at længer Forsvar vilde lede til at han blev hængt som Rebel, gav det rolige Svar: „Jeg er en gammel Mand og skal alligevel snart dø," hvorpaa han vendte sig til sin Adjudant med den Ordre: „Fortsæt Ilden!"

Saa erindredes ogsaa den eiendommelige, bevægede Stemning, hvorunder Byen befandt sig, da den svenske Kommandant efter Konventionen atter overgav Fredrikstad Fæstning til den gamle tapre Mand fra Fredriksten, og overleverede ham Nøglerne til Fæstningen.

gen større Deltagelse fundet Sted, og kun et Par Mænd fra Asmaløen vidste noget at fortælle om Kapervæsenet, idet disse havde været forhyrede med en Kaper fra Fredrikstad „Snapop,“ tilhørende en Kjøbmand Mørch. Udenfor Dynekilen havde denne Kaper taget en svensk Skonnert, som var ladet med Trælast, og senere en svensk Rokkebaad, der imidlertid blev Kaperen en dyr Erobring i Forhold til Værdien af denne Prise. Rokkebaaden hørte nemlig hjemme paa Koster og blev taget mellem denne Ø og Tisler i Paasyn af Kosters Beboere, som straks satte sig i Bevægelse for at erobre Baaden tilbage. Paa begge Kosterøerne kom alle Beboerne i fuld Aktivitet og inden en halv Times Forløb saa Snapops Besætning ikke mindre end fem større Baade komme ud fra Kysten for at afskjære den Retræten ind til Fredrikstad, hvilket var Fienden saameget lettere, som Vinden var ret af Landet. Kosterfolkene brugte baade Seil og Aarer, og inden kort Tid var det aabenbart nok, at Kaperen vilde have Baadene paa Livet, dersom den ikke saa til at undløbe. Den havde forsøgt at krydse sig op til Asmalsundet i Haab om at slippe igjennem dette Løb; men Baadene vilde forinden være i Hælene paa den, og Kaperen nødsagedes til at holde plat for Vinden og tage Sjøen fat. Det lykkedes ogsaa paa denne Maade at undgaa Forfølgerne; men efter nogle faa Timers Fordevinds-

seilads mødtes Kaperen af en engelsk Krydser, der nødede den til atter at forandre Kursen og holde sydover med den Følge, at den endelig indkom til Anholt, hvor den paa Grund af fiendtlige Krydsere blev henliggende i næsten en hel Maaned. Endelig en mørk Nat sneg den sig ud herfra med god Vind og haabede inden Dagens Komme at være inde under de norske Kyster, hvilket ogsaa for „Snapops" Vedkommende lykkedes; men straks søndenom Koster blev Rokkebaaden tagen af en engelsk Orlogsbaad, og dens Besætning, bestaaende af fem Mand, sendt til England som Fanger i den berygtede engelske Prison, hvor de skulle have hensiddet lige til Krigens Slutning.

III.

Noget om Fiskeribedriften m. m.

Sildefisket.

Naar man fortæller det bohuslenske Skjærgaards-fiskes Historie, fortæller man ogsaa Hvaløernes.

Naar man har fisket i den bohuslenske Skjærgaard, har man ogsaa fisket paa Hvaløerne, og naar Silden har forladt denne Skjærgaard, har der rimeligvis heller intet Indsig været paa Hvaløerne. Stimene har nemlig efter al Sandsynlighed i ældre Tider holdt sig til Skjærgaarden og derfra stukket ind mellem de dybere Løb mellem Hvaløerne, saaledes som den gjør det endnu i vore Dage.

Man hører Tale om Sildefiskeri i Viken allerede ved Aaret 1020, da Olaf den hellige nedlagde Forbud hos sine Lendermænd mod Almuens Salg af Sild til de svenske Grænseprovinser, og Sagnet ved, at Kong Haakon Haakonsøn for Fiskeriernes Skyld lod bebygge flere Holmer paa Viksiden og deriblandt ogsaa nogle af Hvaløerne, muligens Kirkeøen; men muligens ogsaa Sandøerne, hvor Fisket vistnok i ældre Tider ogsaa har slaaet til ligesom nu. Det Fiskeri, som saaledes har begyndt i Kong Haakons Tid eller før Aaret 1262, sees faa Aar efter at have været af den Betydning, at fremmede Fiskere søgte derhen, og da navnlig „bremiske" Fiskere, som af Kong Erik Magnussen sees at have erholdt Nedsættelse i den paa Silden bestemte Told, der ved 1288 var ansat til 8 Sk. Sterling for hvert Skib, der indladede eller fiskede Sild i Vikens Skjærgaard. Dette Fiskeri sees at have vedvaret i en lang Række af Aar; thi i 1310 beklagede den engelske

Konge sig over, at norske Autoriteter behandlede hans Skibe, som søgte Fisket for at handle Sild, meget ubilligt, og i det paafølgende Aar sees Hertug Erik af Sverige, der af den norske Konge var forlenet med Viken, at nedsætte Tolden eller Afgiften paa den til tyske Havne udskibede Sild, og endelig sees Kong Magnus Eriksen i et Kongebrev af 25 Juni 1341 at have forhindret en vilkaarlig Toldsats af sine Sysselmænd ved at bestemme en Afgift af 6 Denarier for hver Ladning Sild som udskibedds.

Den Fiskeperiode, der begyndte i Kong Haakonsens Tid, sees saaledes iallefald at have varet lige til 1341; men muligens heller ikke meget længere; thi først omtrent 100 Aar senere nævnes atter Sildefiskerier i Viken, og da ogsaa Sildetiende til Geistligheden, som kan sees af et Pavebrev dateret 15 Juli 1453. I dette paalægger Pave Nicolaus Lunds daværende Erkebiskop Thue Nilsøn, at han søger at beskytte Oslo Stifts Geistlighed mod de forskjellige Høfdingers, Adeliges, Ridderes og Lægmænds ulovlige Negtelse af Sildetiende".

Men Efterretninger om disse Fiskeperioder er imidlertid kun dunkle og lidet oplysende. Hvorledes Fisket har været, hvilke Mængder der har været opfisket og hvilken Almue, der her har søgt sit Erhverv, er ubekjendt og uoplyst. Den eneste Forfatter, der omtaler

disse ældste Fiskeperioder er Peder Clausen, som i sin Norges Beskrivelse fortæller, at under Vigsiden siges at have været i fordums Tid et meget overflødigt Sildefiske — — men Menniskernes store Utaknemmelighed mod Gud og hans gode Gavers mangfoldige Vanbrug og det ugudelige og uskikkelige Levnet de førte derhos, haver været Aarsagen dertil, at dette Fiske saa vel som andre Fiskerier er afgangne.

De ældste Bestemmelser, der kjendes for Vikens eller Bohuslens Fiskerier datere sig først fra Aaret 1561 og skrive sig fra Fredrik den anden.

Det heder heri:

„Efterdi vi ere komne udi Erfaring, hvorledes Gud almægtigste nu har med sin Segen og Benedidelse begavet vort Rige Norge, saa at Silden der under Riget tilgaar, da paa det, at de som samme Fiskeri besøge, maa vide, hvorefter de dem skulle vide at rette, ville vi det saa holdet have, som herefter følger.

Først ville vi, at alle udlændiske Kjøbmænd, som dette Sildefiske besøgendes vorder, skulle ligge udi vor Kjøbstad Marstrand og ingen andensteds og der skulle de udgive til os og Kronen deres Aaresild som er 4 Vol af Aaren og $1/2$ Daler af Lasten til Told af de Sild, der ud af Riget førendes vorder. Skal og ingen fremmede Kjøbmænd som førbemelte Fiskeri besøger, bruge der nogen anden Kjøbmandskab enten med Slag=

teri, Smør, Huder og Talg eller anden Vare vore Undersaattere til Forfang og Skade uden alene hvis de behøve til deres Underholdning den Stund de der salte og fiske; findes nogen herimod at gjøre, da skal han have forbrudt, hvis han har med at fare. Og skal det være vore egne Undersaatter frit fore at maatte ligge der under Landet, hvor Silden mest tilgaar, og da bruge deres Næring og Fiskeri, og skulle de deraf udgive deres Aaresild ligesom i Marstrand. Dog skulle de ikke besværes af hvis Sild de salte til eget Huus Behov, men hvis de salte og udføre af Riget da skulde de give Told af som andre Fremmede. Bedendens og bydende alle Indlændiske og Udlændiske, som samme Sildefiskende besøgendes vorder, at I udi alle Maader retter Eder efter den Skik og Ordning, som foreskrevet staar; saafremt og dersom nogen findes herimod at gjøre, han da ikke vilde lide tilbørlig Straf."

Fiskeriet var imidlertid begyndt allerede flere Aar før disse Bestemmelser emanerede og regnes ialmindelighed fra 1556. Det var den rigeste Fiskeperiode, som Bohuslen og Kysten nordover endnu havde oplevet og i denne Periode var det, at saavel Kysten som Øerne og navnlig Hvaløerne modtog sin største Bebyggelse.

Flere tusinde Mennesker flyttede i denne Periode ud i Skjærgaarden og fra Udlandet indfandt sig flere tusinder af Skibe for at indtage Fangsten, hvis Bety=

denhed man har et Begreb om, naar man hører, at ved Marstrands Toldsted fortoldedes i flere Aar efter hinanden over 50,000 Læster eller 600,000 Tønder Storsild.

Under denne Sammenstimlen af Mennesker af forskjellige Nationer, der øste Rigdomme op af Havet, førtes da ogsaa et Leben, hvorunder der ikke alletider gik fredeligt til. Peder Clausen skriver om Kystbefolkningen, „at de haver været saa meget arge mod alle andre, som did kommer at fiske og med Hug og Slag*), Skulder og Banden dem overfaldet, saa at det var ikke nogen Indlændisk eller Udlændisk trygt at fiske blandt dennem.“

Sandsynligvis har de Udlændiske vel heller ikke ladet sig slaa og hugge ganske saaledes, at de vendte det venstre Øre til efter Slag paa det høire, saa her sandsynligvis har forefaldt ganske alvorlige Optøier un-

---

*) I denne Anledning sees at være udfærdiget et Kongebrev af 4 Okt. 1572, hvori det heder: „Vi Fredrik o. s. v. har af vor synderlige Grund og Naade undt og tilladt og nu med dette vort aabne Brev under og tillader, at denne Brevviser, Christopher Bardecher, Borger udi Kjøbenhavn mon være Badscherer paa vore Fiskerleier og der for Nogen haver det faste Baand paa alle Saar og Skader, der kan falde. Dog skal han være forpligtet, naar han nogle ferske Saar forbinder, at lade give det vor Tolder sammesteds tilkjende, saa at vore Sager (Sagefald) ikke skulle udi nogen Maade blive fortabte.“

der Fisket, ligesom Livet vel ogsaa i andre Henseender har været af en temmelig udskeiende Natur.

I 1557 fangedes da ogsaa der efter nævnte Forfatters Beretning en underlig Sild, hvorved Gud advarede om, at han for den Ugudeligheds Skyld, der herskede under Fisket vilde tage dets Benedidelse og gode Gave bort, og saa skedte. Fisket aftog pludselig og ophørte endelig fuldstændig, efterladende Skjærgaardens og Øernes Befolkning i en Elendighed, der var ligesaa bedrøvelig som hin Flothed og hint Uvæsen under Fisket. Først 73 Aar senere indfandt atter Silden sig i større Mængde uden at Fiskeriet dog nogensinde naaede den Høide som i den forløbne Periode. Allerede 1675 blev det ogsaa afbrudt ved den store nordiske Krig, og siden viste større Sildeindsig sig kun enkelte Aar indtil endelig den sidste berømte Sildeperiode begyndte ved Aaret 1746 og vedvarede lige til 1808, da det mærkelig indtraf, at Silden forsvandt paa en eneste Nat.

Allerede i 1746 var Fisket i fuld Gang, idet Silden da trængte sig ind i alle Viker og Fjorde, uden at Fangsten var ret betydelig i Forhold til Sildeindsiget, thi der fiskedes ved hin Tid alene med Garn og ikke i større Mængder, end at Silden efterhaanden kunde nedsaltes. Men kort efter begyndte man med Vad eller

Not, og Fangsten tiltog nu saa enormt, at den umulig kunde tilgodegjøres ved Saltning.

Man spekulerede da paa nye Tilgodegjørelsesmaader og begyndte med Trankogningen, som iøvrigt allerede var forsøgt nord paa Kysten.

Denne nye Bedrift, der begyndte omtrent i Midten af forrige Aarhundrede, tog et forbausende Opsving. Saaledes fandtes ved Aaret 1787 i Skjærgaarden ikke mindre end 429 Trankogerier med 1812 Kjedler foruden 336 Salterier og Røgerier. Der tilvirkedes nævnte Aar ikke mindre end 120,000 Fade Tran, hvortil skal have tilgaaet 2½ Million Tdr. Sild, saaledes at Fiskets samlede Udbytte neppe kan ansættes ringere end til 3 Millioner Tdr.

I denne Tid, hvor man hver Nat øste Rigdomme op af Havet befolkedes Skjærgaarden lige til de mest nøgne Skjær og man har opgivet at over 50,000 Mennesker, foruden Skjærgaardens egen Befolkning, fandt Beskjeftigelse ved Fisket.

Den Mand, der først begyndte med Trankogningen paa Hvaløerne, skal have været en Søndmøring ved Navn Esten Olsen, en fra alle Fiskepladse bekjendt Slagsbroder, der sandsynligvis har skaffet den kongelige „Badscherer" adskillig Praksis. Han anlagde det første Trankogeri i Gravningssundet, hvorover der fra Naboernes Side førtes Klage, da Stanken omkring hans

Kogeri var saa utaalelig, at man ikke kunde have sine Fiskehytter i hans Nærhed. Noget synderligt Politiopsyn udenfor de kongelige Toldere syntes imidlertid ikke at have været tilstede, og den bekjendte Slagsbroder vilde man muligens paa egen Haand ikke have noget udestaaende med, saa han fortsatte i flere Aar sin Kogning ved Sundet, indtil Silden pludselig forsvandt fra dette og drog sig længere op paa Singlefjorden.

Der udkom imidlertid kort efter en almindelig Tilladelse til at anlægge Kogerier, trods den Protest, der gjordes fra Fiskernes Side, som paastod, at det Grums, som Kogerierne styrtede i Sjøen, vilde fordrive Silden fra Landet. Af denne eller andre Grunde ophørte da ogsaa endelig Fisket, som fortalt, i 1808.

Silden forsvandt pludselig paa en eneste Nat og de forbausede Fiskere fandt en Morgen næsten „svarte" Garn.

Hvilken Elendighed denne voldsomme Afbrydelse i en saa storartet Bedrift fremkaldte, kan man neppe gjøre sig et Begreb om.

Der var intet Jordbrug at tage til i den nøgne Skjærgaard, og den Forfølgelse af Silden ud paa dybere Vand, som man forsøgte, mislykkedes omtrent aldeles. Det hører imidlertid ikke her til at følge Skjærgaardens Historie i hin Periode uden forsaavidt Hvaløerne angaar, og hvad disse betræffer, da var Folket

her bedre stillet end i den nøgne Skjærgaard. Her var Jord at tage til, og fra dette Fiskes pludselige Afbrydelse skriver sig visselig Jordbrugets Opkomst paa Hvaløerne. Man mangler fuldstændige statistiske Oplysninger fra hine Dage; thi som bekjendt begyndte man her i Landet først ved Aaret 1835 at indhente Opgaver over de enkelte Sognes Avl og Kreaturhold; men hin Tid ligger ikke længer tilbage, end at Traditionen her kan staa til troende, naar den daterer Jordbrugets Opsving fra det store Sildefiskes Ophør i 1808. At dette ogsaa for Hvaløernes Vedkommende har været et alvorligt Slag, kan naturligvis ikke være Tvivl om; men Hvaløernes Befolkning var dog ulige bedre stillet end den bohuslenske Almue paa sine Skjær. Samtidig med Udviklingen af sit Jordbrug vides Hvaløernes Befolkning ogsaa at have grebet til andre Erhverv, fornemmelig Sjømandslivet og tildels ogsaa Baadbygning, der iøvrigt dog er en ældre Bedrift end fra den sidste Fiskeperiode.

Siden Afslutningen af dette storartede Fiske har der aldrig været Vaarsild under Land paa Øerne, paastaaes der, hvorimod der jevnlig har været fisket noget af den saakaldte Skarpsild i smaa Vad. Nogen større Betydning har dette Fiskeri dog ikke havt før i Begyndelsen af 60 Aarene*), da man paa Øerne be-

*) I Sponviken, der ligger paa Fastlandet tvers overfor Hvaløerne, var dette Fiskeri dog længe før i Gang, idet Stødet

gyndte at binde Vad, der var egnet for Skarpsild-fiskeriet.

Disse Vad var i Begyndelsen meget smaa, omtr. 25 Favne lange og 3 Favne dybe, saa de let kunde bruges i en liden Baad og trækkes af to Mand. Efterhaanden udvikledes imidlertid Skarpsildfisket ogsaa for Hvaløernes Vedkommende til en Bedrift, der paaregnedes som en aarlig Indtægt, og Vadene voksede til det dobbelte, blev op til 50 Favne lange og 8 a 9 Favne eller 1000 Masker dybe. Til saadanne Vad bruges der to Baade, hvoraf den ene er omtr. 20 Fod lang og kan tage en 20 Tdr. Sild. Disse Baade er byggede som Pramme (Eker) og roes med to eller tre Par Aarer. Til Vadene behøves gjerne 6 Mand, som med Vadene indskibe sig ud paa Eftermiddagen eller Aftenen, eftersom man har langt eller kort til Stedet, hvor Fisket i Løbet af Natten skal foregaa. Har man mærket sig et saadant Sted, hvor et Sildestim staar, roes den ene Baad tillands med det i den ene Ende af Vadet værende Toug og den mindre Baad forbliver her liggende, medens Baaden, der fører selve Vadet, bliver roet rundt om Sildestimet, hvor en Mand kaster

dertil gaves af en Tolder, som i 1815 havde det første Vad, hvormed toges Skarpsild. Senere fik Postmester Møller i Svinesund og Skipper Næss i Sponviken ogsaa lignende Vad i Stand.

det ud, medens de to eller tre andre ror Baaden rundt om Stimet; derpaa sættes Kursen mod Land med det i den anden Ende af Vadet værende Drættetoug. Her begynder nu Indhalingen samtidig paa begge Touge, indtil Vadet er ved Landet, hvorefter man med Hove begynder at øse Fangsten op i egne eller i Kjøberes Baade.

I Almindelighed finder Indsiget Sted saaledes, at Fisket begynder ved Strømstad og Fjeldbacka paa svensk Side. Stimene søger derpaa mellem den svenske Ø Koster og Hvaløen Tisler ind i den dybe Rende mellem Sverige og Sandøerne, Sækken kaldet, medens andre Stimer gaar ind i Gravningssundet og bliver staaende under søndre Sandølandet; enkelte Stimer gaar ogsaa ind det saakaldte Lauersvælg og gaar under selve Kirkeøen, idet de følger Vestsiden af denne, hvor Fisket undertiden har slaaet godt til.

Dette Fiske, der foregaar midt i den strenge Vintertid, er naturligvis i høi Grad afhængig af Isforholdene, og enkelte Vintre er Fisket fuldstændig mislykket paa Grund af, at Isen har forhindret Fiskerne fra at arbeide med sine Vad.

For Aaret 1878 anslaaes Udbyttet at have gaaet op til en Værdi af 46,000 Kroner, medens det i 1880 er sunket ned til 2500 og i 1881 endnu lavere, som vil sees af følgende Oversigt, der er uddraget af

de statistiske Tabeller, hvor jeg tillige har sammenstillet Hummerfisket og det saakaldte daglige Fiske efter Opgaver fra Hvaløernes Lensmand.

	1878.	1879.	1880.	1881.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Det daglige Fiskeri, saasom: Torsk, Flyndre, Brasme og Sei. . . .	4,000	4,200	3,200	2,500
Skarpsild	46,000	36,000	2,500	1,200
Hummer	18,000	19,000	16,000	18,000

Medens Skarpsildfisket saaledes er sunket ned til en forholdsvis Ubetydelighed, er imidlertid et andet Fiske opkommet, nemlig Fedsildfisket, som foregaar omtrent i samme Tidsrum, nemlig før og efter Jul.

Dette Fiskeri begyndte i 1877*).

Paa svenske Kysten skjød Silden sig ud til Hellesø, hvorpaa den forbi Herføl søgte ind i Gravningssundet mellem Sandøerne og gik lige op til Singelø. Her fiskedes da med smaa Vad ogsaa temmelig meget allerede i 1877 og ligeledes i 1878 og 79, uden at dette Fiskeri paaagtedes synderligt af Handelsstanden, hvoraf Følgen var, at Silden ikke alene maatte sælges for saagodtsom intet; men store Masser af denne blev

*) Der paastaaes, at den samme Sort Sild allerede viste sig ogsaa i 70—71, men forblev upaaagtet.

endogsaa liggende paa Stranden og raadnede. En-del solgtes vistnok i denne Tilstand som Gjødning; men selvfølgelig ogsaa til meget lav Pris, noget som ogsaa ifølge Amtets Indberetning for Femaarene 1860 til 65 var Tilfældet. Men i Vinteren 1880 tog Fisket endelig noget Opsving, idet flere Stavanger- og Haugesunds-Fartøier ankom til Øerne, og et Salteri anlagdes ved Skjærhalden.

Paa Grund af den ringe Fordel, hvormed Fiske-riet, trods den store Mængde af Sild, havde været drevet, var man imidlertid ikke tilstrækkelig forberedt med Redskaber til, at Udbyttet kunde staa i Forhold til Fiskemængden. Ifølge Lensmandens Opgave skal der ogsaa i dette Aar kun være saltet omkring 6,500 Tdr., der anslaaes til en Værdi af 18,500 Kroner. Men endelig i 1881 var man anderledes forberedt. Hvaløernes samtlige Vadlag var da steget til 22, med 44 Baade, hvormed omtr. 150 Mand beskjæftigedes, foruden alle de, der paa anden Maade fandt Beskjæftigelse ved Fisket. Det før Jul opfiskede Kvantum opgives da ogsaa til omtr. det Dobbelte af Fisket i 1880 og anslaaes til 12,000 Tdr., der afsattes efter en Gjennemsnitspris af 3 Kr. pr. Td.; men endnu langt betydeligere var Fisket i Begyndelsen af Aaret 1882 og fortsattes lige til de første Dage i Februar. I 1881 anlagdes da ogsaa i Gravningssundet flere Salterier,

saa Øerne idethele i 1881 havde tolv saadanne, og endnu flere er nu under Opførelse i det Haab, at Fedsildfisket herefter vil blive en aarlig Bedrift, hvilket mere og mere har vundet Tiltro — og vi ville haabe, at det ikke vil blive nogen Skuffelse; thi ikke alene Handelsstanden, men ogsaa Hvaløernes Befolkning ruste sig nu alvorlig til Fisket.

Det er Dagens Samtaleemne paa Øerne og den Sag, hvori man for Øieblikket koncentrerer al Interesse og al den Kapital, som kan raades over.

Selvfølgelig vil dog dette Fiskeri være stærkt fluktuerende, thi det beror ikke alene paa Sildens Tilstedeværelse; men det beror tillige paa nogenlunde isfri Vintre, der tillader at benytte Vadene, hvilket selvfølgelig ikke kan ske, naar Fjorde og Sund ligger opfyldte af Is. Det foregaar nemlig, som fortalt, midt i den barskeste Vintertid.

Makrelfisket.

I Modsætning til Fedsildfisket, der drives i Vintertiden, har man Makrelfisket, der drives i de bedste Sommermaaneder fra Mai til hen i Juli. Dette Fiskeri har ingen lang Historie paa Hvaløerne. Det heder herom i Amtets Indberetning af 1835, at paa Kysten af Hvaløerne fanges endel Makrel, men Udbyttet heraf er ubetydeligt. Garnbruget kan saaledes ikke have gaaet synderlig langt tilbage, hvorimod Dørgningen nok har været forsøgt i lange Tider.

Efterhaanden er dog ogsaa Garnbruget blevet mere almindeligt, og Fisket har ogsaa derfor flere Aar givet et ikke ganske ubetydeligt Udbytte.

Saaledes som længere Vest har dog aldrig Makrelfisket været drevet paa Hvaløerne, og vurderet som nogen saa stor Erhvervskilde som paa Høiderne af Næsset har det heller ikke været, hvilket søger sin Grund i de forskjellige Forholde, hvorunder der fiskes paa de forskjellige Steder.

Medens Listerlandets og de kristianssandske Fiskere under hele Makrelfisket i Løbet af Dagen kan komme frem og tilbage til sine Hjemsteder, seile ud om Efter-

middagen og komme hjem om Morgenen for paa Stedet at faa afsat Nattens Fangst og tørre sine Garn, har Hvaløernes Fiskere ganske andre Forholde at arbeide under. De udruste sig ofte for flere Uger af Gangen med Proviant, ligge borte fra sit Hjem, og har paa et eller andet Skjær Tørrepladse for sine Garn, medens Afsætningen er høist usikker og ofte sker til Opkjøbere, der i sine Baade kommer ud til Fiskerne og afkjøber dem Fangsten, mange Gange for en Spotpris. Tildels benyttede man sig vel ogsaa af de saakaldte „Byroere", Folk, der roede Makrellen ind til Byerne for der at afsætte den for Fiskernes Regning, naar Fisket foregik i Nærheden af Øerne; men paa selve Hvaløerne gives intet Exportsted, og Fiskernes pekuniære Udbytte formindskes paa denne Maade, ligesom ogsaa Makrellen ved den lange Transport tabte i Værdi som Salgsvare.

Mellem Aarene 1865—70 synes Makrelfisket at have beskjæftiget det største Antal Fiskere; thi ifølge Amtets Indberetning var Antallet af Fiskere gjennemsnitlig 320 med 60 Baade. Op i Syttiaarene syntes imidlertid Interessen for Makrelfisket at være i synkende at dømme efter det formindskede Antal af Fiskere.

Ifølge Opgave fra Lensmanden deltog saaledes i 1878 kun 156 Mand i Fisket, og Udbyttet af dette anslaaes til 165,000 Stykker til Værdi af 39,253 Kr.

I 1879 deltog ligeledes kun omtrent det samme Antal, og dette Aar beløb Udbyttet sig kun til 175,000 Stykker til en Værdi af 24,123 Kroner.

1880 var Antallet af Fiskere og Baade noget større, idet der fiskedes med 58 Baade og 170 Mand, og Udbyttet sees dette Aar at være gaaet op til 300,000 Stykker betalt med omkring 30,000 Kr.

Endelig i 1881 har været fisket med 59 Baade og 177 Mand, der har beregnet sit Udbytte til 28,000 Kr. eller omtrent 150 Kr. pr. Mand, et Udbytte, der neppe kan ansees „stoppeligt", naar man tager Hensyn til, at Fisket vedvarer næsten i to Maaneder, under hvilket Fiskerne maa proviantere sig, og at mangfoldige kostbare Redskaber dels opslides dels tabes i denne Tid. Idetheletaget vurderer heller ikke Hvaløernes Befolkning Makrelfisket som nogen større Indtægtskilde; men det foregaar i Regelen paa en Tid af Aaret, da der er mindre at bestille paa Jordveien og er til sine Tider en god Bifortjeneste.

Hvalørbaaden.

n Bedrift, som staar i nær Forbindelse med selve Sjøbruget, og som har bragt Dernes Navn videre ud i Verden, er Baadbygningen.

Alle Sjømænd i vort Land har hørt Tale om Hvalørbaade, og fra tusinde og atter tusinde Seilere, der anduver vor Kyst mellem Svenskegrændsen og lige op til Torungernes Fyre, har med Længsel været speidet efter en af disse Stormfugle, der i det haardeste Veir og paa den barskeste Aarstid holder ud i Kattegattet og Skageraks haardbare Lodsfarvand.

Det er i Hvalørbaaden, at vore Lodser fra første Færd af har grundlagt sin Berømmelse; thi den er ældre end Listerbaaden, Christiansands og Risørbaadene og tillige ældre end Tenvigbaadene, der dog konkurere stærkt med dem som Lodsbaade.

Man begyndte nemlig allerede i Midten af forrige

Aarhundrede at bygge Baade paa Hvaløerne, og der har været hele Baadbyggerslægter, som kan regnes tre fire Generationer tilbage *).

I al denne Tid paastaaes der ikke at være ændret meget paa Magselen; men den væsentlige Forandring, der har foregaaet med Hvalørbaaden er, at den er bleven større, og at den har faaet Dæk og noget anden Rig.

De oprindelige Baade paa 40—50 Tønder, der havde en Længde af omtr. 16—18 Fod i Kjølen, er vokset til Dæksfartøier op til 26 Fod i Kjølen, 33 Fod over Stævnene og en Bredde af omkring 13 Fod agtenfor Masten, medens samtidig det gamle Sprid er ombyttet med Gaffel og Bom.

De bygges udelukkende af Egeplanker og forbindes med seige Briskenagler, der selvfølgelig giver Baaden en langt større Varighed end Klinknaglerne.

En Eiendommelighed ved dem er Baugen, der ligger stærkt udover, medens Tenvigbaadene, Listerbaadene og Skøiterne fra Risørkanten har en mere opretstaaende Stevn. Ligeledes er Hvalørbaaden noget grundere end hine nævnte Baade, et Forhold der dog maaske med Grund burde afviges fra; thi der synes at vise

---

*) Saavel Tenvig- som Listerbaaden er tilbleven i dette Aarhundrede, og Risørbaaden er endnu meget yngre.

sig, at de dybere Baade saavel fra Tenvig som fra Risør*) begynder at fortrænge den ældre Hvalørkonstruktion i Lodstjenesten paa Kysten vestover. Ned langs Svenskekysten synes det imidlertid som Hvalørbaaden endnu har bibeholdt sit gamle Ry og hævdet sin gamle Overlegenhed; thi herfra bestilles stadig, saavel for den svenske Regjerings Regning som fra Fiskerne aarligaars, mange Baade paa Hvaløerne. I Fjeldbacka, paa Kosterøerne, Værøerne og mange andre Steder langs Svenskekysten træffer man næsten udelukkende Hvalørbaade, og Øernes Baadbyggere har fuldt op af Arbeide.

---

*) I flere Lodshavne, fornemlig i Omegnen af Langesund og Laurvig, er Hvalørbaaden saaledes fortrængt af Baadene fra Tenvig og Risør (Barmen) samt af Laurvigsbaaden (C. Archers Baade), der i de sidste Aar har vundet et godt Navn som Sjøbaade og Seilere.

IV.

Mellem Koster og Dynekilen.

Vinden er døet af, og i den svale, duggende Sommernat løftes Baaden paa de synkende og stigende Efterdønninger af Nordvesten, der har ført os herned.

Vi har i Løbet af Dagen gjennemkrydset de store Øgrupper i Nord for os. Har gaaet gjennem Løberen og rundt Asmalø, op under Spjerø, Vesterø, Papperø, Seilø og været lige ude ved Søsterøerne, passeret Akerøen med sin forladte Redoute, gaaet sydover forbi Tisler og Herføl for endelig at blive liggende i Stillen udenfor Hellesø.

Med en Hvalørbaad kan man komme frem i hvilkensomhelst Retning man peger, saalænge der er Vind; men i Vindstillen med 2 Mands Besætning kommer den tunge Seilbaad intetsteds at regne for.

Man avancerer saaledes for to Langaarer, at man ligesaa gjerne kan spare Folkene Arbeidet og vente paa Vind. Der kommer altid i Nattens Løb en Luftning,

som det dugvaade Seil bugner for og kan føre os mod Nord. Lad Folkene døse forud.

Her, hvor vi ligger og vugger os midt i denne Øverden med sine hundreder af sønderspaltede, skogklædte, nøgne, lyngdækte Holmer og Øer, dukker der Billeder op, der er mere end nok til at fængsle vore Tanker en Sommernat.

Der dukker et Seil op i Horizonten som en Maage, der svinges op paa en Bølge og slaar med en Vinge.

Efter er der en hel Flok lig fremmede Fugle: røde, blaa og hvide.

En hel Flaade kommer frem mellem Øerne. Seilene bugner for strygende Bør, og Aarene ligge langs Siderne.

Under det høie, hvide Seil, der først dukkede op, kommer et Drageskib majestætisk duvende frem mellem Øerne med røde og gyldne Skjold langs Siderne.

Stavnen er høi og prydet med et grotesk Billede. Siderne langs, helt agter til den høie Løfting, hænger Skjold ved Skjold, hvori Morgensolens Straaler spiller og glitrer, og agter paa selve Løftingen, spiller der og glitrer i blanke Vaaben og gyldne Hjelme, i funklende Spyd og flagrende Bannere. Skibet er fyldt af hærklædte Mænd med barske Vikingeaasyn. Mellem dem staar der en, der er mere akselbred, mere høivoksen og mere djerv udseende end

nogen anden i Flokken. Det er en Ungdom med lyst Ansigt og langt, tyndt Haar, der bølger frem under Hjelmen og falder ham ned over Brynjen — en Ungdom med et dristigt, uroligt speidende Øie og et overmodigt Smil. Det er Stride-Magnus's Søn!

Det er Kong Magnus Barføttes Søn, der kommer for at vinde sit Fædrenerige og sætte sin blinde Broder Magnus ved sin Side, ved Flokke af Nordmænd og Daner, der følger ham i den store 30 Seilere stærke Flaade.

Det er Ilgjerningsmanden Sigurd Slembediakn, der har plyndret sit Fædrelands Kyster paa Vikingevis, myrdet og brændt, hvor helst han for frem — og ikke skaanet sin egen Slægt:

Det er Vikingen Sigurd, Søn af Tora Saxesdatter og Adalbrekt Præst, der har Kongeblod paa Hænderne, ved Landsens Folk over hele Norges Rige: Det er Bentein Kolbeinsøns Banemand ved Listringerne og Jædderbuerne, hos hvem han Aar om andet har været Gjæst paa Vikingevis.

Men hvad alle ved, er at den hærklædte Ungdom der i Løftingen er en af de mest vaabendjerve Mænd i Norges Rige, og at den, der skal gaa i Lag med ham, maa vente paa haarde og skrappe Slag.

Men foruden ham, er der dog altid endnu fuldt op af Mænd i Norges Rige, der ikke skyr Striden, og

det Kongeblod, som er udgydt, raaber Hævn. Harald Gille har tre Eftermaalsmænd, der er hans Kjød og Blod: Sønnerne Sigurd, Inge og Eystein og rundt om disse Kongssønner, der har taget Riget i Arv, staar en Skjoldborg af Landets gjeveste Mænd.

Er der vild overmodig Kraft i Angrebet, er Forsvaret dog altid paa rede Haand.

Der oppe fra Nord kommer som en mørk Byge, der trækker op, en lang Rad af mørke, lave Skibsskrog med nøgne seilløse Master; det er Kongssønnernes Flaade, der arbeider sig op mod Veiret med Aarerne: Det er store, tunge Skibe, men der ligger Kraft paa de firti eller femti lange Aarer, der driver hvert af dem frem. Der sidder tre Mand i hvert Halvrum og fører en af de seige Aarer, som bøier sig for Mandemagten, medens de mørke Drager skummer frem mod Veiret.

Ind mellem Øerne ind i Sundet nærmest under den mørke Holme stryger den seilklædte Flaade fra Syd og ind mellem dem Flaaden fra Nord.

Midt i Sundet staar Stevnet: det blodige Stevne, hvori der spilles om Norges Rige.

Pile og Kastespyd krydse hinanden som glimrende Lynstraaler, der gaar med Dødsbud fra Skib til Skib. Gyldne Hjelme, røde og hvide Skjolde, blinkende Staalbrynjer og blanke Hugvaaben i Solstraalerne mellem de dødbringende Lyn: Skuet er glimrende og blændende.

Diet formaar ikke at følge Stridens vekslende Sceneri.

Men denne Afstandskamp er forholdsvis betydningsløs og blodløs. Pilene fanges af de løftede Skjolde, og Spydene prelle mod de staalblanke Brynjer.

Det er Sværdkampen, som skal afgjøre Striden. Ligesom hos Romerne er det ogsaa ombord i hine Vikingesnekker de korte, brede Sværd, der skal skille mellem de Kjæmpende, og der lægges Bord om Bord. Med Stavnliaaer og Hager fængsles de lange Drageskibe til hinanden, og de djerve Kjæmpere søger hinanden Bryst mod Bryst.

Striden antager det vildeste Præg — Lidenskaberne raser i vild Bærserkergang.

De tyve Kongeskibe ligger Bord om Bord med Sigurds Flaade, og de Kjæmpende bølger frem og tilbage over Skibene.

Afgjørelsens Stund er inde — og den høie, krigerske Yngling i Løftingen, hvorfra han ser ud over sine 30 Skibe, kjæmper med alt sit stolte Overmod.

Dennegang maa han seire: aldrig har han ført en større Flaade, aldrig et større Mandskab i Kampen for, hvad han tror sin Ret. I denne Stund skal Norges Krone sættes paa hans dristige Hoved, der rager op over alle hans Mænd.

Men midt i Stridens Stund svigtes han. Mere

end Halvdelen af hans Skibe kaster los og flygter mod Syd, skræmmet af Stridens Vildskab.

Det er Danerne, der flygter og lader Sigurd Slembe og den blinde Magnus Konge ene om Kampen.

Fra Kongeslaaden lyder Hærskriget som et Triumfskrig, og rundt om Sigurd Slembes Skibe lægger sig Fienderne Stavn ved Stavn.

Og endnu tættere om Magnus Konge.

Den blinde, forkrøblede Magnus maa over paa Sigurds Skib.

En af hans Mænd bærer den ulykkelige Konge midt i Kamptummelen.

Det er Hirdmanden Reidar Grjotgardsøn, der vil frelse sin Konge. Men Døden naar dem paa Veien i Skikkelse af et af disse glinsende Lyn, der endnu blinker gjennem Kamptummelen. Et er nok til at give baade Kongen og hans Hirdmand Bane, og to døde Mænd flere ligger paa Tiljerne i Sigurd Slembes Skib.

Selv staar han endnu stolt og vild midt i Kampen, der raser om ham, og trodser Fienderne.

Men Dagens Skjæbne er afgjort med Danernes Flugt.

Mandefaldet bliver større og større om ham, og der er ikke mere nogen Tale om Seier.

Da springer Sigurd ligesom Helten fra Svolder overbord og med ham den sidste Rest af hans Mænd.

Sigurd Slembes Skibe er ryddede, og Myrderiet begynder fra Smaabaade, der følger de svømmende Kjæmper.

Der kommer blodige Striber i Sundets grønlige Vand, og imellem høres i Stridens stilnende Larm et Dødsskrig, et Nødskrig — et sidste Raab om Redning fra Havdybet eller Naade for Dødsstødet.

Men de unge Kongers Mænd giver liden Grid.

Ilgjerningsmanden Sigurd Slembes Flok har øvet formegen blodig Færd til at kunne vente Grid af Kongsmændene.

Oppe paa den nøgne, graa Holme, hvor den rødblomstrende Lyng dækker Sænkningerne, er Myrderiet værst, og der er liden Baade i at redde sig derop.

Døden følger den reddede i Hælene, og her fældes Kongemordernes Flok som jaget Vildt. Herop føres og den overbordsprungne Sigurd selv. Kongsmændene har reddet ham ude i Sundet, men kun for at tilfredsstille sin Hævn ved Pinsler, der dog ikke aflokke den haardføre Yngling et eneste Smertesskrig.

Det er paa den lave, stenede Holme, hvor Baaden vugger op og ned udenfor, at disse Rædselsscener foregaar.

Det er ved Holmen graa, hvorefter Slaget, hvori Magnus Blinde og Sigurd Slembe fik sin Bane, har faaet Navn.

Sceneriet veksler.

Nede under Koster, der henne mod Sydvest, ligger en liden Eskadre for Anker. Slanke Master og Spir rager op over to Skibe med høie Gallerier agter og en Rad Stykporte, hvoraf Mundingerne af Jernkartover peger ud. Bord om Bord med disse ligger to plumpe, tremastede Skrog med to stærkt monterede Batterier paa selve Dækket og ved Siden tre lave, tomastede, baadlignende Fartøier, der lig hine Vikingeskuder, som mødtes i Sundet under Holmen graa, har en lang Rad af Aarer paa begge Sider.

Men det er dennegang ingen Vikingeflaade.

Det er Fjerde Fredriks Svaner: Det er de to danske Fregatter „Hvide Ørn", hvor Peter Tordenskjold har heiset sit Flag som Eskadrechef, og „Vindhunden", kommanderet af den tapre Kapteinløitnant Grip. De to plumpe Kolosser er Stykprammene „Hjælperen", der føres af den djerve Kaptein Lemvig, og „Noæ Ark", hvor Kaptein l'Etange befaler over et stærkt Batteri paa 34 Kanoner. De tre Aareskuder er Galeierne Lovise, Charlotte og Christianus, hvor den uforfærdede Kapteinløitnant Tønder kommanderer.

Det er i Fjerde Fredriks Tid, og Norges Rige er atter stedt i Vaande. Den krigerske Svenskekonge ligger for Fredrikshald og venter kun sine svære Kanoner og sin Ammunition, som ligger indladet paa en talrig

Transportflaade der inde i Løbet bag den graa Holme, som fortoner i Halvmørket mod Øst og skjuler Løbet til Dynekilen. Der inde ligger over halv hundrede Svenskeskibe under Admiralen Strømstjerna — en Styrke, der er mangegange overlegen den lille danske Eskadre, som ligger ved Øen Koster der i Syd:

Men ombord i hine danske Svaner kommanderer Peter Tordenskjold.

Han ved, at Fienden ligger inde i Dynekilen, mangegange stærkere end hans Eskadre — men des større er Hædren.

Han letter sine Ankre og hans „Hvide Ørn", der har baaret ham fra Seier til Seier, spænder sine Vinger for en svag Luftning fra Syd.

Det bærer ad Dynekilen til.

Ind mellem Holmer og Skjær stryger de to Fregatter, de to Stykpramme og de tre Galeier for Aarer og Seil som i et Væddeløb om hvem, der først kan gaa Fienden paa Livet. Foran den hele Eskadre Tordenskjold paa en Aareskude, der snor sig mellem Holmer og Boer og Blindskjær for at vise Veien for den dristige Færd, indtil Løbet ligger aabent, og Fienden er nær.

Men Vinden er faldt af, og Skibene avancerer langsomt for den labre Kuling, altfor langsomt for den kamplystne Chef.

Han spænder begge Galeierne for det stærkeste af sine Batterier, Stykprammen „Hjælperen", gaar selv som Chef ombord paa denne og kommer paa Skudhold.

Frem mod Admiral Strømstjernas Galeier og Stykprammer gaar det med Batteriet uden at løsne et Skud.

Strømstjerna kanonerer, og indhyllet i Røg af sine Kanoner ser han ikke, hvorledes den dristige Fiende holder ham ind paa Livet, for Hjælperens Kugler — Knipler og Stangkugler — slaar som en Hagelbyge mod hans Flotille.

Han har kanoneret en halv Time, da Svaret endelig kommer fra den danske Stykpram. Kampen begynder for Alvor fra Tordenskjolds Side, idet hans Skibe efterhaanden kommer op og giver Ild.

Denne Ild af Stangkugler, Fuldkugler, Lænkekugler og Knipler er knusende og ødelæggende, men Fiendens Modstandskraft brydes heller ikke saa let. Tre Timers voldsom Batalje fortsættes uden at den svenske Flaades Ild syntes at aftage. En brændende Juli Sol begynder at nærme sig Zenit — og med svedende Pander og halv glødende Kanoner fortsættes Kampen.

Den dristige Angriber har ingen anden Udsigt til at slippe fra det paa end ved at ødelægge Fienden, thi Vinden staar ret ind ad Fjorden og ingen Retræt er

mulig gjennem den af Skjær og Grunde opfyldte Indseiling.

Nærmere ind paa Fienden, ind paa Musketskuds Distance, lyder saa Kommandoen, og de tvende Galeier tager atter „Hjælperen" paa Slæb og bringer den længere frem i Ilden.

Midt i den morderiske Kanonade staar Helten med det stolte Krigeraasyn, glødende af Mod og Energi. Det lyse, krøllede Haar flyver ham om Skuldrene, de store lynende Øine funkler, og fra hans viljefaste Mund lyder Kommandoraabene Slag i Slag.

Han er overalt. Nede paa Batteriet mellem sine svedende Armatører og glohede Kanoner, oppe paa Galleriet midt i den tykkeste Kugleregn. Han kommanderer og beder, og midt under den hedeste Kamp slynger han sine Arme om Løitnant Grips Hals og bønfalder ham om at slaa til det yderste for Dannebrogs Hæder og Seier.

Og paa hans Bud udsender de glødende Kanoner sine Dødsbud, der rydder op paa de fiendtlige Dæk og afrigger de fiendtlige Skibe med sin Jernhagel.

Det er Tordenskjold, som tordner for sine Fiender, værre end nogensinde tilforn, og i denne Tordenbyge af Kugler synker det svenske Kongeflag fra Strømstjernas Admiralskib, og Modstanden brydes og svækkes.

Tordenskjold forfølger sin Seier.

Der ligger et Landbatteri midt i Løbet, hvilket optager Kampen istedetfor det vigende Admiralskib — og det Batteri maa tages.

Der ligger Masser af Musketerer paa Klipperne i Løbet, hvilke sender en Kuglehagel ned over de danske Orlogsgaster paa Dækket, og dette maa fordrives samtidig med, at Seiren maa forfølges.

Disse Fiender maa beseires saavelsom Flaaden, og Helten maa fordele sin Magt. Galeierne sendes mod Batteriet og „Hvide Ørn" med Skraakugler mod Musketeriet, medens Helten selv gaar løs paa de svenske Galeier, der omgiver Admiralskibet.

Solen har passeret Zenit, og endnu vedvarer Kampen, indtil „Noæ Ark" kommer til Hjælp, og Sjødefensionens Modstand brydes fuldstændig.

Der har været kjæmpet uafbrudt fra den tidlige Morgen for at opnaa dette Resultat, men endnu staar et vaagsomt og anstrængende Arbeide tilbage.

Den store, slagne Flaade og den lange Række af Transportfartøier, der fører Amunitionen, Kanonerne og Levnetsmidlerne til den svenske Konges Leir, skal reddes fra at gaa op i Luer og udbringes gjennem det farlige Løb, hvor det svenske Musketeri vedligeholder en morderisk Ild fra Klipperne.

Men de modige Gutter, der har baaret Kampen i Dagens Hede, har endnu Kraft og Energi nok tilbage til at redde Seirens Trofæer.

Man besvarer den morderiske Infanteriild med en endnu mere ødelæggende Ild af Skraakugler, og det lykkes at komme ud af Snevringerne i Løbet.

I samfulde fjorten Timer har der været kjæmpet under Julisolens brændende Straaler og med glødende Kanoner; men Resultatet er ogsaa forholdsvis et af de mest glimrende, Nordens Historie har at opvise, og Følgerne af denne haardnakkede Kamp de mest betydningsfulde.

Det er Norges Rige, som paa denne Dag er reddet for Danerkongen af syv af hans Snekker; thi det er Materiellet, der skulde have beredt Fredrikstens og Akershus's Fæstninger Fald, hvilket de syv Danersnekker fører med sig som Seierstrofæer: Admiralskibet „Stenbukken" paa 24 Kanoner, 11 hele og halve Galeier, 21 Koffardi- og Transportfartøier, hvoraf de fleste er bestykkede, 4 dobbelte Chalupper og 6 Strømbaade, armeret med Svingkanoner, er Resultatet af det forvovne næsten dumdristige Angreb paa en mangedobbelt overlegen Fiende i hans eget Land.

Den frembyder et forunderlig broget Skue den Flaade, som der i Aftenskumringen kommer ud af Hav-

nen med „Hjælperen" i Spidsen, „Hvide Ørn" i Flanken og „Vindhunden" dækkende Retræten. Det er nær halv hundrede Skibe af alle Størrelser og alle brugelige Rigningsmaader, fra den stolte Fregat til den enmastede Hukkert og de masteløse Chalupper. Der er Gallioter, der er Galleier, der er Pinker, der er Brigantiner, der er en Kreyert, der er en tremastet Byse, en Flotille af Strømbaade og en stort armeret Bredegat, som arbeider sig ud af Løbet og ned mod Koster, hvor den samlede Flaade gaar tilankers, og hvor de modige Gutter, der har øvet den dristige Færd, som har reddet Norges Rige fra Svenskekongens Magt, samles om den ungdommelige Helt, der har ført dem, og som paa denne Dag har udført en af sine mest forvovne Bedrifter.

Lad os læse Heltens pralløse Beretning om denne mærkelige Vaabendaad:

„Stormægtigste

Allernaadigste Arve Konge og Herre.

Den 2 Juli afseilede fra Kjøbenhavn efter Hans Høie Excelences naadige Ordre, med de hos mig havende, som vare Fregatten Hvide Ørn, Skjøt-Prammen Hjælperen, Arken Noæ, Fregatten Vindhunden og de 3de Galleier, for dermed at forseile til Koster eller Dyneki-

len. Den 3 ved Udseilingen erobrede en Svensk Hukkert bag Kullen, der havde taget en Dansk Kreyert, som blev taget tilbage, saa en Skjær-Baad, med hvilke 3 maatte indseile udi Sundet formedelst Vinden var contrair; Den 5 kom under Seil, holdte langs den Svenske Kyst; den 7 om Aftenen kom udenfor Landet af Koster, som var 2 Mil derfra hvor Fienden laa: det blev hel stille; ankrede med hos mig havende: talte med endel Mandskab, som laa at fiske udi en Jolle tilhørende Orlogsskibet Fyhn, der berettede, at 3 Orlogskibe, Printz Vilhelm, Delmenhorst, Fyhn og Fregatten Høyenhald, laa udi en Havn kaldet Magøe, og Fiendens Gallei Esqvadre laa udi Dynekilen, som var 2 Mil Synden for hvor Orlogsskibene laa; Den 8de om Morgenen ved Dagens Brækning lættede Anker med Laring af en Synden Vind, maadelig Kulte; Klokken 6 kom paa ¾ Mil nær Fienden, hvor 3 af hans halve Galleier laa med en dobbelt Chaluppe hos sig kaldet Lesund: tog En af de hos mig havende Galleier, der fulgte efter mig, tilligemed den forhen tagne Svenske Skjær-Baad, som seiler og roer meget vel.

Imidlertid anvente Prammene al Flid paa at opsætte deres Kanoner af Lasten paa det øverste Dæk; Klokken 7 kom ind ved Fienden: besaa hans Postering, samt Havnen, hvorledes den var, eftersom jeg eller hos

mig havende Officerer ikke havde været der før: roede tilbage, da dette var forretted: overtraadde paa Hjælperen, Capitain Lieutenant Lemvig igjen paa Ørnen; Klokken 7½ kom under Fiendens Kanonskud: begyndte de alle heftig at kanonere: continuerede til Klokken 8, men af mig blev ikke skudt, førend jeg med 6 pundiger kunde lange over Fienden, saa og for at søge det bredeste og bekvemmeste Sted, at man med begge Prammene og Ørnen kunde bruge Kanonerne fridt for hinanden, af Aarsage, der var ikke paa det bredeste mellem Landene end 160 til 180 Skridt. Klokken 8 begyndte at defendere mig, retirere kunde jeg ikke, thi Vinden stod ind af Sundet. Klokken 11 gjorde Signal, samt skikkede Bud, at enhver Chef skulde gjøre sit Bedste, at avancere helt ind paa Fienden, for der baade kunde ruinere hans Batterie paa Klipperne, saavel som Galleierne, der laa alene med Forstavnen ud fra Landet, at man ei fuldkommen knnde gjøre den rette Effect; Derpaa tog jeg tvende Galleier for Hjælperen, der med en liden Hjælp af en s. w. Kuling, kom paa et Musketskud nær af den meste Del af dem. Imidlertid jeg seilte, brugte Ørnen al Flid med de Kanoner, som bruges kunde; slog med dem samtlig til Klokken 12½ og stod derhos paa Grund med Forstavnen, da mit Spring blev afskudt, som var fast paa en af Galleierne,

som og kom paa Grund i Læ af mig; forcerte de derpaa Batteriet værende, saavelsom Galleierne fra deres Post med en heftig Kanonade med Skraa: lod de 2de hos mig havende Galleier bemestre sig Holmen og Batteriet. Klokken 1 opkom Arken Noæ med hos sig havende Gallei, som formedelst Stille tilforn ikke kunde opkomme. Klokken 1¼ strøg Commandeuren paa Stenbokken, men Galleierne satte sig den meste Del paa Grund, og flygtede udi Land. Schoutbynacht Galleien begyndte at synke og var sat Ild udi; derpaa foer jeg strax om Borde og optog fra Stenbokken en Officer og en Del af hans Mandskab, som bleve sat paa Hjælperen; Der blev ellers idelig, som tilforne, skudt fra 3 Steder af Landet med Mængde af Musketter; Anvente al Flid at erobre og tage fra Grunden alt det man kan, for des hastigere at komme derfra, saavelsom ei at spilde mere Folk, eftersom man af de tagne Fanger blev bevist, at da de havde seet mig liggende om Aftenen til Ankers, var samme Tid bleven beordret 5000 Mand for at postere sig langs Opløbet paa begge Sider, der er ½ Mil op igjennem, og kan beskydes med Musketter fra den ene Side til den anden. Lod Kanonerne lade med Skraa og rette paa Bjergene, hvor Fienden laa med Musketter for tildels og at holde Fartøierne udi Røg, at man desbedre kunde udbuxere dem

fra Landet. Den meste Del, som blev udtaget, var kappet Hul udi, i de 2de Krudt Skibe var sat brændende Lunter oven over i Krudt Fadene, og Tjære Tønder med Ild udi en Del. Klokken 9 om Aftenen var alt, som var at erobre til Ende, og blev ikke det allerringeste tilbage til Fiendens Tjeneste; Lod de erobrede Galleier, saavelsom medhavte udbuxere alt hvad som er tagen, hvilket Deres Majest. allernaadigst ville behage at se af hosfølgende Liste, hvad Galleier samt Proviant Skibe, som den 5te næstafvigte var ankommen fra Gothenborg, hvad Døde og Blesserede der er, følger og allerunderdanigst Liste paa, saavelsom paa de 3 Galleier jeg indløb ved Svinesund med.

Den 10de dito om Eftermiddagen Klokken 3, saa hastig som jeg bekom General-Lieutenant Lytzows Brev, at Fienden var udi fuld Marsch over til sit eget Land, der befalede, om man kunde gjøre Fienden nogen Afbræk udi hans Marsch, saaes det gjerne, forcerte jeg dem fra Batteriet tvers over for Sponvigen; roede i Land fra Galleien Printz Christian som jeg var paa, hvor da de udi Sponvigen boende Indvaanere berettede mig, at Klokken 3 var Fienden allerede med sin hele Arme, som brækkede op, saa hastig de bekom Underretning, at Flotillen var erobret, lod Galleien ro tilbage, eftersom der var ikke noget til Deres Majest.s

Tjeneste at kunde udrette, og tillige for ikke at spilde mere Folk, eftersom den hele Svenske Side stod besat med Infanterie, og der blev kasted Granater ud af Mørsere.

Det tagne Mandskab af Stenbokken berettede, at Kongen var omborde hos dem den 3die; Samme Tid nobiliteerte Schoutbynacht Knappe med Navn af Strømstjerna samt 2 andre Officerer for deres Tilsagn, at de skulde trænge sig ind langs Skjærene med deres Artillerie til Fredrikshald, samt forsikred der de laa, var ingen capabel at komme til dem; Den allerhøieste Gud fremdeles gjøre Deres Majest.s Vaaben og Anslag lykkelig, og lade Fiendens Sikkerhed og Anslag alle Tider blive til Fabel og Daarlighed, det al Verden kan se og kjende, at Kongernes Konge har sat sin Haand udi Deres Majest.s Foretagender, der saa lykkelig haver ladet det udfalde for Hans Majest.; at Fiendens Forehavende med sit Artillerie og Tilhørende kan nu omsider bruges paa ham selv om det Hans Majest. allernaadigst behager, ligeledes forundt mig og medhavende den Naade, at forrette hvad vor medfødte Pligt udfordrer, vil derhos allerunderdanigst bede, at alle og enhver af dem særdeles Chefferne af de anbetroede Fartøier, som haver været med, maatte udi Naade ansees, eftersom enhver især med Flid og Nidkjærhed

forrettet hvad til hans Majest. Tjeneste af mig blev begjert; følger underdanigst en Liste paa deres Navne og Betjening, samt en liden Aftægning paa Stedet hvor Fienden laa.

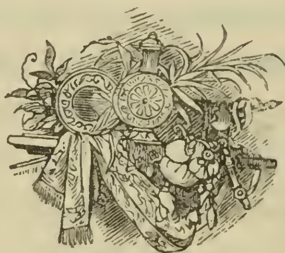
Forbliver ellers til min Død

Eders Kongl. Majest.

Allerunderdanigste Arveundersaat og tro Tjener

P. Tordenskjold."

Fregatten Hvide Ørn passeret Cronborg Formiddagen Kl. 10 den 15 Juli 1716.

Gunnar Holmen.

(Fra Lindesnæskanten.)

aar mine Tanker samler sig om Erindringerne fra mine Barn- og Ungdomsdage, træder oftest min Halvbroder Gunnars akselbrede, staute Skikkelse for mig.

Jeg ser ham med det lidt koparrede, mandige Ansigt, det gode, forstandige Smil og med den spagfærdige, rolige Maade at være paa, der er eiendommelig for Folket i min Hjembygd, og som hos ham var saa sterkt udpræget. Jeg ser hans forunderlige, varsomme Maade at tage i enhver Gjenstand inden Døre paa, som om han frygtede for et Misforhold mellem ethvert husligt Kar og hans Kræfter, medens han nede paa Værftet kunde rydde op mellem de sværeste Egematerialier, som en to tre Mand vilde have havt sin Møie med.

Han var Baadbygger som hans Bedstefader og hans Farbroder Jan før ham. Farbroder Jan havde været anseet for en af Strøgets bedste Baadbyggere, men havde dog neppe nogensinde havt saa megen Tillid som Gunnar, der ikke alene var en praktisk dygtig og tænksom Mand, men tillige havde lagt sig efter de theoretiske Kundskaber, der kunde være ham til Nytte i

hans Fag. Farbroder Jan havde bygget „vildt“, som det heder, medens Gunnar forstod sig paa Tegning og Konstruktion.

Siden Gunnar overtog Værftet, var da ogsaa dettes Anseelse vokset og Bestillingerne steget, saa der aarligaars leveredes et stort Antal Skøiter og Dæksbaade fra hans Haand.

I flere Aar var han ogsaa den eneste Baadbygger i Sognet, som byggede denne Slags Fartøier, indtil endnu en til nedsatte sig paa Tangen paa den anden Side af Viken, ligeoverfor Holmen, hvorpaa Gunnars Værft laa. Jeg tror ikke, min Broder led nogetsomhelst ved denne Konkurrance; han havde fremdeles sædvanligvis flere Bestillinger, end han kunde udføre, og jeg ved, han sendte flere over til Tangen, som kom for at bestille Baade hos ham selv. Men der blev snart megen Tale rundt i Skjærgaarden om de nye Baade, som Endre Tangen byggede, og de, som havde faaet Skøiter fra ham, roste disse som overhaands skarpe Seilere og spaaede, at den nye amerikanske Fason, som Endre gav sine Baade, var bedre end nogen anden. Der fortaltes ogsaa, at de flere Gange havde seilet Holme-Baadene agterud, og de ivrigste Velyndere af den nye Form paastod, at der ikke flød noget hurtigere paa Vandet end Tangenbaadene.

I Bygden som over hele Skjærgaarden om „Næs-

set", hvor en og hver har en naturlig Interesse for en Bedrift, der staar i saa nøie Forbindelse med Befolkningens Erhverv Sjøbruget, blev denne Sag snart et ivrig diskuteret Emne. Hver af de to Partier, min Broders og Endre Tangens, forfegtede med haardnakket Paastaaelighed sine Anskuelser, saa enhver Diskurs sædvanlig endte med: Vent til Kapseiladsen!

Ja netop! Vent til Kapseiladsen — da vil det vise sig.

Begge Partier haabede med fuld Fortrøstning paa Kapseiladsen. Det var et Emne, som bragte Folk i Hede, ikke alene paa Stranden, men ogsaa paa Kirkebakken, paa Tingstedet og inde i selve Tingstuen, hvor Fogden og Prokuratoren representerede de to stridende Anskuelser: Fogden hørte til Holme- og Prokuratoren til Tangenbaadens Velyndere.

Fogden var en praktisk Mand, der interesserede sig meget for min Broders Arbeide. Jeg erindrer endnu ret vel den føre, gamle Mand med den halv bistre, halv humoristiske Mine, forfegtende sine Anskuelser overfor sin Kontrapart, idet han afvekslende trak sin dobbelte Hage ned i sine Fadermordere og løftede den i Veiret, eftersom han argumenterede paa sin tørre vittige Maade, som altid bragte den lille pirrelige Prokurator til at fare op. Iøvrigt spiller Fogden ingen Rolle i min Fortælling; men jeg saa ham ofte i min Broders Hus,

hvor hans Vei faldt forbi, og hans humoristiske Ansigt hører til dem, der imellem træder for mig, naar jeg ser tilbage til den Kreds, hvori jeg henlevede mine Gutteaar.

Hvad den spedlemmede, lille Prokurator angaar, da erindrer jeg ham som en Mand, der havde en vis foredragsmæssig, patetisk Maade at tale paa, hvorunder Fogden sædvanligvis stak sin Hage saa langt frem af sine Flipper, som hans Hals tillod, medens der kom visse Trækninger om hans Mund, der efterhaanden samlede sig til et satirisk Smil som Forløber for en eller anden tør Bemærkning.

Og ligesaa uundgaaelig var en Bifaldslatter fra Lensmanden, der var Fogdens faste Klakkør, noget, som bestandig bidrog til at irritere dennes Kontrapart, og indbragte Lensmanden et usigelig overlegent Blik; — men Prokuratoren hører nu ligesaalidet som Fogden hjemme i Fortællingen. Jeg nævner ham kun her som Foranledningen til den førnævnte Regatta. Det var nemlig som en Følge af disse Sammenstød mellem ham og Fogden, at Regattaen kom paa Bane og blev iverksat, saaledes som vi senere skal høre.

Foreløbig diskuteredes nu, som sagt, denne Sag i Bygdens forskjellige Kredse.

De eneste, som bestandig holdt sig udenfor Tis-

kurſen, var de, ſom Sagen nærmeſt angik, de to Konkurrenter. Min Broder og Endre Tangen havde neppe nogenſinde afhandlet Spørgsmaalet om de to Baadformers Fortrin og Mangler, ſkjønt de ikke ſaa ganſke ſjelden traf ſammen.

De havde været Venner før Endres Afreiſe til Amerika og, efterſom der fortaltes i Bygden, paa Vei til at blive Svogre, hvilket dog ikke var blevet til noget. Søſteren Torborg havde efter Faderens Død og Salget af Mogaarden, ſom han eiede, fulgt Endre over til Amerika, og da han vendte tilbage, var hun ogſaa kommen med og var fremdeles bleven boende hos Broderen, ſom havde indkjøbt Pladſen Tangen, der laa under Farsgaarden, og her begyndt med Baadbyggeri.

Der fortaltes, at min Broder havde brudt med Torborg, da det blev opklaret, hvorledes det hang ſammen med Faderens Pengeaffærer — eller at min Farbroder havde overtalt ham til at bryde med hende, medens andre derimod vidſte, at Brudet kom fra Torborg ſelv — om der ellers nogenſinde havde været noget imellem dem. Tilſyneladende var det ikke, at noget alvorligere Brud ſkulde have fundet Sted mellem Gunnar og de to Søſkende paa Tangen; thi de mødtes endnu altid ſom gamle Bekjendte, om de juſt ikke pleiede nogen Omgang. Endnu Søndagen før Kapſeiladſen ſaa jeg Gunnar mødes med dem ved Kirken og

haandtages med Endre, der netop stod med Programet for Regattaen i Haanden, noget som iøvrigt heller ikke nu foranledigede nogen Samtale mellem dem, medens de dog blev staaende en Stund og talte om andre Ting.

Hvorledes min Broders Forhold til Torborg var, syntes vanskeligere at afgjøre. Jeg mindes, hendes Hilsen var mig paafaldende. Der var paa engang noget koldt i hendes Blik og noget trodsigt i Smilet om hendes lidt smale Mund med den noget opadkastede Overlæbe, medens der paa samme Tid var noget halv fortroligt i den Maade, hvorpaa hun rakte ham Haanden, som han tog paa den varsomme Maade, det var ham eiendommeligt at behandle skrøbelige Ting paa.

Torborg var dengang tre- eller fireogtyve Aar, blaaøiet, lyshaaret og lys af Teint; af Figur var hun høi, mere sped end fyldig, men gik noget brat og bar Hovedet for høit for Folk.

I Bygden taltes der om Torborgs Mine, som man tilgav hende, saalænge Faderen endnu sad paa Moen og gjaldt for Velstandsmanden; men siden havde man vanskeligere for at døie den, og Torborg maatte stande tilrette.

Men det laa til Slægten — det var noget, som maatte hænge i. Jeg havde oftere hørt Tale om Torborg Moen; men det var ved dette Møde ved Kirken,

at jeg første Gang saa hende, ligesom det var fra dette Ophold i min Farbroders Hus, at jeg regner mine første Erindringer om min Broder Gunnar, som tidlig havde forladt Hjemmet og havde gaaet paa lange Farvande, før han havde gaaet ifærd med Baadbyggeriet; men det blev fra denne Stund af Tilfældet med Torborg, som det fra første Færd af var blevet det med min sterke Halvbroder, at hun optog mine Tanker og stod for mig som en Kvinde, der skilte sig ud fra Mængden.

Jeg kom til at tænke paa alt, hvad der fortaltes om hende og Gunnar, hvori der vel maatte være noget; men hvor laa Sandheden? At Gunnar skulde have brudt med hende, da hun og Broderen var bleven skilte med Gaarden, var en Tanke, som jeg ikke fæstede mig ved; troligere var det, at min Farbroder havde søgt at overtale ham til dette; men hvor hensynsfuld Gunnar var overfor den gamle, vanskelige Mand, saa følte jeg mig dog overtydet om, at han i en Sag af denne Beskaffenhed ikke vilde have givet efter. Der stod da kun tilbage, at Brudet var kommet fra Torborg selv, og ved at se hende med den sikre, rolige Mine og det eiendommelige Smil, som hun stod der overfor ham med, syntes Sandheden nærmest at maatte ligge her — dersom ikke den laa helt udenfor alle disse Slutninger, og var den, at der var noget uopgjort mellem dem.

Jeg blev ved at tænke paa dette, medens vi gik hjemover fra Kirken, som vi forlod, straks efter Prædikenen var sluttet, og uden at standse paa Kirkebakken, hvor der var en Del forsamlet om Endre, der stod med Programet for Kapseiladsen for sig og udbredte sig over dette. Gunnar var aabenbart ikke tilsinds at komme i Samtale med nogen herom og gik taus hjemover. Paa Hjemveien blev vi imidlertid indhentede af Fogden, der kom kjørende, og standsede for at give min Broder et Program, idet han sagde:

„Sølvbægret haaber jeg at drikke din Skaal i, min Ven Holmen!" Første Præmie var nemlig et Sølvbæger; men min Broder gav kun et undvigende Svar, idet han, uden at se paa Programet, stak det i Lommen. Han gik endnu hurtigere end før og hilsede flygtig til en og anden, vi gik forbi; det var klart, at han meget nødig vilde ind paa Sagen om Regattaen og heller ikke imødesaa denne med nogen Tilfredshed, hvad jeg allerede før havde merket paa ham. Det forundrede mig derfor med engang at høre ham slaa ind paa dette Emne efter en Stund at have gaaet i Taushed.

„For mit eget Vedkommende kan der blive Regatta eller ikke," sagde han; „men der er Omstændigheder, som gjør, at jeg helst saa, at den Sag aldrig var kommen paa Tale.

Der er nu Farbroder, som jeg nødig vilde skulde

udsættes for den Tort, der muligens kan overgaa ham ved Kapseiladsen. Ser du, en Brugsbaad som Holmebaaden kan ikke være nogen Hurtigløber i Magsveir, og den er dertil heller ikke bygget eller rigget. I saadant Veir vil Endre Tangens Baade ikke alene hamle op med den; men jeg har overbevist mig om, at de endogsaa seile bedre, for hvad Endre har taget Hensyn til er udelukkende Seilerdygtighed. Saavel hvad Skroget som Rigningen angaar, har han taget den amerikanske Yacht til Mønster; men den Fason, der kan være anvendelig paa et Fartøi paa 30—40 Læster, passer ikke altid for en Baad paa halvhundrede til hundrede Tønder — og hvor meget Ry hans Baade staar i, naar Vinteren er over, kommer an paa. I en Kapseilads her mellem Skjærene og kanske lidt udenom vil han rimeligvis vise sine Baades Overlegenhed som Seilere — — men der kan komme en Dag, da Folk kan komme til at gjøre en dyrekjøbt Erfaring om, hvad hans Skarpseilere duer til, naar det kommer til det yderste. Jeg har tænkt at sige Endre min Mening herom en Gang — skjønt det nu vel ikke bliver godt optaget — —"

Vi var kommen til Gaarden. Udenfor sad Farbroder paa en Bænk foran Hyldebusken ved Døren og solede sine stive, gigtbrudne Lemmer, som undertiden, navnlig Armene, negtede ham sin Tjeneste; Aarene havde forøget en Skjælven hos ham, som han allerede

som yngre Mand havde lidt under. Programet for Kapseiladsen, hvilket Fogden i forbireisende havde givet ham, laa ulæst paa hans Knæ; han havde ikke kunnet komme ud af det.

Han havde faaet sine store Messingbriller paa sig; men Bogstaverne havde danset op og ned i dem, saa han intet havde faaet Rede paa, hvorfor Gunnar maatte sætte sig ned og læse det for ham.

„Det ser ud til, Fogden har eslet mig et Sølvbæger paa mine gamle Dage," sagde han og smaalo, hvorpaa han omhyggelig foldede Programet sammen, sandsynligvis for at gjemme det som et af sine vigtigste Dokumenter. „Det bliver som Brev og Segl paa, hvad jeg har været i mine Dage, og som gaar i Arv til dig og hele Slægten, Gunnar," vedblev han og stivede sig op for at følge os ind i Stuen.

Om Kvelden fik vi hele hans Baadbygningshistorie.

Det var en vakker Augustdag Regattaen, den meget omtalte og med Længsel imødeseede Regatta, holdtes. Paa Tangen udenfor Endres Værft, hvorfra Baadene skulde udgaa, var reist et Par store Telte med Flagstænger over, og paa Bugten i en lang Række laa jevnsides de fremmødte Skøiter rede til at gaa under Seil, saasnart Flagene heisedes over Teltene; det var

en 30—40 i Tallet, der hørte hjemme østen- og vestenfor Næsset.

Af disse var en fem, seks Stykker leverede fra Holmen, og selv havde Gunnar fremmødt med en nybygget, smuk Skøite, som nogle Dage forud var løbet af Beddingen paa Holmen, og som Farbroder og han var bleven enig om at vælge til Kapseiladsen. Fra Tangen var alle de fire Baade, som Endre havde bygget, tilstede, og han selv styrede en af dem, medens de andre tre, der var solgte, styredes af deres Eiere.

For Endres Vedkommende kunde aldrig Veir og Vind have været gunstigere; der var sjøsmult og frisk Bris — netop Leilighed for hans skarpe, høiriggede Skøiter til at vise sig, og Udfaldet blev da ogsaa, hvad Gunnar havde beregnet, at det vilde blive under saadanne Omstændigheder.

Tangenbaadene gik af med de første Præmier. Endres egen Baad var den første, der efter at have omseilet Imsøen løb op forbi Bryggen, hvor Bedømmelseskommiteen var samlet; men en Stund havde Udfaldet været tvivlsomt. Medens Baadene passerede Kjeholmen og Udsiden af Imsø, kulede det op, og derude i Strømsjøen havde Gunnar seilet Endres Skøite forbi og taget en Formon, som de tre af Skøiterne ikke kunde vinde tilbage, hvorimod Endre selv med den fjerde atter

strøg ham forbi i det smule Vand og den svagere Bris paa Læsiden af Øerne.

Dagens Helt var selvfølgelig Endre Tangen, og den Seir, som han havde vundet, syntes heller ikke at kunne være uden Betydning. Der var fremmødt en hel Del Deltagere og Tilskuere fra fremmede Bygder, og Endres Skarpseilere mønstredes og vakte Opmerksomhed hos alle de fremmede Sjøfolk. Hvad Endre angaar, da var han heller ikke den Mand, der lod Leiligheden til at faa sine Baade i Ry gaa ubenyttet. Det Parti i Bygden, han havde mod sig, var slaaet paa Munden, og selv Fogden saa noget slukøret ud, medens Prokuratoren stoltiserede om med en hoverende Mine, der hver Gang, han mødte Lensmanden, antog en saa knusende Overlegenhed, at denne tyede bag om Fogdens Ryg.

Hvad Gunnar angaar, da havde han paa Forhaand forudsagt Regattaens Udfald; han havde været overbevist om, at Endres Baad vilde seile ham agterud i Magsveir; han havde endog troet, at Holmebaadene i dette Tilfælde vilde være endnu mere underlegne, end Tilfældet blev, og tog Sagen med sin sædvanlige Rolighed. Men Farbroder, den gamle Mand, var sunket sammen som efter et Slag — Taarerne sneg sig en for en nedover de rynkede Kinder, og hans Ansigtsmuskler skjælvede. Vi blev imidlertid ligesom de andre og del-

tog i Festmaaltidet, som var anrettet i Teltene, og det gik her som ved andre lignende Leiligheder løs paa Taler. Prokuratoren talte om Fremskridtsmænd og Banebrydere.

Det var selvfølgelig Endre Tangen, Dagens Helt, som ofredes Leilighedens Virak, og, hvad enten det var af al den Lov eller Vinen, saa kom han i sterk oprømt Stemning, der steg efterhaanden udover Eftermiddagen. Ved Kaffeen, som blev drukket udenfor Teltet, kom han hen til min Broder, som han slog paa Skulderen.

Dagen forud vilde han have væddet hundrede mod en paa, at Gunnar ikke skulde have holdt saa nær ind paa ham, og min Broder havde nok lempet noget paa den gamle Holmemagselen, da han byggede den sidste Skøiten sin, hørtes der. Der var flere baade fremmede og Bygdefolk tilstede, da denne tvivlsomme Anerkjendelse ydedes Gunnar, og jeg ventede, at der vilde følge Svar paa Tiltale.

„Du mener, jeg skulde have taget Magsel efter din Baad, Endre,“ sagde min Broder med et lidet Smil; „men det er ikke Tilfældet, og jeg agter heller ikke at gjøre det. Jeg mener om den Sag, at hver Baad kan være god til sit Brug.“

„Da mener jeg, mine Baade skal tage det op med Holmebaadene baade til det ene og det andet Slags Brug,“ var Svaret.

„Tør hænde — og ikke!“

„Saa — det mener du? — — jeg har hørt tale om, at du har stiklet paa, at de ikke er Sjøbaade; men det er Sjøbaade og Seilere, som Holmebaadene aldrig kommer op mod," kom i en ophidset Tone.

„Det skal vi kanske tales ved om en anden Gang, dersom det træffer sig saa, at vi mødes i Kuling," kom i samme Tone, som Gunnar før havde talt i.

Der gik en sterkere Rødme over Endres Ansigt, og han gjorde nogle spottende Henkastninger til, at Pral og løs Tale var liden Mands Pryd, og efterhaanden tog det ene Ord det andet, medens det blev stille i Flokken omkring dem. Ingen blandede sig i Ordskiftet, der fra Endres Side blev skarpere, indtil han endelig i eu haanlig Tone henkastede:

„Den Dag, jeg giver tabt for Jan Holmens Hollænderskøiter, kommer jeg over til ham med Sølvbægeret, som han har siddet og ventet paa — efter hvad der fortælles."

Jeg saa, det var paa Vei til at briste hos Gunnar; Aarerne paa hans Pande svulmede op, og hans tunge Haand faldt paa Endres Skulder med en Vægt, som denne dirrede under.

„Lad den gamle Mand være udenfor dette," sagde han; — „bliver du bedre Mand end ham, er det godt og vel; men ved Spotord bliver du det ikke." — Ordene kom med Vegt, som tydede paa, at Vreden be-

gyndte at tage ham; men han bekjæmpede sig og sagde straks efter i en roligere Tone:

„Siden vi endelig er kommen ind paa dette, saa lad mig sige min Mening helt ud.

Jeg vanvyrder ikke Endres Baade — jeg har sagt, at hver Form kan være god til sit Brug, og jeg skal nærmere lægge dette ud, saaledes som jeg forstaar det. Jeg skulde kanske helst ladet dette fare; men her er en gammel Mand idag, som jeg heller ikke vil have vanvyrdet, saaledes som her er skeet. Min Farbroder har gjort Arbeide for sig i sine Dage og kanske lidt mere til. Det er mere end halvhundrede Aar, siden han begyndte at arbeide i Baadnøstet over paa Holmen, hvor hans Fader før ham begyndte at bygge Smaabaade, og hvor han selv byggede sin første Skøite, som han havde tænkt og spekuleret længe paa, før han lagde Kjølen til. I disse forløbne halvhundrede Aar har han bygget og bygget og stadig vundet Tillid, baade uden- og indenbygds. Jeg lærte Haandverket af ham, og han lod mig lære lidt mere af Kundskaber, som kunde være nyttige i vor Bedrift, end han selv havde lært — saa Afsætningen har ikke taget af, siden jeg tog Haand i Arbeidet, men jeg har dog ikke gjort nogen større Forandring i Bygningsmaaden. Holmebaaden, saadan som den er idag, er i alt væsentligt min Farbroders Verk, og det er min Mening idag som igaar, at det er

et Verk, som en Mand kan være tilfreds med som sit Livsarbeide. Andre kan være af en anden Mening; men det er nu min, at min Farbroder kan holde sig for lige god Mand idag som igaar, fordi om hans Baade er seilet forbi i en Kapseilads omkring Imsøen paa en Godveirsdag.

Ser I, jeg anser det for ugjørligt — vedblev han, efterat en Bifaldsmumlen i Folkehoben et Øieblik havde standset ham — at forene alle de Egenskaber, som under forskjellige Omstændigheder kan ønskes hos en Baad, i en og samme Form. Det er noget, som min Farbroder vidste før mig, og det var noget, som han ikke glemte at tage i Betragtning, da han byggede sine Baade. Saa valgte han forstandig og rigtig og tog det største Hensyn til Sjødygtigheden, saasom Folk her paa Kysten maa færdes i aabent Hav. Han indsaa, det var Sjødygtigheden, som det her først og fremst maatte tages Hensyn til, og det var med Med paa dette, at Holmebaadene byggedes. Jeg behøver ikke her, hvor der er Folk nok omkring, der selv har dømt om hans Baade, at fortælle, at han rammede, hvad han sigtede til — det er noget, som en og hver ved, at Holmebaadene er Sjøbaade, som en tør betro sig til i haardt Veir — det var dette, jeg mente, naar jeg sagde, at Holmebaadene kunde være gode for sig, om de ikke er, hvad man kan kalde Skarpseilere. Dertil

er de nemlig hverken rigget eller bygget — men lad det komme til det yderste — lad det komme til Seilads i Stormsjø, da har jeg endnu ikke seet den Baad, der har seilet dem forbi."

Der lød atter et sterkt Bifald, og min Farbroder, der var traadt hen til ham og stod støttet til sin Stok foran ham, havde rettet sin krumbøiede Skikkelse i Veiret.

„Jeg vil ikke sige noget om Endres Baade til Forkleinelse," fortsatte min Broder, „det var kun dette: Hver kunde være god for sig! det, som jeg sagde Endre!"

„Det er tydelig nok," afbrød Endre iltert; „men hvor store Tanker du har om Holmebaadene, tør det hænde, du kommer til at angre den Stund, du giver dig i Lag med mine — imorgen som idag — i Magsveir eller i Storm — den Mand, der prøver det, tør faa Baaden til Ligkiste."

Der blev intet svaret fra Gunnars Side, men der lød en Del spottende Bemerkninger, som ophidsede Endre endnu mere, og idet nogle tog Parti for ham, flere mod ham, gik Striden over til en almindelig Snakken i Munden paa hverandre, hvori jeg tror Folk i min Hjembygd havde en større Færdighed end noget andet Sted i Verden.

Striden om Kapseiladsen begyndte med større Il-

terhed end nogensinde, og det lykkedes ikke Festkommiteen mere at bringe nogen gemytlig Stemning tilbage i Laget. De fleste af de forsamlede Sjøfolk fra Hjembygden tog Veien til sine Baade; de var, som sædvanligvis er Tilfældet ved lignende Anledninger, idetheletaget misfornøiede med Udfaldet af Dagen, og for Festkommiteens Vedkommende kom intet synderlig behageligt ud af Regattaen, der havde kostet den adskillig Møie og Besvær at faa istand.

For Endres Vedkommende resulterede der heller ikke af Regattaen det, man skulde have ventet. Det var som Folk i Bygden ikke rigtig vilde akceptere Regattadommen, og de begyndte at tale om, at Tangenbaadenes Seilmagt havde været uforholdsmæssig svær og ikke at regne for almindelige Brugsseil, medens det var Brugsseil for Havbaade, som Holmebaadene havde ført.

Bestillingerne paa Tangen var saaledes efter Regattaen ikke bleven synderlig forøgede, og der arbeidedes fremdeles kun med et Par Mand foruden Endre selv, saa Folk i Bygden slog spotvis paa, at det nok vilde tage Tid, før Endre tog Mogaarden igjen paa Odel, som han havde udeladt sig med, at han snart skulde være Mand for.

Mellem Endre Tangen og min Broder var efter Sammenstødet paa Regattadagen bleven et fuldstændigt

Brud. Endre og han mødtes vel undertiden i Byen og ved Kirken; men enhver Samtale, som jeg tror, Gunnar ønskede og søgte, blev altid undveget. Torborg kom sjeldnere ud, og med hende havde min Broder heller ikke Leilighed til at træffe sammen.

Han gik sin Vei paa sin sædvanlige rolige Maade; men de, der kjendte ham nøiere, forstod dog, at der var noget, han bar paa, og Folkene paa Verftet ymtede om, at han ikke var „i Lag" som vanligt.

Saa hændte det imidlertid en Dag, at han uformodet traf sammen med Torborg. Jeg havde fulgt ham østover til Christiansand, hvor han havde været nogle Dage og gjort Indkjøb af Materialier, og da vi skiftede Dampskib i Mandal, traf han Torborg paa Dampskibet.

Hun stod med Hovedet støttet mod Haanden og saa ud over Rækken uden at bemærke hverken ham eller, som det lod til, noget omkring sig, og jeg fik Indtrykket af, at hendes Tanker var langt borte; thi der hvilede noget spagt, halv tungt over hende, som jeg aldrig havde seet komme tilsyne i hendes Ansigt, og som jeg troede fremmed for det.

Det gav et lidet Sæt i hende, da Gunnar hilsede.

Hun vendte sig mod ham og var atter lig sig selv,

og jeg fik ingen store Tanker om Gunnars Lykke hos hende ved, hvad jeg saa.

Der spillede det halv tvungne, halv trodsige Smil om hendes tynde Læber, da hun hilsede ham, og da de havde vekslet et Par Ord, hvorunder det samme ubestemmelige Smil kom tilsyne, gik hun, som tilfældigvis opmærksom paa noget, over paa den anden Side af Dækket. Det var aabenbart, at hun ikke ønskede nogen Samtale.

Trods dette spekulerede nok Gunnar paa at hjælpe hende ned i Baaden, da Dampskibet stoppede udenfor Viken, hvor de begge skulde iland; men Torborg var endnu tydeligere bestemt paa ikke at lade sig hjælpe.

Det var Paalandsveir, og Damperen kastede dygtig over, der den laa med Siden mod Veiret, og Baaden, der laa paa Læsiden, slængtes op og ned; at springe ned i den var just ikke saa lige til, og et Par Gange, hun var paa Vei til at gjøre det, slingrede Baaden saa sterkt, at hun ikke dristede sig til — men bed sig i Læben og blev staaende.

Gunnar saa op til hende og stod beredt til at tage mod hende, hvad jeg troede, hun ogsaa havde maattet bekvemme sig til; men lidt efter hendes sidste mislykkede Forsøg, slængtes Baaden lige op mod Dækket, og med et dristigt Sprang stod hun paa en af Tofterne, hvorfra hun sprang hen og satte sig i Agterskotten.

Gunnar blev staaende paa Toften, hvor han havde staaet og ventet paa at hjælpe hende, medens en af de andre Sjømænd, der gik iland med os, satte sig agter og tog Styreaaren, hvorpaa Baaden satte af.

Udskibningen var imidlertid af forholdsvis liden Vanskelighed; Landstigningen var værre. Der var ingen Dampskibsbrygge og heller ikke nogen egentlig Baadhavn i Viken, hvor Dampskibet kun leilighedvis lagde til.

Adkomsten til Stranden gik over nogle tangklædte Stene, en uregelmæssig Kjede af Kuppelstene, der laa langt ud over den langgrunde Strand, de yderste imellem dukkende op af Sugdraget og imellem dukkende ned i Landsjøen.

Det hører med til mine Erindringer fra Gutteaarene — Ihukommelsen af en hel Del ekvilibristiske Kunster hen over disse Stene, som regelmæssig endte med et „Plump i“ og en Strømpe- og Buksetørren paa Svaberget ved Sydsiden af Viken.

Dersom vi ikke vilde gjøre den lange Vei om Oddeberg, hvor Sjøen iøvrigt ogsaa stod tungt paa, saa var der imidlertid ingen anden Vei, og Baaden blev skoddet ind mod Stenene.

Der var vi ved den største og yderste — en mig velbekjendt gammel Fyr, som det havde været min høieste Triumf at naa.

Jeg funderede paa, hvad Torborg nu vilde gjøre,

— om det her vilde lykkes hende ligesaa behændigt at undgaa Gunnars Hjælp som paa Dampskibet, og jeg blev snart overtydet om, at hun vilde forsøge det.

Hun havde reist sig, idet vi nærmede os Stranden, og stod kjækt nok trods Baadens Rullinger med Schalet svøbt tæt om Skuldrene og Armene over Brystet, medens noget af hendes lyse Haar flagrede ud med det sorte Fløielsbaand paa hendes hvide Straahat.

I hendes Ansigt laa det eiendommelig trodsige, viljefaste i dette Øieblik sterkt udpræget, og det forekom mig, hun stod der som en Type for en længst forgangen Tids Kvinder, som en fortrinlig Model til Sjøkongen Hagbarts Elskede.

Men var hun en stolt, fager Kvindeskikkelse, saa var Gunnar en Mand, der med samme Ret kunde gjøre Krav paa Opmærksomhed. Der laa den eiendommelige Sikkerhed og Ro over ham, medens der samtidig var noget godt, trofast i hans Ansigt, som en tildroges af. Af Bygning var han høi, stærkbygget og i Virkeligheden ogsaa i Besiddelse af Kjæmpekræfter, som vistnok var ham selv bevidst, og som maaske var Grunden til den varsomme Maade, hvorpaa han behandlede ethvert husligt Kar, medens han nede paa Verftet kunde rydde op mellem de tunge Egematerialier, saa Folkene standsede Arbeidet for at se paa ham.

Det vilde være Legverk for en Mand som Gun=

nar at bære Torborg hen over Strandstenene, og han vilde sandsynligvis have baaret hende paa den samme varsomme Maade, som han behandlede enhver skrøbelig Gjenstand i Verden paa; og idet Baaden var ifærd med saa varlig som muligt at lægge til, tilbød han sig ogsaa at gjøre det; men Torborg hørte det ikke eller lod, som hun ikke hørte det.

Hun havde sat den ene Fod paa Essingen af Baaden og slog med Haanden Schalet tættere om sig.

„Lad mig bære dig, Torborg," gjentog han hurtigt, idet han sprang agter i Baaden i Øieblikket, den vilde støde.

„Jeg har før sprunget iland her alene," sagde hun uden at vende sig.

Det forekom mig, han svarede: „men jeg har ogsaa før engang baaret dig!"

Der kom intet Svar; med et let og sikkert Sprang stod hun paa Stenen, og i Øieblikket efter gjorde hun et raskt Hop ind paa den næste, hvor hun ballancerede paa den slibrige Tang.

Men i samme Stund var en Sjø med en krum, skummende Kam rullet ind; den løftede Baaden høit, brød over yderste Sten og ind mod den, hvorpaa Torborg ballancerede.

Hun saa den komme, og vidste, hvad der vilde følge, dersom den naaede hende; hvis hun kunde naa

en Sten indenfor, der var høiere end hvor hun stod, var hun reddet, men et Sprang fra det glatte Fodfæste, hun havde, var Uraad. Hun maalte Afstanden med Øinene, men opgav det — blev staaende, hvor hun var, medens Landsjøen, der maatte skylle hende med sig, brød frem.

Men før den naaede hende, stod Gunnar paa Stenen ved Siden af hende, stemmede en Aare mod Stenkanten med den høire Haand, medens han slog den venstre Arm om Livet paa Torborg.

Det forekom mig, at hendes Ansigt udtrykte den temmelig desperate Tanke i den Stilling, hvori hun befandt sig — Lyst til at gjøre Modstand, og jeg saa det lille trodsige Træk ved hendes Mund stærkere udpræget end nogensinde; men Faren var for nær.

Det var i sidste Øieblik, Gunnar havde grebet hende om Livet; i det næste brød den hvide, larmende Sjø ind mod dem, naaede hende til Midjen, og det syntes, som Gunnar vaklede; men den stærke Mand modstod med en klogt beregnet Bøining Vandmassen, der rullede dem forbi og slængte sig skummende op paa Sanden i Bugten. At løfte Torborg paa Armen var kun Legverk for en Mand med Gunnars Kræfter, og som hans Byrde kun havde været en liden Jente, sprang han i næste Øieblik hen over Stenene mellem de fossende Landsjøer og bar hende op paa Stranden — en

god Del længere end fornødent var og satte hende saa varsomt ned.

Det var noget spagt over hende, som hun blev staaende der med Hovedet bøiet og trædende Sandet med Spidsen af Foden, og jeg tænkte mig, at der denne Stund var kommen til et Opgjør mellem hende og Gunnar.

Vi kom efter i et beleiligt Øieblik mellem Sjøerne, og de stod der fremdeles: han med det alvorlige, godlynte Udtryk i sit Ansigt og med sit rolige Blik, der syntes at forske hendes Tanker, — hun med et halvt tvungent Smil — imellem rystende Hovedet, — medens hun vedblev at træde Sandet med Taaspidsen, indtil hun med engang sænkede Hovedet og tog et Par Skridt fra ham.

„Torborg!" — Det saa ud, som om der kom noget uvist over hende; men nei — hun hilsede ham blot med det samme eiendommelige, ubestemmelige Smil, som jeg før havde seet om hendes Mund, og tog atter nogle Skridt fra ham, idet jeg hørte hende sige:

„Tak for Hjælpen da!"

Ogsaa denne Gang skiltes de, som mødtes; men næsten nede ved Stranden vendte hun sig halvt om og gjorde en Bøining med Hovedet, som hun vidste, at han endnu stod der og saa efter hende, hvad han ogsaa gjorde.

Det var en stormfuld Høst, og som sædvanlig fulgtes de mørke Høstnætter af Forlis og Havarier paa Kysten om Næsset. Ude paa Lindholmen, en liden Sjømil vestenfor Næsset, mellem Sælør og Lodshavn, strandede en stor stykgodsladet Bark, hvis Ladning blev lyst Auktion over.

Da Dagen kom, strømmede som sædvanlig Kystbefolkningen lange Veie fra til Auktionsstedet. Der er intet, der for Havnefolket og for Kystbefolkningen i det heletaget har større Tiltrækning end Havari og Vragauktioner, hvor store Partier af snart sagt Alverdens Varer kommer under Auktionshammeren. Det er ikke alene Seil, Tougværk, Jern og Træmaterialier, Befolkningen kan tiltrænge, som her kan slumpes til at faa Kjøb paa, men ofte ogsaa alskens Luksusvarer: Kolonial- og Manufakturvarer, saa man paa Vragauktioner oftest træffer en hel Del af Kystens baade kvindelige og mandlige Befolkning.

Den nøgne midt i Havgabet liggende Lindholmen havde ikke afskrækket fra Auktionsreise. Baade fra Øst- og Vestsiden af Næsset havde en Mængde Mennesker indfundet sig til Auktionen, trods Veiret var i alt andet end Godveirslag.

Ud paa Dagen fik Folk, der var kommen derud i Smaabaade, ogsaa sine Betænkeligheder og begyndte at tage paa Hjemveien, medens Folk, der var kommen

langveis fra i Skøiter, dog holdt ud til hen paa Eftermiddagen.

Min Farbroder og Gunnar var en af de sidste, der lagde ud fra Holmen, da de havde kjøbt en Del Seil og Tougværk, som først skulde indlades.

Veiret var sterkt i tiltagende, og i Tvivl om, hvorvidt det blev tilraadelig at gaa Næsset rundt om Aftenen, holdt Gunnar rumskjøds ind mellem Ullerø og Terrø, for enten gjennem Revøsund at gaa over Grønsfjorden eller at lægge sig til for Natten i Korshavn; men i samme Øieblik, vi havde faaet Ullerøsund aaben, saaes en Skøite med et høit, hvidt Seil midt i Løbet, den stod tilhavs.

„Det ser ud til, Endre Tangen vil tage Benveien med Præmie-Skøiten sin,“ sagde en af Folkene, der sad paa Lugekarmen.

Farbroder, der sad ved Siden af Gunnar i Agterrummet, reiste sig halv op og saa efter Seileren forud.

„Tænker vi holder efter jeg, Gunnar,“ sagde han, „tænker vi skal seile med ham idag“ — kom med tung Vægt paa Ordene.

„Sjøen er styg udenom,“ sagde Manden i Lugen.

„Saa er det bedst, du kommer ud af Lugen og faar over Karmene,“ var Svaret.

Gunnar gjorde ingen Indvendinger; han svarede med at hale ind paa Storskjødet, medens Farbroder

tog et Tag i Fokkeskjødet, og idet Skøiten lagdes nærmere til Vinden, løb den ind i det smale Sund mellem Ullerø og Vikelen; men nogle faa Minutter efter havde vi det samme brydende Hav, som Skøiten med de nye Seil furede frem i foran os.

Den havde tre Rev inde i Storseilet og to i Fokken, medens Gunnar endnu kun havde et i Fokken og to i Seilet, som han lod det staa til med et Stykke udover, medens vi endnu havde nogen Læ for Sjøen af de yderste Skjær udenom Vikelen.

Veiret var imidlertid stadig tiltagende. Skumstøtterne mod den nøgne Vikelholme agtenom og Herreholmen i Læ af os reiste sig stedse høiere, og paa Fluerne udenfor lagde sig hvide Skumflager, medens Braatskavler af og til begyndte at koge op i selve Farvandet. For den forholdsvis store Seilmagt pressede Skøiten sig ogsaa tungt ind i Sjøerne, og Skummet og Sprøiten stod som en uafladelig Regnbue fra for til agter.

„Haler ind paa dem," hørte jeg Farbroder sige, idet han bøiede sig ud til Luvart, „tænker vi skal seile med ham idag," kom atter i den samme vegtige Tone.

Gunnar svarede intet, men saa under Seilet og kastede et prøvende Blik udover, medens han slakkede Storskjødet for en Byge.

„Det bryder paa Thorsholmsgrunden," sagde han

og vedblev at se udover — — — „har du nogensinde gaaet ind mellem Haaøerne og Kjepsø, Farbroder?"

„Mere end en Gang, men tænker at komme ind til Holmen i Kveld — og ikke til Korshavn," kom kort, idet han saa ud efter Skøiten forud. — „Vi haler ind paa dem, klarer dem, før vi naar udenom Kjepsø."

Der kom heller ikke noget Svar paa denne Bemerkning — det forekom mig endogsaa, som Gunnar overhørte den, medens han med spændt Mine saa forover, hvor Endres Skøite for frem, omgivet af Sjøbræk, der imellem stod over Seilet.

Omtrent tvers af Markø var vi nær nok til at kjende Endre selv, der sad ved Roret, og Søsteren, der sad ved Siden af ham. Foruden de to var der ellers kun en Gut i Baaden, der havde surret sig til Masten og sad paa Læsiden af denne.

Det var let at se, at Skøiten var for haardt presset med Seil; thi undertiden laa den nogle Øieblikke dirrende som for Grebet af en usynlig Haand, der havde rakt sig op af Dybet for at give den forvovne, trodsige Legen et Varsko; men hver Gang klarede den dog Sjøen fra sig og skjød forover.

Vi kom paa denne Maade tvers af Fölö, uden endnu at have naaet at opseile Endre — og Farbroders rynkede Pande viste mig, at han havde vurderet

sin Konkurrents Skøite ringere, end han nu forstod, at han kunde.

Seiladsen fortsattes en Stund i Taushed, indtil Endre vovede at stikke ud en af sine Rev i Storseilet, hvorefter Farbroder i en gnaven Tone gjorde den Bemerkning, at Bygen gav sig.

Det var aabenbart ogsaa Tilfældet, og det var snart bemerkeligt, at Havet ogsaa lagde sig samtidig med Kulingen, som det hyppigt gjør paa Høsttiden under et sterkt atmosfærisk Tryk.

Vi gik under dette over Løbet til Grønsfjorden og passerede Bispen, hvor Skumstøtterne hvert Øieblik aftog, medens Sjøen fremdeles sank under Trykket af den tunge Luft.

Ude i Vester glimtede en blaa Strime mellem de indrullende Skymasser, og lavt nede i Horisonten brød Solen et halvt eller et helt Minut gjennem og sendte en lang, glimrende Straalebro hen over det rullende Hav og ind mod Næssets vaade Berghammer, hvorpaa den gik under og efterlod et Strøg som af flydende Guld. Ovenover fik de mørke Skymasser en fiolblaa Bundfarve, medens Havet antog den eiendommelige blaalig blanke Staalglands, hvori de henrullende Skyfloker aftegnede sig som flygtige Skygger. Der indtraadte under dette saagodtsom Vindstille, og efterhaanden som Dagen gik under, blev Havets Slag tungere

og dvaskere, indtil Skøiterne kun laa rullende op og ned i lange Dønninger. Endre laa tvers af Næsfyret, og Gunnar nogle Kabbellængder vestligere.

Spørgsmaalet om de to Skøiters Seilerdygtighed var saaledes fremdeles uafgjort og min Farbroder aabenbart i bistert Lune; thi han krøb ind i Ruffet, medens han overlod Gunnar Vagten paa Dækket, idet han mumlede noget om, at Folkene burde tage til Aarerne, da der var mer end Mandskab nok til at ro Skøiten, saavidt at vi kunne naa ind til Holmen iallefald i Løbet af Natten.

Men det lod, som Gunnar overhørte denne Bemerkning; thi han strakte sig hen paa Halvdækket i en liggende Stilling og saa med en aandsfraværende Mine hen for sig.

Folkene forud var gaaet ned i Rummet og kastet sig paa sine Sjøklæder.

Der blev stille ombord — en forunderlig Stilhed over hele Havet om os, medens Mørket sank ned og skjulte Linjerne af Kysten indenfor.

Omridsene af Gabrosjeldene og Øerne i Vest og Øst for Næsset sank hen i ubestemte Taager, medens kun det sterkt skinnende Blink fra Lindesnæs og de tre faste Lys fra Gunnarshaug flimrede ud mod os, betegnende Kystens Nærhed.

Ude til Havs drev et uroligt, tungt Skylag nord=

over, hvorigjennem af og til Maanen kastede et gult Streiflys ud over det mørke Hav.

Jeg saa, at Gunnars Blik et Par Gange langt og opmerksomt havde fæstet sig ved disse Skymasser, og efter en Stunds Taushed sagde han hen for sig:

„Der brygger noget op derude," hvorpaa han støttende sig paa Albuen gav sig til at se ind mod Næslandet, hvor der flimrede et lidet Lys, der kom fra Ruffet paa Endres Skøite.

„Vi tør faa Hænderne fulde før Midnat," sagde han lidt efter, idet han vendte sig mod mig, „og begynde Legen igjen; men sandt at sige har jeg liden Lyst paa den, saadan som Skøiten derborte er mandet," vedblev han.

„Dersom Farbroder ikke havde været, havde jeg helst undgaaet at gaa saa langt, som vi er; men nu ligger vi her og faar tage det, som falder, Gabriel!"

Han sagde dette paa sin rolige Maade, der udelukkede Tanken om, at han følte nogen personlig Frygt for, hvad der vilde komme; men der var alligevel en vis Bekymring i hans Ansigt, der sagde, at han ingenlunde var tilfreds.

„Dersom Endre var at formaa til at tage et Par af Folkene her ombord til sig og ro ind under Grønsfjord for Natten, vilde jeg ro op og byde ham det til; men det vil rimeligvis ikke føre til noget, om jeg gjør

det — — han saa ud til at have taget noget mere ind, end godt er," henkastede han lidt efter.

Jeg havde gjort den samme Jagttagelse, da jeg saa ham ved Auktionen, og gjorde en Bemerkning om, at jeg oftere havde seet ham i den Tilstand, noget Gunnar lod til at overhøre; — men lidt efter sagde han i en alvorligere Tone:

„Det er Slægtsarv det, Gabriel — en sørgelig Arvelod, som har skilt baade Endre og mangen anden ved bedre Arv — Tønnes Moen, Faderen, var ligedan.

Han havde et stort Geni — deri slægter Endre ham ogsaa paa — han var af det Slags Folk, der kan omtrent alt, hvad de vil, men som kaster det ene og tager til det andet, uden at bringe noget reelt ud af noget — indtil han saa omtrent havde pantsat alt, hvad der kunde pantsættes.

Saa gik han en Dag fra det hele.

Hesten var gaaet hjem med ham og holdt udenfor Stalddøren paa Moen, hvor de fandt den om Morgenen, og Dagen efter kom Øvrigheden og ryddede op i Huset. Alting gik i Vasken.

Dengang vankede jeg ogsaa paa Moen — det var saa for fem, seks Aar siden, og jeg mindes det hele!

Jeg erindrede, at Farbroder før havde talt noget om dette.

Farbroder! Ja, sagde han, Fabroder kjendte det

naturligvis som alle andre Mennesker i Bygden; — men jeg var der den Morgen — Gabriel — og kjender det noget nærmere end andre.

Gertrud Moen — Konen gik jo fra Vidddet?

Hun gjorde saa; hun havde baaret altsammen og baaret Hovedet lige høit under alle de Ulykker, som havde strømmet ind over dem — baaret det paa en Maade, som Folk ærgrede sig over; thi Folk vil have, at naar En ydmyges, Gabriel, saa skal En være ydmyg, saa Alverden kan se og tage paa det; men det havde ikke været Tilfældet med Gertrud Moen.

Der solgtes ud af Huset, og Gaarden pantsattes. Rigdommen paa Moen smeltede som Sne i Solskin; men hun bar Hovedet, som hun alle Dage havde gjort, og hvad det angik, at hun skulde beklage sig til nogen, da skede det nok aldrig.

Folk mente ellers i lang Tid, at hun intet forstod, og at hun levede i den Tro, at alt var godt og vel med Mandens Affærer, men det var Folk, som ikke forstod hende.

Dersom nogen havde seet nøiere paa hendes Ansigt, havde de kanske ogsaa forstaaet noget; men af hendes Tale og Væsen var der intet at forstaa — før det hele brast den Dag, Manden døde! Der var Skaalen bleven fuld.

Det var noget at være hende den Morgen, sagde

han efter en Stunds Taushed, hende, gjentog han og gjorde en Bøining med Hovedet i Retning af det lille Lys, der skinnede fra Endres Skøite; — men ogsaa hun havde arvet noget, Gabriel — hun havde arvet Moderen og var rolig og kold at se til, saa jeg næsten blev bange for hende.

Og den samme kolde Ro var over hende under alt det sørgelige, som fulgte; — men hun var sterk, som hun var rolig.

Endre havde givet sig over, dersom hun ikke havde været. Det var hende, som fik ham over til Amerika og satte Drift i ham. Geni var der; men det var Faderens Ustadighed, og det var kun med den store Viljemagt, som hun besad, at hun kunde staalsætte ham til noget alvorligt.

Hun er en af dem, hos hvem Viljen er sterk nok baade for En selv og andre!

Jeg kom, som jeg sagde Dig, den Gang oftere paa Moen og havde Leilighed nok til at se det, vedblev han.

Den Gang tænkte jeg paa at tage en Hustru, Gabriel, sagde han lidt efter med et halv tungt Smil, „og jeg forstod ikke bedre, end at der var en, som vilde være det — —

Men jeg forstod hende nok ikke ret.

Jeg havde kjendt hende, siden hun var en liden

Jente, og holdt af hende saalænge, som jeg kan mindes; den var vokset med mig den Tanke, at hun skulde blive min, til jeg neppe selv vidste, hvor fast den var knyttet sammen med al min Id og Hug; men dersom jeg ikke havde havt fuld Forstaaelse af det, saa fik jeg det den Dag, da hun lod mig bedre forstaa sig.

Jeg var ikke for hende — hun ikke for mig — —

Hvorfor — det maa hun og Gud vide — jeg ved det ikke den Dag idag; men hvad jeg ved er, at det havde været bedre, om jeg havde forstaaet hende før.

Da jeg endelig forstod hende, var det for sent for mig.

Tanken var vokset saa fast, at den ikke mere var til at bøie ind paa nogen anden Vei — — men det var ventelig ikke hendes Skyld. — — Jeg havde selv taget mig de Tanker, som jeg bar, og fik bære min Lod derefter.

„Jeg har forsøgt at glemme det paa mange Maader," sagde han lidt efter, „forsøgt ogsaa at lægge Skylden over paa hende og sige mig selv, at hun havde drevet et Letsinds Spil med mig, som ingen god og trofast Kvinde vilde gjøre — men jeg troede det ikke, forstaar Du. Troen paa hende var sterkere end al Tvivl — og trods alt, hvad jeg kunde sige mig om hende, stod hun der lige høit og var mig lige kjær — og Tiden slettede intet ud.

Da hun kom tilbage, var hun mig lige kjær, som da hun reiste —"

„Men hvorfor kom hun tilbage, Gunnar?"

Spørgsmaalet kom mig paa Munden.

Hvorfor? — Ja — det er et Spørgsmaal, som jeg ogsaa undertiden kan gjøre mig selv — — men det hænger neppe sammen med andet end det hos hende, som jeg før har talt om: med Viljen, skjønt det er vanskeligt at blive klog paa hende — undertiden har der kommet andre Tanker for mig — undertiden har jeg tænkt, at der trods alt dog har været ogsaa noget andet, der drog hende tilbage — — hin Dag, da jeg bar hende iland der inde i Viken, kom der atter noget af dette for mig; — — men det var maaske ogsaa blot Tanker, jeg tog mig selv — og som jeg gjorde klogest i helt at faa fra mig.

Jeg har undertiden faaet det saaledes for mig, at hun ikke havde saa meget mod at blive min Hustru, dersom hun kunde gaa fra Moen nedover til Holmen. Det kom ud af hende hin Dag der borti Viken, at det ikke var for En, der sad nede i en Husmandsstue, at flytte ind paa Holmen, og andet saadant — thi saadan er hun nu — det ligger i Blodet — men kanske jeg bedrog mig.

Hun vil til Moen igjen, det er det visse! Det er kommen ud af Endre, at de havde Tanker om at tage

Moen igjen paa Odel — — men dersom det ikke arter sig anderledes over paa Tangen, end det ser ud til — tager Endre aldrig Gaarden igjen —

Det ender med, at han gaar over til Amerika igjen.

Og hun gaar med ham."

Han sagde dette paa sin rolige Maade; men det gjorde desuagtet et pinligt Indtryk; thi der var i denne dybe, mandige Ro, hvormed han talte, mere Smerte, end der kunde lægges i noget Udbrud, og gav en Forstaaelse af hans Kjærlighed til Torborg, der var mig saa meget smerteligere, som jeg ingen Grund havde til at tro, at hun gjengjældte den.

Jeg havde intet at sige ham — — og der fulgte en lang pinlig Taushed, hvorunder han blev liggende i den samme Stilling med Haanden støttet mod Hovedet og saa hen mod det lille svage Lysblink fra Ruffet i Endres Skøite.

Pludselig faldt et Vindblaf i de slappe Seil og bragte ham tilbage til sig selv.

Vinden var sprunget fire eller fem Streger efter Vindkastet at dømme, og istedetfor den Slør, vi havde gaaet for, vilde vi faa den omtrent ret forind; efter nogle tunge Slag af de natvaade Seil faldt Skøiten ogsaa af og skjød sagte forover i Retning mod Fyret. Ude i Havet drev to truende Skymasser sammen over

en Rift af blaa Nathimmel, hvorfra Maanen imellem havde kastet sit Streiflys ud over Sjø og Kyst, og om os drev store Dotter af Skum, som er eget for Havet i Uveirslag og under visse atmosfæriske Tilstande.

Midt under dette glimtede pludselig et Lyn og tegnede sig som en glimrende Siksaklinje paa de mørke Skyfloker tilhavs — og et dumpt Tordenskral fulgte.

Der faldt nogle store Regndraaber; Uveiret kom over os.

Ti Minutter efter det første Stød af Bygen havde vi alle Rev inde, Lugerne skalkede og Skøiten „kastet paa.“ Havet reiste sig atter med tunge og krappe Sjøer, der kom med en eiendommelig Uregelmæssighed, idet der stundom rullede nogle Kabbellængder maadeligt Hav, medens der med et kort Mellemrum fraadede op en og anden Braadsjø, der med et vildt Kast slyngedes i Veiret og sendte en Styrt ind over Dækket.

Udover dette vilde Kaos af Sjøer sendte Maanen af og til et blegt, usikkert Lys, idet den glimtede frem mellem sønderrevne Skyer, for atter at skjule sig og lade alt om os i Nat og Mørke.

Det var en af disse ulykkesvangre Høstnætter, der hvert Aar kræver sine Offere, som brød ind — og der behøvedes kun et Blik paa den djerve, rolige Mands Aasyn, i hvis Haand Roret og Kommandoen laa, til at forstaa Stillingens Alvor.

Det forekom mig, at jeg saa Sveden perle paa hans Pande og en urolig Spænding i hans Blik, noget jeg aldrig før havde iagttaget hos ham, og som jeg troede fremmed for ham selv under de mest kritiske Omstændigheder.

Men den Maade, hvorpaa han manøvrerede Skøiten, tilintetgjorde samtidig enhver Frygt, og det var aabenbart, at den urolige Spænding i hans Væsen heller ikke nu stod i nogen Forbindelse med nogen alvorlig eller frygtsom Tanke med Hensyn til hans egen Stilling; thi jeg saa ham hvert Øieblik speide ud i Mørket i Læ af os.

Han antog sandsynligvis, at Endre maatte være paa Læsiden; men nogen Sikkerhed i saa Henseende var det fremdeles for mørkt til at opnaa.

Pludselig hørtes et Udraab, og en Haand fremme i Klyngen af Folkene over Lugen løftedes og pegede ud paa Læ Baug, hvor der kom tilsyne et blaat, blegt Lys, dukkende op og ned og bevægende sig foran os.

Alle saa det.

Det var et blegt Skjær, der skiftede i blaat og rødgult som en svag bengalsk Flamme og af Størrelse som et sædvanligt Gasblus, men mere spidst, lyslignende. Farbroder var krøbet ud af Lugaren og frem Styrerummet, hvorfra han stirrede paa Lyset, som

vedblev at bevæge sig foran os og — vedligeholdt Afstanden mellem dette og os trods Skøitens Fart. Jeg hørte ham fortælle Gunnar noget om en Skonnert, som han en Nat havde seet nede i Middelhavet med to saadanne Lys paa Raanokkerne, men som om Morgenen intet hverken saaes eller spurgtes til.

Jeg ved ikke, om Gunnar lagde synderlig Merke til, hvad der fortaltes ham, men fra det Øieblik af, da det blaa Lys havde vist sig, var hans Øie ligesom fjetret, og den urolige Spænding, jeg havde bemerket i hans Ansigt, blev endnu mere fremtrædende.

Jeg saa ham et Par Gange løfte Sydvesten og fare med Lommetørklædet hen over Panden som for at borttørre Sveden.

Jeg havde aldrig seet et lignende Fænomen og var i Begreb med at spørge Gunnar om hans Mening, da i det samme et stort, glimrende Lyn lyste op om os som en elektrisk Lysflamme, og jeg saa Endres Skøite skumme ud over en Bølgeryg.

Lyset var forsvundet under Lynglimtet; men i næste Øieblik flimrede det atter paa Mastetoppen, idet Skøiten hævedes høit paa en Bølge neppe en halv Kabbellængde forud i Læ.

Vi var halet ind paa „Præmieskøiten", som min Farbroder altid med en haanlig Trækning kaldte den;

men denne Omstændighed syntes ikke at oplive eller sætte ham i Bevægelse.

Den gamle Mand var modløs sunken sammen i Styrerummet og havde foldet de stive Hænder sammen om Knæerne, medens han rystede frem og tilbage med Hovedet.

„Det betyder noget, at der brænder et blaat Lys over En, Gabriel," sagde han, „og Vorherre alene ved, hvem det gjælder; der er saamegen syndig Ærgjerrighed i denne Verden — Vorherre har meget at se paa og høre paa, Gabriel. Lad os bede, at han vil være os en langmodig Gud og af megen Miskundhed, thi vore Synder raaber høit mod os." Der fulgte ovenpaa dette noget af Bededagsbønnen, som han kunde enkelte Stykker af, hvorpaa han talte noget om Kong Salomo og Kong David, som jeg overhørte ved Betragtningen af Havet rundt om os og Gunnars Ansigt ved Siden af mig. Havet var i Stigende, Braatskavlerne aabenbart sværere; thi Skøiten overspyledes nu og da som af en buldrende Fos, der løb ind over Baugen og strømmede ud agter og i Læ, medens rundt om os reiste sig Braattene som spøgelsesagtige Gestalter; foran os flimrede det blaa Lys, der var som naglet til Toppen af Endres Skøitemast.

Siden vi havde halet ind paa Endre indtil den nævnte Afstand af omtrent en halv Kabbellængde, var

nemlig Forholdet forbleven uforandret. Afstanden hverken formindskedes eller forøgedes synligt, og vi beholdt bestandig vor Stilling lidt til Luvart.

Jeg havde ventet, at vi skulde have seilet Endre forbi under forhaandenværende Omstændigheder; thi der kunde ikke være nogen Tvivl om, at vi befandt os i Situationen: „Kommen til det yderste,“ og at der seiledes om Frelse eller Undergang, og jeg var overtydet om, at Gunnar forlængst kunde have afgjort Spørgsmaalet om de to Skøiters Seilerdygtighed; men hvorfor skede det ikke?

Hvorfor laa han hvert halve Minut med skjevrende Seil og Skøiten oppe i Vind-Øiet, og hvorfor beholdt han altid den samme Afstand til Luvart af Blaalyset, der brændte over Endres Skøite?

Var det, fordi han forudsaa, at det var den eneste Mulighed for Frelse, dersom der skede en Ulykke, at han beholdt den Stilling, hvorfra han i Løbet af mindre end et Minut kunde løbe Endre paa Siden?

Han meddelte ikke sine Tanker til nogen; siden de sidste Rev var taget, Lugerne skalkede og Skøiten saaledes beredt til at modtage Stormen, var der idethele-taget ikke vekslet Ord; den skjebnesvangre Seilads fortsattes i Taushed; men det kunde ikke undgaa mig, at Gunnars Opmerksomhed var sterkt optaget med at

beholde Stillingen til Luvart og den halve Kabbellængdes Afstand agterud.

Var det Torborg, han holdt sin sterke Haand tilrede for? det var et ørkesløst Spørgsmaal efter den Samtale, vi nys havde havt.

Han vilde uden Betænkning sætte sit Liv ind for at redde hende; det kunde der ikke være nogen Tvivl om — saalidet som om, at hans Forhold udelukkende var af Hensyn til hende.

Jeg ved ikke, om Farbroder eller andre ombord var af samme Formening; men iallefald gjordes der ingen Bemerkning med Hensyn til den Maade, hvorpaa Gunnar manøvrerede, hvortil der iøvrigt heller ikke var noget at sige. Det var en koldblodig Sikkerhed og Ro i denne Manøvreren, der ingen Tvivl kunde opvække hos de sjøkyndige Mænd ombord om, at den Mand, i hvis Haand Roret laa, var sin Dont voksen.

Hvad mig angaar, da voksede Gunnar i den Nat større for mig end nogensinde, og naar jeg tænker tilbage paa ham, ser jeg oftest hans Ansigt saadant, som jeg dengang saa ham i det blege, dirrende Maaneskin, der imellem stod som en bred Lysstrime om os.

Hele hans mandige Aasyn var oplyst af en heroisk Beslutnings Styrke — og det var, som Skøiten i hans sterke Haand var bleven et levende Væsen med Vilje

og Energi, der stævnede og veg de rullende Brækninger — dukkede i Skumskavlernes Dyb og hævede sig paa Toppene som en Sjøfugl med vandtunge Vinger.

Der rullede Hav over den fra Luv Baug, der kogte Brækning op mod den i Læ; men hver Gang hævede den sig ud af det fraadende Skum og klarede Sjøen af sig.

Saaledes to, tre Timer — to — tre Gange over Stag. Baut ind mod Næsset og Baut udover, medens det blaa Lys bestandig skinnede foran os. Vi havde lagt Næsset forover og stod for tredie Gang ind mod Kysten, der laa som en utydelig Graaning foran os i det halvlyse Maaneskin.

Vinden var rum, og Farten imellem brændende, idet vi fossede ned over Bølgeryggene; men dog ikke tilstrækkelig til at seile Sjøen af os, og der blev tilsat en Klyver og kastet Fændere ud agter, det første for at lette Skøiten forud, Fænderne for at bryde Sjøen, der fossede efter os med hule Kamme.

Ombord herskede den samme Taushed, der blot var bleven afbrudt af det korte Kommandoraab:

Op med Stormklyveren! som alle Hænder rastløse og tause havde grebet til, og hvis mørke, vaade Dug stod som en bristefærdig Bugt mellem Sprydet og Masten.

Pludselig lød et Skrig som af en anskudt Maage gjennem Stormen.

Det blaa Lys nede i Læ var forsvundet.

I en bred Lysstribe af Maanen kom Endres Skøite tilsyne, krænget over med Rækken slæbende i en Brækning, der maatte have rullet ind over Laaringen og gaaet i Seilet.

I næste Øieblik hævede den sig imidlertid langsomt paa ret Kjøl, idet en ny Brækning rullede under den, og jeg antog, den havde klaret sig; men et Blik paa Gunnars Ansigt overtydede mig om, at det ikke kunde være Tilfældet, og at det Øieblik, han havde imødeseet, var inde.

„Ned med Klyveren!"

„Aarerne ud der forud!" lød det i den korte, sjømandsmæssige Kommandotone, der ikke taaler nogen Forhaling — medens han selv holdt Skøiten af for Vinden.

Et eller to Minutter var tilstrækkeligt til at tilbagelægge den Afstand, der skilte os fra Endres Skøite, men dennes Undergang var udført i endnu kortere Tid. Næsten i samme Øieblik, den havde reist sig paa ret Kjøl, sank den; en Snip af det vaade Seil, Spidsen af Masten ragede nogle Sekunder lige i Veiret og forsvandt i en krap, gravlignende Bølgedal, som i næste Øieblik lukkedes af et fraadende Braat, der faldt over den med et dumpt Slag som Jord paa et Kistelaag.

Endres Skøite var bleven begravet, saaledes som

Strømsjøen om Næsset Aar om andet begraver saamangen en Seiler; men paa Toppen af den rullende Brækning fløb to igjen paa en Aare. Det var ham selv og Søsteren, som han holdt om Livet og kjæmpede djervt for at holde oppe midt i Fraadet.

Jeg saa hendes Ansigt, et blegt Ansigt med store, urolige Øine, der fæstede sig med et halvt bønligt, halvt tilsløret Udtryk paa ham, hvis sterke Arm den hele Nat havde staaet hende tilrede, og som nu løftede hende ud af Bølgefavnen.

Hvorledes lykkedes Redningen?

Det har aldrig lykkes mig fuldkommen at samle og se igjen hin Stund i dens Enkeltheder, men hvad der staar for mig, er Torborgs blege, udtryksløse Ansigt.

Hvad der foregik om hende, syntes hun baade at se og ikke se, og hvad han talte til hende, at høre uden at opfatte.

Det var som Ordene gik forbi hende som en tom Lyd, men imellem kom der et Udtryk i hendes Ansigt, som om hun gjorde en smertelig Anstrengelse for at samle sig.

Han saa hende ind i Ansigtet, strøg det vaade, blonde Haar fra hendes Pande og drog hende ned til sig i Styrerummet, hvor han havde sat hende.

„Torborg! Torborg!"

Han vedblev at stryge hendes Haar og se paa hende.

Men der kom intet Svar.

„Torborg! Torborg! Svar mig i Guds Navn."

„Torborg!"

Gunnar saa intet andet end hende.

Baaden forblev upaaagtet.

Der kogte et Braat op ret forud paa Luv Baug, og reiste en hvid Kam over os, som lyste med en blændende Morildglans i Maaneskinnet.

Men Gunnar saa kun det blege Aasyn og den sælsomme Gløb i Torborgs Øine.

Dersom ikke Endre var sprunget op fra Lugekarmen, hvor han sad, og med en Sjøguts Beslutsomhed havde grebet Roret og lagt Skøiten op mod Braattet, havde vi lagt der alle.

Alligevel gik Skavlen haardt nok over os.

Da jeg samlede mig efter Overhøljningen, saa jeg Endre fremdeles ved Roret, som han beholdt, til vi kom indenom Skjærene, medens Gunnar havde slaaet sin Sjøtrøie om Torborg og holdt om hende med Armen.

Jeg hørte ham kalde paa hende og lokkes med hende som med et Barn.

„Hys! Jeg kjender Dig, Du er Gunnar," sagde hun endelig, uden at se paa ham; „men raab ikke saaledes paa mig. Den Torborg, Du taler til, er ikke

den Torborg, Du engang kjendte. Du kjendte Datteren paa Moen, Arvingen til Mogaarden. Jeg er den fattige Jenten nede paa Tangenpladsen, som ingen kjendes ved, og som det heller ikke sømmer sig Gunnar Holmen at kjende. Det var en Tid, der var nok af dem, som kjendte hende — og som gjorde Øine efter hende, naar hun kom op over Kirkegulvet. Nu glor de efter hende som efter et Spøgelse. Du skulde have seet Øinene den Dag, hun tog feil og af gammel Vane vilde gaa op og sætte sig i Storfolksstolen oppe i Kirken. Dengang var Du der ogsaa, og jeg saa dine Øine, der brændte og stak mig værre end alle de andres."

„Torborg! Torborg!"

„Lad mig tale Du; det var bare noget jeg syntes, ser Du — Du var ikke som andre — det vidste jeg nok!"

„Du holdt af mig, Du!"

„Men Du fik aldrig Brevet," sagde hun pludselig, idet hun vendte sig mod ham og saa ham ind i Ansigtet.

„Brevet, hvilket Brev Torborg?"

„Brevet!" Hun holdt begge Hænderne op mod Panden som for at samle sig, medens en Trækning vansirede hendes Ansigt.

Han gjentog Spørgsmaalet.

„Brevet," gjentog hun; „ja nu kommer jeg det ihu; men det var et, som aldrig blev færdig, hvorlænge jeg skrev paa det, og derfor fik Du det aldrig, og saa var der ogsaa en anden Grund. Jeg havde Lyst til at pine Dig — Dig, som jeg holdt mere af end af noget andet Menneske i Verden — forstaar Du Dig paa det, Gunnar — ja dersom det enda ikke havde været værre Pinsel for mig selv; men selv pintes jeg tifold værre, skal jeg sige Dig. Men det nytter ikke at tale — der er ingen, som kan skjønne sig paa slig Adfærd."

Hun holdt atter Hænderne mod Panden.

„Det kommer bort for mig, spørg mig ikke om noget — lad mig være i Fred. Pas paa, at Endre ikke seiler Baaden over, saa kommer han aldrig til Moen og tager den igjen paa Odelen."

Hun lo en liden spodsk Latter og blev derpaa siddende og stirre hen for sig uden et Ord.

Om hendes Tilstand kunde der ikke mere være nogen Tvivl.

Torborg var bleven Offer for en af disse sjelelige Sygdomme, der syntes at spire frem af den tunge, taagede Havluft, den sønderrevne tungsidige Skjærgaardsverden og en eiendommelig sjelelig Saarhed, der gaar som Arvelod gjennem Slægter derude og synes at staa i en hemmelighedsfuld Forbindelse med hele den tunge monotone Skjærgaardsnatur.

Gunnar var bleven stum og bleg næsten som hende.

Og da han bar hende i Land i Viken paa samme Sted, hvor han hin Dag, vi gik i Land fra Dampskibet, havde baaret hende som en liden Jente hen over de fossende Landsjøer, saa det ud, som han skulde segne under sin Byrde.

Der fulgte en Tid, hvori Gunnar lod alt fare og hverken bekymrede sig om sit Arbeide eller noget andet.

Han tilbragte sin meste Tid paa Tangen med at sidde hos Torborg, kjærtegne hende og tale med hende i en Tone, som han talte med et sygt Barn — og det var som den sterke Kjærlighed, han bar til hende, undertiden gik op for hende og kastede et vist Lysskjær over hendes Tanker.

Imellem kunde hun pludselig reise sig og slaa Armene om ham.

„Hvorfor tog Du mig ikke med Magt," spurgte hun saa imellem. „Du, som er saa sterk, Du, som kunde bære mig — Du kunde have taget mig med Magt og sagt, at jeg skulde være din Kone. Du maatte jo forstaa, at jeg var en halvtosset Jente, som

maatte tages som et Barn;" — — men saa kom hun atter tilbage til Brevene, og hendes Tanker for atter vild.

Der kom saa atter lange Stunder, hvori hun sad stum og ligegyldig for alt om hende og stirrede med et aandssløvet Blik hen for sig, medens hun blot rystede paa Hovedet til ham, som for at betyde ham, at hun intet forstod.

Doktoren gav intet Haab.

Asylet var det eneste, han vidste at tale om, og til dette gav endelig Gunnar modstræbende sit Minde.

Vi fulgtes ad ind til Hovedstaden og kjørte op til Asylet, hvis Gitterport efter en lang, pinlig Stund lukkedes mellem dem, hvorpaa Gunnar reiste hjem.

Jeg skulde blive i Byen for at fortsætte mine Studier og lovede, saa ofte som min Tid tillod det, at forhøre mig om den stakkels Syges Tilstand, indtil Gunnar selv om Vaaren kom tilbage — dersom han kunde vente saa længe.

Direktøren ved Asylet havde ikke udtalt sig noget bestemt, men han havde lovet at tilskrive min Broder; dog fik jeg det bestemte Indtryk af hans Væsen overfor saavel os som hende, at han ikke delte den Mening, der før var udtalt om hende.

Han haabede aabenbart — om han ikke tydelig vilde udtale dette; men at dette Haab allerede i Løbet

af Vinteren skulde blive til Virkelighed var noget, som maaske ingen havde dristet sig til at tro.

Det blev ikke destomindre Tilfældet.

En Dag i Foraaret stod Gunnar pludselig midt inde i min Hybel med en bleg, fin, sortklædt Pige ved Haanden. Han havde faaet Brev fra Direktøren og var uden at opholde sig i Byen ilet op til Asylet, hvor Torborg havde mødt ham i Venteværelset med røde Roser paa begge Kinder og Taarer i Øinene.

Der hun nu stod i min Hybel, var hun atter bleg; der var noget lidende i hendes Udseende, som tydede paa en legemlig Svaghedstilstand; men der var noget mildt, godt i Udtrykket i hendes Ansigt, der lignede et lidet Fotografi, som jeg engang havde seet hos Gunnar.

Det var et Billede af Torborg i Attenaarsalderen, og saaledes som en liden blyg Pige saa hun ud, der hun stod ved Gunnars Side. Og Gunnar selv saa saa forunderlig glad og bevæget ud, som jeg aldrig kan mindes at have seet ham, medens han stellede om hende med den forunderlige Varlighed, som han behandlede alle skrøbelige Ting paa. Samme Aften gik de ombord nede paa Fæstningsbryggen, hvor jeg tog Afsked med dem for atter at mødes med baade dem og Farbroder i Sommerferierne.

Der havde været Bryllup i al Stilhed straks efter Hjemkomsten, og det lod til, at der fra Farbroders Side

ingensomhelst Indvendinger havde været gjort mod dette.

Han saa iallefald særdeles vel tilfreds ud, og samme Aften, som jeg kom, trak han mig i al Hemmelighed hen til et Skab, hvoraf han med stor Forsigtighed fremtog noget, som var omhyggelig indtullet i Avispapir.

Det var Sølvbægeret fra Regattadagen, som Torborg en Dag efter Hjemkomsten fra Asylet havde sat foran ham paa Bordet med Hilsen fra Endre, som havde gjort Samlag med Gunnar og arbeidede nede paa hans Værft, hvor der stod en stor Slup paa Stabelen.

Noget om det norske Lodsvæsen

i ældre og nyere Tid.

er findes allerede i den gamle norske Lovgivning fra Magnus Lagabøters Tid visse Bestemmelser, der gjelder Lodsning for de kongelige Ledingskibes Vedkommende og Takster for Lodsgebyhr inden forskjellige Distancer langs Kysten. I Fælleslovgivningen findes endel lignende Bestemmelser angaaende den dansk-norske Marines Betjening af Lodser, og ligeledes sees det af forskjellige Kilder, at der af de danske Konger allerede langt tilbage har været udstedt Lodsbreve eller Bevilgninger til at drive Lodseri inden visse Strøg af Kysten. Med Hensyn til Sportulering synes denne derimod at have været paa en meget løs Fod; thi der sees jevnlig at have været kjevlet mellem vedkommende Lodser og de respektive Skibschefer med det endelige Resultat, at Sa-

gen har været indbragt for Rentekammeret, der atter gjennem Admiralitetet har faaet Sagen afgjort. Saaledes sees eksempelvis Admiralitetet efter Klager fra Lodsernes Side at have bestemt Lodspengene for Fregatten „Høienhald“ til 12 Rd. og for „Løvendals Gallei“ til 14 Rd.

Disse priviligerede Lodsers Ret synes imidlertid at have været meget lidet respekteret, og lige til 1720 sees Lodsvæsenet at have været udført af saagodtsom hvemsomhelst, som det har behaget at give sig af dermed: „Borgere, Krambodsvenner, smaa Drenge, ja sogar Kvindemennesker undertiden.“

Dette Forhold søgte nu paa mange Steder sin Grund i fuldstændig Mangel paa ansatte Lodser eller ogsaa deri, at disse, uden Hensyn til sin Stilling som Lodser, gik tilsjøs som Styrmænd eller Kapteiner og lod Lodsgjerningen skjøtte sig selv.

Paa andre Steder sees derimod, som bemerket, de ansatte Lodser at være gaaede i Næringen af „Borgere,“ og navnlig har dette været Tilfældet i Flekkerø ved Christiansand, hvor der ved nævnte Tid ikke fandtes mindre end 10 Lodser, medens Christiansands By ingen havde, der gav sig af med Lodseri. Disse 10 Lodser havde vistnok i Regelen Fortjenesten af at tage i Sjøen og til Havnen at indlodse de fleste Fartøier; men Udlodsningen besørgedes derimod næsten udeluk-

kende af en „fordrukken Borger i Flekkerø og hans to tretten og fjorten Aar gamle Sønner, der med Trusel, Skjeldsord, Hug og Slag drev de ansatte Lodser ud af Skibene, saa ingensteds var mere Allarm og Trætte indbyrdes end i Flekkerø."

For at raade Bod paa dette Uvæsen blev efter Fredsslutningen 1718 af det danske Admiralitet givet en Mand ved Navn Gabriel Christiansen det Opdrag at undersøge Forholdene i det søndenfjeldske Norge. Christiansen havde været Maanedskaptein-Løitnant i Marinen og tjent under Tordenskjold, som muligens har anbefalet ham til dette Hverv, og som sees at have undertegnet den Indstilling til Fredrik den Fjerde, der gaar ud paa at bifalde den af Christiansen indsendte Memorial i Sagens Anledning.

I Admiralitetets Kopibøger for 1720 finder man denne Indstilling, hvori det heder:

Hans Forslag gaar ud paa, at visse Lodser ved hver Havn og Ladested i Norge søndenfjelds skulle beskikkes til at beobagte de sjøfarende og dennem forsvarlig lodse under Inspektion af visse dertil forordnede Lodser eller Lodsoldermænd efter hvert Steds Leilighed eller Fart.

Imod denne Post har Admiralitetet intet at forestille, heder det, ligesom det videre Forslag, at Lods-

oldermændene skulde holde Bog over ud- og indgaaende Skibe og i Cassa forvare de indkomne Lodspenge til Fordeling hver Maaned mellem Lodserne ogsaa bifaldtes. Item at Lodserne skulle examineres før de blive antagne og tages i Ed, samt at ingen udenfor deres Selskab maatte lodse noget Skib med videre, hvilket fra Prædikestolerne og paa Tingstederne Folket skulde oplyses om.

Efter nogle Bestemmelser med Hensyn til Lodspengene pr. Mil, der bestemmer Gebyret for Skibe fra 300 Læsters Drægtighed ned til 30 og derunder, gaar Indstillingen ud paa, at Lodsoldermændene erholde for sin Inspektion 1½ Portion af de indkomne Lodspenge mod de andre Lodser, medens Forslagsstilleren erholder $\frac{1}{10}$ Del af alle indkomne Lodspenge i hans Distrikt mod at eksaminere Lodserne og have saadant Indseende med dem, samt holde saa god Rigtighed for al Ting, som han ville staa til Ansvar for om noget blev paaklaget, som han kunde have forsømt eller ikke rettelig foranstaltet imod den ham givne Instruks og Ordres, hvorved hannem og kunde tillægges Titul af Kaptein, hvortil vi haver allerunderdanigst rekommanderet saavel af Hensyn til de gode Attestata, som han har, saa og fordi han om dette Verks Indretelser saavel har gjort underdanigst Forslag som og, at han er den bekvem-

meste dertil og paa Stederne bedst bekjendte Mand, som man nu kjender."

Indstillingen er dateret 16 April 1720, og efter en Inspektionsreise, som den nye Lodskaptein samme Sommer foretog i det ham underlagte Distrikt, sees han under 9 Oktober samme Aar at have indgivet en Oversigt over Lodsvæsenets Tilstand samt et specificeret Forslag, der findes opbevaret i det danske Geheimearkiv, hvorfra det norske Rigsarkiv har erhvervet sig Afskrift, der er saalydende:

Efter hans Majestæts naadigste mig givne Instruktion, der befaler, at jeg Havn for Havn og Sted til Sted fra Fredrikshald til Aaen Sire, som er Slutningen af det søndenfjeldske Distrikt i Norge, der efterse hvad Maner der med Lodsningen forhen haver havt, hvad Fart der kan være paa hvert Sted og hvor mange Lodser der er, derefter indhente Admiralitetets høie Ordre om, hvor mange paa hvert Sted skal være; alt saa til de høibydende Herrers naadige Ordre og Aprobation, foreslaaes herved underdanigst, hvor mange paa hvert Sted behøves som rigelig kan forsjune Farten:

Fredrikshald er en Ladested og temmelig Fart udi Freds Tider. Her er ansat 4 Lodser, som har Hans Majst.s allernaadigste Bevilgning at være Lodser, hvilke undertiden er hjemme og undertiden farer for

Skippere og Styremænd; men til dette Sted at oppasse behøves 1 Lodsoldermand og 6 Lodser.

Fredrikstad og Ladestedet Gresvig. Disse Steder haver Hans Majst. naadigst beskikket Jens Dahl at være Oberlods.

Hvaløer er en Udhavn for Fredrikstad og Fredrikshald og vorder temmelig søgt. Tilforn været 6 Lodser, som indlodser til Fredrikstad og Fredrikshald. Samme at oppasse behøves 1 Lodsoldermand og 8 Lodser.

Larkollen er en Havn, som vorder tit søgt af Skibe, som agter sig ind af Fjorden og ud igjen. Udi Krigs Tider er det Randevu til Skibs Samlinger. Her er 3, som skal have det Navn at være kongelige Lodser; men at beobagte Farten behøves 1 Lodsoldermand og 7 Lodser.

Moss er en liden Ladested og ikke stor Fart. Ved dette Sted har ei været visse Lodser. Til Udseiling behøves 2.

Sohn er af lige Beskaffenhed som Moss. Herved har ei været vis Lods. Til Udseiling behøves 1 Lodsoldermand og 2 Lodser.

Høln ligesaa.

Christiania er en stor Ladested og bliver meget søgt af fremmede Skibe. Ved denne Stad er ingen ansatte Lodser; dog findes 2—3, der siges at være

Lodser uden Bevis. Til denne Stads Forsyning behøves 1 Lodsoldermand og 8 Lodser.

Drøbak er en liden Ladested af samme Beskaffenhed som Moss og behøver 3 Lodser.

Drammen er en stor Ladested og vorder meget søgt af fremmede Skibe. Ved dette Sted har været seks Skippere, som har oppasset Udseilingen, hvilke nu ei er mere Lodser, men fører Skibe og farer for Hyrer. For at oppasse Udseilingen behøves 1 Lodsoldermand og 9 Lodser.

Strømmen er to Mil udenfor Drammen samt Holmsbo og Rødtangen, som er Passagen op til Drammen.

Udi Strømmen er en sat Lods og ei flere visse Lodser. Sammesteds er et slemt Lodsfarvand, og formedelst ukjendte Lodser er der ofte lodset Skibe til Skade. Disse trende Steder at oppasse behøves 1 Lodsoldermand og 9 Lodser.

Holmestrand, Løvesund, Aasgaardstrand og Jersøe har ei megen Søgning. Ved disse Havne og Steder har ei været visse Lodser. Behøves til Udseilingen 6.

Ydre og indre Bolærene er tvende Udhavne, der bliver undertiden søgt af Skibene, som skal ind til Christiania og Drammen. Til disse Havne været 4

Lodser at oppasse de Skibe, som kommer indenfor Færder. Her maa være 1 Lodsoldermand og 6 Lodser.

Sandesund og Thjomeland er og temmelig Søgning af Skibe, som vil ind ad Fjorden. Herved været 2 Lodser og til bedre Beobagtning maa være 6.

Tønsberg og Melsundvig er tvende smaa Ladesteder, der ei stor Søgning. Er ei visse Lodser; men behøves 3.

Sandefjord er en liden Ladested, vorder ei meget søgt. Er ei nogen vis Lods; men til Udseilingen behøves 2.

Laurvigen, en Ladested, der ei gjerne vorder søgt af andre Skibe end de der tillade. Er ingen vis Lods, behøves til Udseilingen 2.

Staværn er en Udhavn og vorder meget søgt udi Krigstider. Ved denne Havn er 11 Lodser og, som Skibene her tage Lods indad Fjorden, behøves 1 Lodsoldermand og 12 Lodser.

Nevlunghavn, en Udhavn, som ei vorder meget søgt. Ved denne Havn været en Lods, behøves dog til bedre Oppasning 2.

Langesund er en liden Ladested og vorder temmelig søgt. Til at oppasse de Skibe, som her vil lade, samt de, som agter sig til Skien, Porsgrund og Brevig, har været 10 Lodser. Behøves dertil 1 Lodsoldermand.

Skien, Porsgrund og Brevig er Ladesteder

og vorder meget søgt. Indlodsningen til disse Steder forrettes af Langesunds Lodser; men at oppasse Udlodsningen behøves 1 Lodsoldermand og 8 Lodser.

Straaholmene og Jomfruland er Havne, der bliver søgt for kontrær Vind. Udi disse Havne er 4 Lodser og behøves for Havnene bedre at oppasse 5.

Kragerø er en Ladested og søges ei af andre end de, der tillade. Er ingen visse Lodser, men fornødiges til Udlodsningens Beobagtning 1 Lodsoldermand og 4 Lodser.

Portør, en Udhavn, vorder ei meget søgt. Ved denne Havn er 2 Lodser og maa være 3.

Risør er en Ladested og vorder meget søgt. Udi denne været 3 Lodser og maa være 1 Lodsoldermand og 6 Lodser.

Lyngøer er en Udhavn, som ofte søges. Ved denne Havn været 2 Lodser. Til bedre Oppasning behøves 1 Lodsoldermand og 4 Lodser.

Klaaholmene (Straaholmene) er tvende Udhavne, søges ofte. Til disse Havnes Oppasning har været 2 Lodser; findes nødvendig at behøve 5.

Narestø er en Udhavn ved Østre Gat Tromø og vorder temmelig søgt. Ved denne Havn været 3 Lodser; behøves 1 Lodsoldermand og 6 Lodser.

Scharekiil, en Udhavn for Tromø, bliver ei meget søgt. Tilforn ei været nogen vis Lods; maa være 2.

Merdø er en Udhavn og vorder meget søgt. Paa dette Sted været 12 Lodser og behøves til bedre Beobagtning 1 Lodsoldermand og 14 Lodser.

Arendal er Ladested og vorder meget søgt. Dertil lodses af Merdø Lodser.

Hæsnæs, en Udhavn, vorder undertiden søgt. Ved denne Havn været 2 Lodser og behøves 4.

Grøsfjord, der er tvende Udhavne, som vorder undertiden søgt. Herved er 3 Lodser og behøves 5.

Homborgsund er en Udhavn, som vorder ofte søgt. Udi denne Havn været 4 Lodser, maa være 1 Lodsoldermand og 6 Lodser.

Humblesund (?), Brekkestø, Agerøen og Hellesund er alle Udhavne, som vorder ofte søgt for kontrær Vind. Ved disse Havne har været 4 Lodser; men som Lodserne her maa gaa de seilende i Møde ad Sjøen, da udkræves til samme Havne 1 Lodsoldermand og 14 Lodser.

Ullesund og Rannesund er tvende Udhavne, som ei bliver meget søgt. Været 3 Lodser, men maa til bedre Opsjun være 6.

Christiansand er en Ladested og søges temmelig. Har ei havt nogen vis Lods; til Udseilingen maa være 4.

Flekkerø og Flekkerøernes Havne vorder meget søgt.

Herved har angivet sig 10 Lodser; men er intetsteds mer Trætte eller Allarm indbyrdes end der, som alene yppes af en gammel, fordrukken Borger der boende og haver to smaa Sønner paa 13 og 14 Aar, som lodser mestendelen Skibene ud af Havnen, naar Lodserne har taget dem i Sjøen, ja end mere med Trudsel, Hug og Skjeldsord overfaldet de rette Lodser.

Trysnæs, Romsvig og Svensvig er 3 Udhavne og vorder ei meget søgt. Ved disse Havne har været 3 Lodser og behøves til bedre Opsjun 6.

Hellesund og Trysfjord er Udhavne og vorder beseilet temmelig. Til disse Havnes Vedtægt har tilforn været 3 Lodser; behøves 1 Lodsoldermand og 8 Lodser.

Kommestø, Kattesund og Natsund er 3 Udhavne og vorder ei meget søgt. Ved disse Havne har tilforn ei været visse Lodser; maa være 6.

Udøfjord, Høen og Horøsund, 3 Udhavne og vorder undertiden søgt. Herved tilforn været 2 Lodser; behøves 1 Lodsoldermand og 6 Lodser.

Raasnesvaag, Schogsøe og Tregdefjord, 3 Udhavne, og vorder ofte søgt for Vind. Ved disse Havne har tilforn været 3 Lodser; maa være en Lodsoldermand og 8 Lodser.

Stjernesund en god Havn og bliver ofte søgt.

Udi denne Havn findes 4, som har været Lodser. Til bedre Oppasning behøves 1 Lodsoldermand og 7 Lodser.

Klevene, en god Havn og et lidet Ladested under Mandals Tolderi vorder meget søgt. Ved denne Havn har tilforn været 2 Lodser, vil nødvendig være 1 Lodsoldermand og 5 Lodser.

Mandal, en liden Ladested, der ved en Ankerplads, kaldet Risøer Banken, som undertiden vorder søgt. Herved har tilforn ei været nogen Lods, vil være 2.

Hillesund og Hilløerne er Udhavne, som vorder meget søgt for kontrær Vind. Til disse Havnes Oppasning har været 4 Lodser, behøves 1 Lodsoldermand og 7 Lodser.

Svinøer, en god Havn og bliver ofte søgt. Herved tilforn været 2 Lodser, findes nødvendig her at behøves 1 Lodsoldermand og 6 Lodser.

Ved Svinøer er smaa Udhavne, navnlig: Boløen, Spangerøe, Tinnesund, Flaana, Østresundet, Vestresundet og Qvaafjord, som søges med kontrær Vind.

Ved disse Havne er ingen Lodser, men betjenes af Lodserne paa Næsodden, som tilforn har været 4; maa være 8.

Seløer og Kaarshavn, ½ Mil vestenfor Næsset, ere gode Havne, vorder dog ei søgt uden for kon-

trær Vind. Ved disse Havne har været 2 Lodser, men nu maa være 8.

Skarvø, en god Havn, vorder dog ei søgt uden Nødsfald. Ved denne Havn har ei været nogen vis Lods, behøves 1 Lodsoldermand og 3 Lodser.

Egvaag og Skottehavn, Nødhavne, søges og ofte for kontrær Vind. Til disse Havnes Beobagtning har været 2 Lodser, behøves 5.

Listerlandet, derved er 2 smaa Sander*) (sic) kaldet Husbysand og Hummarsund, søges ei uden største Livsfare eller med stille Veir. Langs Stranden paa Landet har været 4 Lodser at gaa de seilende imøde og hjælpe dem i nest ved liggende Havn; dertil behøves 1 Lodsoldermand og 8 Lodser.

Flekkefjord, en liden Ladested, vorder ei søgt uden af Skibe, som der tillader. Tilforn har ved dette Sted ei været nogen (visse) Lodser, maa være 2.

Hitterøen, derved er 3 Skibshavne, kaldet Kirkehavn, Rasvaag og Langelandstrand; gode Havne, søges dog ei uden for kontrær Vind. Til disse Havnes Oppasning har været 2 Lodser, maa være 4.

Berefjord, en Udhavn som ei søges uden i Nødsfald. Ved denne Havn har været 1 Lods og nu behøves 2.

---

*) Rimeligvis Sildevik og Hummerdus Rev.

Forslaget er dateret Tønsberg den 9 Oktober 1720.

Efter dette kom da det søndenfjeldske Lodsvæsen i 1720 under en Lodskaptein, nævnte Gabriel Christiansen, og 28 Lodsoldermænd, medens Lodsernes Antal efter Forslaget forhøiedes til 313. Disse Lodser, der ansattes efter den nye Ordning, synes hovedsagelig at være Folk, „der havde tjent hans Majestæt udi sidste Krig" som Orlogsgaster, der erholdt sine Lodsbestallinger som Belønning; hermed bør imidlertid ikke den Insinuation fremkomme, at disse Poster blev at betragte som et Slags Naadensbrød; thi den nye Lodskaptein syntes med stor Iver og Interesse at have taget sig af Sagen og ingen ringe Fortjeneste havt af Lodsvæsenets Ordning, der mer end halvhundrede Aar efter hans Dage forblev gaaende i samme Spor.

Ligeledes sees Lodskapteinen af Admiralitetets Kopibøger at have søgt at forbedre Havnevæsenet og indsendt en Memorial til hans Majestæt angaaende Pæles og Ringes Anbringelse i de respektive Havne i hans Distrikt, og i denne Anledning sees at være nedsat Kommissioner for hver enkelt By og Havn i det hele Distrikt. Præses i disse Kommissioner var Lodskapteinen, medens de øvrige Medlemmer bestod af Borgermester, 1 Raadmand og 2 Borgere, der har indgivet Forslag til Admiralitetet, hvilke tildels udgjør flere Bøger Papir for hver enkelt By eller Ladested, saa Sa-

gen nok har faaet en grundig Drøftelse. Adskillige Midler sees ogsaa efter dette at være bevilget til Pæle og Ringes Anbringelse*).

Senere hen finder man i nævnte Kopibøger, at Lodskapteinen ogsaa er bleven belovet Havnene Fredrikstad og Græsvig, naar den paa disse Steder ansatte Overlods fratraadte sit Embede eller afgik ved Døden, hvorved alle Havne i det søndenfjeldske maatte dependere af ham (Christiansen) som Lodskaptein, hvilket Admiralitetet finder „meget vil kontribuere til at holde Lodsverket i mere uniform og regulær Stand, naar han alene har det generale Tilsyn."

Senere hen sees Lodskapteinen ved kgl. Reskript at være bevilget Ret til at opgrave og i Stand at holde det saakaldte Stenens eller sydostlige Indløb til Tønsberg, hvor han nød en bestemt Betaling af hver ud og ind passerende Farkost, men som imidlertid ikke syntes at være tilstrækkelig til at dække Omkostningerne.

I et Kongebrev, dateret Fredriksberg Marts 1738, heder det herom til Lodskapteinen:

„Vor Naade tilforn. Vi have os af disse til os elskelige Greve af Danneskiold Samsø under 6 April indsendte Rapport aller naadigst ladet referere, hvorvidt Du ved Indløbet til Tønsberg er avanceret, samt

*) Disse samtlige Forretninger findes i Rigsarkivet i nogle Pakker, paategnet: Havne- og Ringevæsen.

hvad der endnu af samme Arbeide uforfærdiget staar tilbage med videre, og som vi da deraf allernaadigst haver fornummet, at det Dig til dessen Refution allernaadigst forundte Paabud for Ind- og Udfarten mellem bemeldte Indløb ikke nær skal kunne ballancere til 5 % af den Kapital, som Du dertil haver optaget og allerede anvendt, saa bevilge vi af særdeles kongelig Naade, at Du efter Vores under 15 Oktober 1732 ergangne allernaadigste Resolutions Indhold maa proponere et Forslag, hvorved Du uden at gravere Vores Cassa kan være soulageret og befriet for det ved dette Arbeide befrygtede Tab og Skade. Dermed sker vor Vilje. Befalende Dig Gud. Skrevet paa vort Slot Fredriksberg, Marts 1738. Christian R."

Til at udføre nævnte Gjennemgravning havde Lodskapteinen i Forventning om et godt Udbytte opnaaet at erholde større private Laan. Saaledes har han faaet Cancelliraad Jens Kølle til at hjælpe sig med 850 Rd., foruden 1000 Rd. efter hans kongl. Majst. allernaadigste Resolution af 7 Marts 1738 til Jernringes Indsættelse i de søndenfjeldske Havne, som han af hans Majestæts Cassa som et Forskud er bleven bevilget og efter daværende Statholder Grev Rantzaus Communikation til dette høinødvendige Værks Fortsættelse og hastige Fremgang bekommet uden at have stillet den befalede Caution. Ligeledes havde Commerseraad

Nordahl forstrakt ham med 450 Rd., som af de ham udi Drammens Tolderi Distrikt allernaadigst tillagte Lodsepenge igjen skulde kortes.

Medens Lodskapteinen var i Færd med dette Arbeide, til hvis Udførelse han rimeligvis ogsaa har anvendt den største Del af sine egne Midler, foretog han imidlertid en Inspektionsreise vesterefter, hvorunder han omkom 1738.

I et Eksemplar af Christiansands Ugeblad No. 40 for Aaret 1785 har N. Schytte noteret herom: „Overlods i Norge Captein Gabriel Christiansen, som indrettede Lodsvæsenet saaledes, som det nu er, druknede i sin egen Teltebaad — lys Dag med fire Lodser ombord paa en Reise vestefter ved at støde paa Skjæret Griserumpen ved Kongshavn mellem Christiansand og Flekkerø. Lodserne bjergede sig ved at springe i Land."

I Gardes den dansk-norske Sjømagts Historie samt i Langes utrykte Embedsregistre i Rigsarkivet finder man blot berettet, at Lodskaptein Gabriel Christiansen døde paa en Inspektionsreise 1738; men der er visselig ingen Grund til at betvivle, at det har sin Rigtighed med Schyttes foranførte Relation, hvor utrolig det end kan klinge, at en Overlods med fire Lodser ombord ved høi lys Dag sætter Livet til inde paa Kongshavn.

Jeg har ved denne Leilighed kommet til at erindre en Trold-Historie, som en gammel Lods fra Randøsund fortalte mig:

Der boede i hans Oldefaders Tid en Mand i Flekkerø, som kunde trolde, og som havde lært Troldom oppe i Finmarken, hvor han havde faret paa Fiske og Kjøbmandsfærd. Den Mand havde troldet en fornem dansk Hovmand iland paa Griserumpen, hvor Dansken havde sat Livet til. Den samme danske Hovmand skulde have været oppe i Flekkerø for at se efter noget Smuglegods eller kanske Tyvegods og anklaget hin Troldkarl, der drev Kjøbmandsskab i Flekkerø, for Raad og Borgermester i Kristiansand som den værste Smugler paa Stedet. Dette skulde han undgjælde for, og da han og hans Norfolk gik i Baaden, der var en stor hvidmalet og tremastet Husbaad, var Troldkarlen nede og spyttede i Forstavnen:

„Tvi Dig, som skal hænge i Griserumpen," sagde han. Ingen forstod nu, hvad dette skulde betyde; men en halv Time efter stod Baaden paa Griserumpen og løb fuld af Vand saa fort, at Hovmanden, der sad inde i Huset, omkom, før nogen kunde faa Døren op.

Denne Historie tør simpelthen skrive sig fra Lodskapteinens Forlis; thi denne havde i Virkeligheden en Avindsmand i Flekkerø i hin før omtalte fordrukne Borger, som havde usurperet Lodsningen for sig og

sine Sønner. Om denne skriver Lodskapteinen nemlig flere Gange til Admiralitetet. Engang heder det, efter at Mandens ulovlige Indgreb i Lodsernes Rettigheder er omtalt: „Endelig ved min Ansøgning hos Christiansands Magistrat fik hannem forbuden at lose; derfor han mig truede saadan min Ubillighed skulde han andrage hos de høie Herrer; nu er det vel ufeilbarlig ei andet end at han har besværget sig derover eller for hans Exelence Hr. Admiral Raben det udi Flekkerø har anklaget; men jeg fortrøster mig til en god Samvittighed og skal holde mig efter den mig givne Instruktion, at ingen derover skal have at besværge sig i mindste Maade."

Et andet Sted heder det i Anledning af den stedfundne Ordning af Lodsvæsenet: „Jeg har ikke seet, hørt eller talt med nogen, uden de med denne saa priselig begyndte Anstalt jo er fornøiet undtagen den Mand udi Flekkerø, hvor om jeg forhen har forklaret."

Efter dette er det ikke usandsynligt, at dette Sagn staar i Forbindelse med Lodskapteinens ulykkelige Endeligt paa Skjæret Griserumpen; thi ligesom alle andre høiere Embedsmænd har han rimeligvis i Almuens Øine været betragtet som en Dansker og Hovmand, som det heder i Traditionen fra hine Dage.

Ved sin pludselige Død efterlod Lodskapteinen sig et Bo i meget forstyrret økonomisk Tilstand, der vel

væsentlig har skrevet sig fra hans Kanalanlæg ved Tønsberg. Hans Dødsbos Passiva oversteg med ikke mindre end 10,000 Rd. hans Aktiva og fra Kancelliraad Kølle og Kommerseraad Nordahl sees efter hans Død at være indkommen Ansøgninger til hans Majst. om Skadesløsholdelse for de til Kanalen udlagte Penge.

Gabriel Christiansens Eftermand i Embedet var Kommandørkaptein Ole Budde, der udnævntes til Lodskaptein 5 Decbr. 1738 og døde i Embedet 11 Jan. 1744. Hans Enke Petronelle Kristine Green sees at have søgt om Naadensaar i Embedet. Hun boede paa Ørsnæs ved Tønsberg.

Kommandør Christian Fredrik Mohrsen udnævntes derpaa 21 Febr. 1744 til Lodskaptein og døde i Embedet 19 August 1756. Han boede ligesom sine Forgjængere i Tønsberg og sukcederedes af Jens Verner Acheleye, der ligeledes som Kommandørkaptein overtog Embedet. Hans Udnævnelse er dateret Kjøbenhavn 9 Sept. 1756, og forblev han i Embedet til 6 October 1763, da han erholdt naadigst Tilladelse til at afstaa dette til Broderen Samuel Acheleye, der døde i Embedet 19 Febr. 1771. Denne efterfulgtes af Kommandørkaptein Jacob Armfeldt, der udnævntes til Lodskaptein 27 Marts 1771. Ifølge Restr. af 24 Marts 1777 blev imidlertid Overlodsembederne forenede med Indrulleringschefsposterne, og Armfeldt udnævntes ligeledes til Indrulleringschef, fik 18 Dec. 1782 Rang af Contre-Admiral og døde i Embedet 26 Novbr. 1788.

Hans Efterfølger var Christian Ulrik Kaas, der udnævntes til Overlods og Indrulleringschef 6 Marts 1789; men allerede 27 Marts samme Aar sees han af Langes Embedsregister at være afgaaet paa Vartpenge (Garde 4, 141).

Kaas fulgtes i Embedet af Hans de Guntelberg, der udnævntes 27 Marts 1789 og døde samme Aar, hvorpaa Kommandør Casper Claudius Bierch under 8 Jan. 1790 overtog Embedet, i hvilket han forblev til 21 Juni 1809, da han tog Afsked. Død 1810.

Bierchs Eftermand i Embedet var Kapteinløitnant Nicolai Juel, udnævnt til Indrulleringschef og Overlods 25 Juni 1809: Afgik i Naade fra Embedet 21 Febr. 1812, hvorpaa Kaptein Sigwart Jørgen Acheleye den 28 Febr. samme Aar udnævntes til hans Eftermand. Acheleye forblev i Embedet til 1832 og efterfulgtes af Kaptein Konrad Christoffer von Deurs, der Aaret efter døde, hvorpaa Kaptein Gustav Henrik Mechlenburg blev hans Eftermand, indtil Overlodsembedet gik over til Kommandør Rosenqvist og senere til den nuværende Indehaver af dette, Kommandørkaptein Riis.

Det norske Lodsvæsen, saaledes som det for nærværende er etableret ifølge Lov af 17 Juni 1869, deler Landet i 3 Overlodsdistrikter:

Tromsø Distrikt, der omfatter Lodsoldermandskaberne: Vadsø, Vardø, Hammerfest, Tromsø, Andenæs, Bodø og Vefsen, under hvilke Lodsoldermandskaber henhører 33 Lodser.

Det vestenfjeldske Lodsdistrikt, der omfatter Lodsoldermandskaberne Soggendal, Ekersund, Ogne, Tananger, Stavanger, Hvidingsø, Skudesnæs, Haugesund, Bømmelø, Bergen, Florø, Aalesund, Molde, Chri=

stiansund, Trondhjem og Namsos, hvilke samtlige Lodsoldermandskaber har et Antal af 230 tjenestegjørende faste og 5 Reservelodser.

Det søndenfjeldske Overlodsdistrikt, der begynder ved Soggendal eller Aaen Sire og gaar til Grændsen mod Sverige, er det her imidlertid til Sammenligning med det Forhold, som i det foregaaende er omtalt, af Interesse at betragte lidt nærmere, ligesom dette Distrikt i og for sig ogsaa omfatter en Kyststrækning, hvor Lodsningen er af ulige større Udstrækning og Lodsernes Antal tillige mere end det dobbelte af Antallet i de tvende nordligere Overlodsdistrikter tilsammen. I Aaret 1858 var Lodsernes Antal i søndenfjeldske nemlig ikke mindre end 867, og efter den sterke Reduktion, der fandt Sted i de paafølgende Aar, var Tallet af Lodser ved Aaret 1881 endnu omkring halvsjettehundrede*).

Hvorledes Forholdet for nærværende stiller sig, samt hvilke Lodsstationer, der nu forefindes i Distriktet, vil sees af efterfølgende Schema.

---

*) Ifølge en Paaskrift til en mig velvillig meddelt Opgave om Forholdene i det søndenfjeldske Lodsdistrikt fra Lodskontoret i Kristiansand er dog antydet, at en endnu større Reduktion bør finde Sted og at Antallet af Lodserne efterhaanden vil indskrænkes til 400 a 450. Det ønskelige i dette har jeg ogsaa hørt antydet af flere med Forholdene kjendte Sjølodser.

Som man vil se af dette, er Lodsoldermandskabernes Antal og Lodsstationerne ikke ret meget forandrede, siden det første Grundlag for vort Lodsvæsen lagdes af Lodskaptein Christiansen i 1720; men en betydeligere Forskjel viser sig i Tallet af Lodser, og endnu betydeligere Forøgelse vilde paavises i de udførte Lodstjenester, dersom der fra hin Lodsvæsenets Barndomstid gaves statistiske Opgaver over disse, hvilket imidlertid ikke er Tilfældet.

Alene fra søndenfjeldske Overlodsdistrikt er i 1880 indlodset for Sjølodsernes Vedkommende 7768 Skibe og udlodset 2293 samt af Bylodserne indlodset 968 og udlodset 5253 Skibe. Den samlede Indtægt af disse Lodsninger andrager for dette Distrikts Vedkommende til 482,565 Kroner, hvoraf til den Understøttelseskasse, der er oprettet for afgaaede Lodser og deres Familier er afgivet 64,506 Kroner, der i Forbindelse med Lodskassens øvrige Indtægter af Skibe, der ingen Lods har benyttet, hovedsagelig er uddelt til Pensioner i Distriktet.

Disse Pensjoner varierer fra omkring en 100 Kroner op til omkring 300 for Lodsernes Vedkommende og for Lodsenkerne fra 50 Kroner op til det tredobbelte*).

*) For alle tre Overlodsdistrikters Vedkommende udgjør Antallet af Pensjonister 1 Jan. 1881:

Hvad Lodsens Indtægter i Tjenestetiden angaar, da er disse høist forskjellige og beror ikke alene paa Stationens Beliggenhed i Farvandet, men selvfølgelig ogsaa paa Lodsens Ihærdighed til at holde Sjøen og tage for sig. Eksempelvis kan nævnes, at Hvalørlodserne opgiver sin Indtægt til 1000 Kroner, medens jeg i Nevlunghavn fik opgivet, at Lodserne almindelig regnede paa omkring en 1200 Kroners Indtægt*).

Naar hertil kommer, at Lodserne i det søndenfjeldske Distrikt for en stor Del ogsaa befatter sig med Makrelfisket og andet langs Kysten faldende Fiskeri, samt at der undertiden gjøres Kup med havarerede Skibe, saa er Stillingen som Lods i økonomisk Henseende heller ikke at foragte.

Men det er et haardbart Liv at være Kystlods paa den norske Kyst.

Man se fra Kysten disse smaa Baade i Høst- og Vinterstormene i Snedrev og Tykke med nogle Seilstumper gaa ud mod det overhændige Veir, overspylet

457 afskedigede Lodser med samlet Pensionsbeløb	Kr.	64308,40
482 Enker efter Lodser	=	26514,40
208 Børn efter Lodser	=	7764,80
1147 Pensjonerte med samlet Pensjonsbeløb .	Kr.	98586,70

*) Jeg tør imidlertid ikke indestaa for Rigtigheden af disse Optegnelser; men jeg har heller ingen Grund til at antage dem langt ude af Leden.

af Sjøbraat fra Stævn til Stævn, stundom halv begravne under Sjøskavlen.

Man se disse Stormfugle langt nede i Kattegattet under de danske og svenske Kyster og langt ude i Nordsjøens krappe Strømsjøer med Sjøbrækket staaende over Seil og Mast, og man vil faa et Begreb om, hvad det vil sige at være Sjølods paa de norske Kyster.

Det maa være djerve, modige Mænd, der skal give sig af med en saadan Livsgjerning; men det er ikke alt for en Sjølods, at han er dette. Det er ikke altid i Lodsbaaden, at han staar sin skarpeste Prøve. Den er forbeholdt ham, naar han staar ombord i det Skib, han skal bjerge i Havn, ofte under de mest kritiske Omstændigheder.

Han maa kjende de forskjellige Skibes Seil og Rig samt deres Styring og Manøvrering og alle Regler for paakommende Tilfælde af mødende Skibe. Han skal kjende Havnenes, Stoppestedernes og Indløbenes Beskaffenhed og Dybdeforholde i sit Distrikt, alle Ringe og Fortøiningsapparater. Han skal kjende Grundenes, Bankernes, Klippernes og Skjærenes Beliggenhed, Strømsætningerne, de forskjellige Vindes Indflydelse under Indseilingerne og i selve Havnen samt alle de til Lodsningen anbragte Fyre, Merker, Bøier, Koster, som forefindes i hans Distrikt. Endvidere maa han kjende de

misvisende Kurser og Distancer der, hvor han nødsages til at lodse ved Hjælp af Kompas og Distancer.

Han skal kjende Kompassets Eiendommeligheder, at det kan være „trægt", samt at det under visse Forholde kan lide af Lokalatraktion.

Alt dette maa en Sjøgut vide, før han kan erholde sin Eksamen og konkurrere til en ledig Lodspost, saa det gjælder ogsaa lidt andet end Mod og Djervhed.

Det er saaledes ikke enhver modig Sjøgut, der staar ombord i en Skude, som kan gaa iland og blive Lods. Sædvanligvis tiltrænges flere Aars Tjeneste i Lodsbaaden som Lodsgut, inden selv den dygtigste Sjømand kan gaa op til Eksamen og faa Ansættelse selv i sin Hjemhavn.

Med god Grund bærer da ogsaa de norske Sjølodser sit Ry.

Schematisk Oversigt over Lodsoldermandskaberne.

Lodsoldermandskab og Stationer.	Naar Lodsoldermandskabet antagelig er oprettet.	Lodsantal ved Udgangen af 1881 *).	Ansatte Lodsoldermænd, saalangt Notater haves.	Naar ansat.
Fredrikshald.				
Fr.hald.	1720	22	Petersen, H. N.	1824
Hvalør.			Hamilton, L.	1835
			Hamilton, T.	1846
Fredriksstad.				
Fr.stad.	1720	41	Urdahl, P. R.	1829
Hvalør.			Petersen, Pr.løit. i Marinen.	1867
			Wetlesen, C. U.	1872
			Schou, L.	1876
Moss.			Laurkollen.	
Moss.	1720	8	Kork, J. K.	1818
Laurkollen.			Gundersen, O.	1825
NB. Laurkollen blev i 1842 underlagt Moss.			Moss.	
			Boug, A.	1809
			Scheel, K. F.	1838
			Sundt, M. F.	1841
			Vogt, J.	1874
Drøbak.	1720	13	Samuelsen, A.	1808
			Sørensen, A. G.	1837
			Baltzersen, S.	1842
			Baltzersen, J.	1857
			Falkenberg, J. K.	1868

*) Lodstallet er efterhaanden gaaet ned. Der var i Aaret 1858 (i hvilket Aar de første statistiske Tabeller herom udkom) 867 Lodser i søndenfjeldske Distrikt; ved Udgangen af Aaret 1881 derimod 543, og Tallet formindskes fremdeles eftersom Ledighed tillader det, og kan formentlig indskrænkes til 400 a 450 Lodser.

Lodsoldermandskab og Stationer.	Naar Lodsoldermandskabet antagelig er oprettet.	Lodsantal ved Udgangen af 1881.	Ansatte Lodsoldermænd, saalangt Notater haves.	Naar ansat.
Kristiania.	1720	14	Møller, F.	1809
			Meßsel, F.	1825
			Cock, K.	1842
			Schou, H. J.	1846
			Cock, E.	1875
Drammen.	1720	13	Nickelsen, D. B.	1834
			Lund, O. H.	1837
			Lund, A. J.	1856
Svelvik.	1720	13	Kristensen, T.	1829
			Hoyer, T.	1843
			Jensen, F. S.	1856
Holmestrand. NB. Indtil 1868 henlaa Horten under Holmestrands Oldermandskab.	1720	1	Lorentsen, L. F.	1824
			Dessen, F.	1837
			Crøger, J. H.	1851
			Rejnertsen, J.	1868
			Schouverøe, kst.	1882
Horten. Horten. Vallø. Aarøsund. Bollærene.	1854	32	Storm, O.	1868
Sandøsund. Sandøsund. Røssesund.	1876	19	Kruge, A. A.	1876

Lodsoldermandskab og Stationer.	Naar Lodsoldermandskabet antagelig er oprettet.	Lodsantal ved Udgangen af 1881.	Ansatte Lodsoldermænd, saalangt Notater haves.	Naar ansat.
Tønsberg.	1720	8	Bruun, N.	1826
Tønsberg.			Føyn, O.	1848
Jersø.			Waalmann, E. A.	1855
			Valeur, O.	1863
			Kløcker, J. H.	1870
Laurvik.	1720	31	Falkenberg, F. H.	1818
Laurvik.			Thomassen, L.	1858
Fr.værn.			Kjelsen, H. K.	1859
Nevlunghavn.				
Ula.				
Sandefjord.				
Porsgrund.	1720	10	Gasmann, J.	1826
Porsgrund.			Wauvert, F.	1852
Skien.			Rasmussen, H.	1870
Brevik.	1720	4	Barclay, K.	1835
			Kock, P.	1858
			Høegh, H. O.	1876
Langesund.	1720	14	Mølbach, A.	1831
Langesund.			Thrane, J.	1837
Helgerøen.			Mølbach, A. J.	1864
Kragerø.	1720	22	Larsen, L. P.	1822
Kragerø.			Preus, L. A.	1843
Portør.			Bentsen, A,	1851
Straaholmen.			Bentsen, M., kst.	1881

Lodsoldermandskab og Stationer.	Naar Lodsoldermandskabet antagelig er oprettet.	Lodsantal ved Udgangen af 1881.	Ansatte Lodsoldermænd, saalangt Notater haves	Naar ansat.
Risør.	1720	9	Houge, N. H.	1827
			Simensen, J. K.	1836
			Bruun, M. B.	1839
			Salvesen, J.	1858
Lyngør.	1720	9	Gundersen, O.	1813
			Nilsen, P.	1841
			Kristoffersen, B. J.	1875
Tvedestrand.	Ubekj..	17	Simonsen, K.	1812
			Tengelsen, E.	1835
			Kristensen, J.	1842
			Nilsen, P.	1875
			Olsen, A. B.	1881
Arendal.	Ubekj.	26	Arendal.	
Arendal.			Smith, H.	1827
Narestø.			Lunøe, N. E.	1851
NB. Narestø blev			Hiis, O. N.	1870
i 1864 underlagt			Narestø.	
Arendals Older-			Kristiansen, N. J.	1831
mandskab.			Olsen, J. C.	1838
Grimstad.	Ubekj.	17	Pharo, K.	1801
Grimstad.			Salvesen, A.	1846
Hæsnæs.			Bie, H. J.	1861
Lillesand.	Ubekj.	23	Lillesand.	
Lillesand.			Flørnæs, K. P.	1834
Homborgsund.			Ulstrup, A. S.	1848
Brækkestø.			Svendsen, J.	1859

Lodsoldermandskab og Stationer.	Naar Lodsoldermandskabet antagelig er oprettet.	Lodsantal ved Udgangen af 1881.	Ansatte Lodsoldermænd, saalangt Notater haves.	Naar ansat.
NB. Homborgsund underlagt Lillesand i 1864.			Homborgsund.	
			Dannevig, M. O.	1825
			Davidsen, S.	1853
Brækkestø underlagt Lillesand i 1859.			Brækkestø.	
			Knudsen, E.	1802
			Ellingsen, H.	1834
Gl. Hellesund.	1720	26	Aagesen, A.	1825
Gl. Hellesund.			Salvesen, A.	1842
Ulvøsund.			Salvesen, J.	1846
			Hansen, A.	1859
			Kraft, J.	1864
			Salvesen, S.	1879
Kr.sand.	1720	40	Kristiansand.	
Kr.sand.			Smith, H. J. C.	1830
Flekkerø.			Isefjær, T. E.	1855
Randøsund.			Torkildsen, T.	1859
NB. Flekkerø og Randøsunds Stationer forenedes med Kr.sand i 1859.			Looß, T.	1861
			Flekkerø.	
			Lonnevig, P.	1830
			Kjelland, H.	1837
			Kjelland, N.	1845
			Torkildsen, T.	1848
			Randøsund.	
			Axelsen, J. C.	1819
			Hansen, A.	1853
Ny Hellesund.	1720	17	Langfeldt, N.	1802
Ny Hellesund.			Langfeldt, M. N.	1842
Aalø.			Langfeldt, J. G.	1862

Lodsoldermandskab og Stationer.	Naar Lodsoldermandskabet antagelig er oprettet.	Lodsantal ved Udgangen af 1881.	Ansatte Lodsoldermænd, saalangt Notater haves.	Naar ansat.
Udø.	Ubekj.	12	Jakobsen, L.	1783
			Jakobsen, P.	1843
			Petersen, H. (kst.)	1872
			Svensen, M. (kst.)	1875
Mandal.	1720	20	Mandal.	
Mandal.			Natvig, S. E.	1826
Hillø.			Petersen, H.	1868
			Svensen, M.	1874
			Hillø.	
			Back, J. O.	1826
			Dahl, F. C. O.	1838
			Tallaksen, B. T.	1845
Svinør.	1720	21	Bugge, A.	1824
Svinør.			Nikolaysen, N.	1849
Næsset.			Petersen, H. (kst.)	1873
Snig.			Svensen, M. (kst.)	1874
Farsund.	1770	27	Jonassen, J.	1832
Farsund.			Kristensen, A.	1835
Ullerø.			Finkelsen, O. (Sælør).	1834
Sælør.			Salvesen, E. J. (Ullerø).	1855
Lister.			Reymert, K. T.	1872
Flekkefjord.	1720	14	Jansen, H. H.	1820
Flekkefjord.			Soland, L.	1835
Abilsnæs.			Dreyer, E. L.	1857
Hitterø.			Eyde, J. S.	1862
Bærefjord.			Tønnesen, S.	1875
Sireaaen.			Eyde, N.	1880

Rettelse.

I fjerde Ark staar tre Gange Kattegat istedetfor Skagerak.

derhos i sin Skildring at indflette mange historiske Notitser af Interesse."

Wäktaren. — — „Af de synnerligt lifliga „Skildringer og Optegnelser" af wårt brödraland Norges storartade natur och egendomliga förhållanden, som af Constantius Flood tid efter annan uppdragas, har på P. T. Mallings förlag i Kristiania en ny liten bok udkommit under titel: Fra Fjeldet og Skjærgaarden, bland annat förekommer deri en gripande skildring af Armfelts olyckliga tåg från Trondhjem och de flere tusende svenska krigarnes undergång i köld och hunger paa fjellen, — bland mycket annat i den wägen betecknande den sakernes gång, som i wårt land inträdde straxt efter Karl XII:s död."

Liv ved Kysten.

Skisser og Fortællinger.

Pris heftet Kr. 1.80, indb. Kr. 2.80.

Fædrelandet. — — „Disse naturfriske Skildringer, der med Troskab fører os ind i vort Kyst- og Sømandsliv, vil sikkerlig for mange være en fornøielig og tiltrækkende Læsning. Især antager vi, at den mandlige Ungdom, hvis Liv og Længsel saa ofte staar til Søens friske Liv, med Begjærlighed vil kaste sig over denne lille Bog, som trygt kan gives enhver i Hænde."

Bergens Tidende. — — „Vi har med megen Interesse læst hans sidste Værk: „Liv ved Kysten."

Bergens Adresse. — — „Liv ved Kysten" udmærker sig ligesom sin Forgjænger ved en eiendommelig Friskhed og Livfuldhed, ved fortroligt Kjendskab til den Natur, de Mennesker og Forhold, der skildres, og Indholdet har idethele det Selvoplevedes umiskjendelige Præg. Her er tillige Klarhed og Sundhed i Opfatning og en ikke almindelig Dygtighed i Fremstillingen. Sproget er let og naturligt, Stilen jevn, men ikke uden Individualitet.

Smaastykker.

Pris heftet Kr. 2.20, indb. Kr. 3.00.

Gøteborgsposten. „Smaastykker af Constantius Flood, i hvem Norge visselig eier en af sine bedste Fortællere. Et Bevis herpaa er det i Samlingen indtagne Stykke „Livsbillede fra Skjærgaarden": „Elisa", der er skrevet med en saadan poetisk Anskuelighed, og paa samme Tid med en af Kunstnerens Udmeisling adlet, fuldt realistisk Sandhed, at vi betvivler, at selv Jonas Lie kunde have leveret et mere livfuldt, sympathetisk, og til samme Tid rørende Billede af Livet i Norges Skjærgaard,

end denne, i hvilken Læseren med den største Deltagelse maa følge Sømandskonens og Moderens Ængstelser, Uro, Sorger og Glæder, vexlende som Havets Bølgeslag."

Helsingørs Dagblad. — — „Forfatterens Evne til at skildre Begivenheder af det virkelige Liv og til at give dem en livlig og fængslende Farve, finder dog, synes os, sin mest tiltalende Repræsentant i en nydelig lille Fortælling: „Elisa", et Livsbillede fra Skjærgaarden."

I Krigsaarene.

Optegnelser.

Med xylograferet Titelbillede.

12 Ark 8vo. 2 Kr. I Originalbind 3 Kr.

Bornholms Avis. „Det er velgjørende for enhver Fædrelandsven at følge de heri skildrede Søhelte, der ikke i Mod, Snildhed og Udholdenhed staa tilbage for de store Søkrigere i Sagatiden. Læsningen af denne Bog kan ikke andet end løfte Sindet og frigjøre Tanken fra smaalig Beregning over, hvad del vil koste at forsvare Fædrelandet. Bogen har sin Plads saavel paa den Lærdes som paa Bondens Hylde."

Correspondenten. „— — man maa yde Forf. megen Anerkjendelse for den Omhu, hvormed han har samlet og udnyttet sit Stof."

Frederikshalds Tilskuer. „Beretninger om forskjellige Kaperførere og deres Bedrifter, enkelt og ligefrem fortalt, giver et høit Begreb om det personlige Mod, den Uforfærdethed og Rasthed, hvormed disse kjække Sjogutter søgte at hevne den skammelige og barbariske Adfærd, som Engelskmændene udviste ligeoverfor det udhungrede, uskyldigt lidende Land."

Kolding Folkeblad. „Det er en Række Skitser fra denne noget eiendommelige og vel ikke ganske korrekte Krigsførelse, Flood har samlet, og herved givet os et meget interessant og neppe forhen behandlet Afsnit af hin Tids Historie."

Skilling-Magazin. „— — flere nye og interessante Bidrag til Norges Historie i Begyndelsen af dette Aarhundrede."

Smaalenenes Amtstd. „Flood er ved sine livlige og naturtro Skildringer af vort Kystliv bleven en meget læst og yndet Forfatter."

Søndre Bergenhus Amtstid. „Vor Skildrer af Livet ved Lister har ogsaa i denne Bog især holdt sig derude ved Havet. — — Optegnelser af ren historisk Karakter fra de for vort Land saa skjæbnesvangre Aar i Begyndelsen af dette Aarhundrede, og ethvert Bidrag til Behandlingen af hin Tid har en særegen Interesse."

Varden. „Allerede Emnet er egnet til at vække norske Læseres særlige Interesse, og Forfatterens friske naturlige Fremstilling vil gjøre Læsningen af denne Bog end mere tiltrækkende."

Novellistiske Tidsbilleder.

Med xylograferet Titelbillede.

18 Ark 8vo. 3 Kr., i Originalbind 4 Kr.

Aftenposten. Fortællingen giver os derfor ogsaa noget mere end en god Novelle til Underholdning i en ledig Time: den opruller et levende „Tidsbillede" for os og hensætter os saa fuldt i hine urolige, eventyrlige Tiders eiendommelige Samfundsforhold, at vi lærer mere deraf end af mangen tyk historisk Haandbog."

Agder. „Vi har med megen Fornøielse læst denne Bog, hvor vi atter har en af disse ypperlige Skildringer fra Kapertiden i vort Aarhundredes Begyndelse. Det er neppe formeget at antage, at Hr. Floods Kaperfortællinger, Beretninger om Kystforsvaret i Krigsaarene og andre Skildringer af Kystlivet netop fra vore Egne omkring „Næsset" hører til de fortrinligste af sit Slags i vor Literatur, navnlig som Folkelæsning betragtet. Det skulde ikke undre os, om de fandtes i snart sagt hvert Hus og hver Hytte i disse Strøg saavelsom i Salonen paa hvert Dampskib, der befarer denne Kyststrækning."

Correspondenten. „Med let flydende Pen, sund Menneskekundskab og godmodigt Humor behandler han Sider af vort Folkeliv, som hidtil har været temmelig upaaagtet, og som det er velgjørende at stifte Bekjendtskab med."

Frederikshalds Tilskuer. „Hr. Flood er en produktiv Forfatter, der har vundet en talrig og sympathetisk Læsekreds. Det er en Fortælling, der har mange fortrinlige Skildringer, og som man læser med ublandet Fornøielse."

Kolding Folkeblad. „— — den gode Modtagelse, denne Forfatter har fundet hos os, finder sin fulde Berettigelse i den Friskhed og Naturlighed, hvormed han i sine Smaastykker skildrer norske Forhold; mange af hans Skildringer ere smaa Perler i Retning af realistisk, livfuld og sympathetisk Skildring."

Lolland og Falsters Stiftsavis. „Der er over Floods Skildringer en Friskhed, en Livsglæde og en Tro paa Livets lyse Magter, der virker i høi Grad sympathetisk; — — hans Plads kan nærmest angives ved Siden af Jonas Lie."

Smaalenenes Amtstid. „— — fortalt med et elskværdigt Lune, paa sine Steder med et eiendommeligt Humor. Og over Skildringerne hviler et sundt Virkelighedspræg. Man tør trygt sige, at Floods nye Bog danner noget af den mest tiltrækkende Læsning paa Aarets literære Julebord."

P. T. Mallings Boghandel.

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 09 08 07 04 002 3